

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОТРЕБИ В ОБОРОТНИХ КОШТАХ ПІДПРИЄМСТВА.....	9
1.1. Поняття, сутність та складові оборотних коштів підприємства.....	9
1.2. Джерела формування оборотних коштів підприємства.....	18
1.3. Методичний інструментарій визначення потреби в оборотних коштах та оцінки ефективності їх використання.....	27
Висновки до розділу 1.....	38
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ТА ВИЗНАЧЕННЯ ПОТРЕБИ В ОБОРОТНИХ КОШТАХ НА ПІДПРИЄМСТВІ (НА ПРИКЛАДІ ТДВ «МЕДОБОРИ»).....	41
2.1. Загальна характеристика фінансово-господарської діяльності підприємства.....	41
2.2. Аналіз стану та структури оборотних активів підприємства.....	49
2.3. Оцінка ефективності використання оборотних коштів на підприємстві.....	54
2.4. Оцінка потреб підприємства в оборотних коштах.....	65
Висновки до розділу 2.....	69
РОЗДІЛ 3. ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ КОШТІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ ТДВ «МЕДОБОРИ»).....	72
3.1. Механізми підвищення ефективності управління оборотними	

коштами підприємства.....	72
3.2. Проектування логістичної системи – напрям покращення оборотності виробничих запасів та готової продукції підприємства.....	77
3.3. Раціоналізація системи управління дебіторською заборгованістю підприємства – напрямок вивільнення оборотного капіталу.....	82
3.4. Вдосконалення контролю за формуванням та використанням оборотних коштів на підприємстві.....	87
Висновки до розділу 3.....	90
РОЗДІЛ 4. СПЕЦІАЛЬНА ЧАСТИНА.....	93
4.1. Тенденції розвитку вітчизняного ринку зерна.....	100
4.2. Конкурентоспроможність підприємства ТДВ «Медобори» на ринку зерна.....	105
Висновки до розділу 4.....	105
РОЗДІЛ 5. ОБГРУНТУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ....	106
5.1. Прогнозування ефективності впровадження системи планування потреб та підвищення оборотності оборотних коштів підприємства...	106
5.2. Оптимізація структури оборотних коштів підприємства в перспективному періоді.....	112
Висновки до розділу 5.....	116
РОЗДІЛ 6. ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ.....	119
6.1. Охорона праці на підприємстві ТДВ «Медобори».....	119

6.2. Проведення оцінки можливості виникнення вторинних уражаючих факторів на об'єкті і заходи щодо їх обмеження та зниження уражаючої дії.....	123
6.3. Забезпечення управління ЦЗ та реагуванням на НС на підприємстві (цеху) відповідного профілю (за напрямками підготовки).....	127
Висновки до розділу 6.....	131
ВИСНОВКИ.....	133
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	139
ДОДАТКИ.....	148

ВСТУП

Актуальність теми. На тлі євроінтеграційних зрушень в Україні перед підприємствами постають стратегічні завдання з виведення вітчизняної економіки зі стану рецесії, яка простежується останнім часом. У першу чергу це стосується забезпечення продовольчої безпеки країни і виходу на нові та розширення існуючих міжнародних ринків збуту промислової продукції, а саме: виробництво висококонкурентної продукції.

У цьому випадку ресурсний потенціал товаровиробників є матеріальною передумовою і відправною точкою здійснення таких процесів. При цьому його головні складові - рівень та ефективність використання - безперечно, визначають кінцеві результати промислового виробництва. Проте реалії сьогодення свідчать про розбалансованість матеріального забезпечення господарств як в плані співвідношення основних коштів до оборотних із відсутністю чіткого нормування потреби останніх, так і в плані відмежування більшістю керівників від прийняття політики комплексного управління оборотними коштами з пошуком шляхів прискорення їх оборотності.

Тобто без створення дієвого підходу до ресурсозабезпеченості господарств як спонукального мотиву збільшення виробництва продукції всі намагання у виконанні стратегічних завдань уряду будуть марними. У цьому разі потреба в оборотних коштах промислових підприємств повинна визначатися шляхом науково обґрунтованого їх нормування як у розрізі складових елементів, так і за основними галузями діяльності. І від того, наскільки правильно вони будуть визначені, об'єктивно залежить величина всього ресурсного потенціалу товаровиробника.

Питання забезпечення необхідної величини оборотних коштів у структурній будові всього ресурсного капіталу підприємств завжди залишається актуальним науковим дослідженням. Так, розробка методичних основ і практичних рекомендацій із формування оборотних коштів за

напрямом свого функціонування та ефективність їх використання у виробничій сфері здійснена цілою плеядою вчених-економістів, серед яких: М. Я. Дем'яненко, В. Я. Плаксієнко, Г. Ф. Білоусенко, П. А. Лайко, В. Г. Андрійчук, А. Н. Поддєрьогін, М. Ф. Огійчук, О. Є. Гудзь та багато інших. Високо оцінивши напрацювання науковців, необхідно зауважити, що поряд із цим залишаються невирішені питання щодо механізму нормування у визначенні потреби оборотних коштів за їх елементним складом в умовах ринкових відносин функціонування промислових підприємств.

Метою даної випускної роботи є дослідження теоретичних основ та практичних аспектів визначення потреби в оборотних коштах, а також оптимізації їх складу та структури.

Завданнями даної роботи є:

- з'ясування поняття, сутності та складових оборотних коштів підприємства;
- визначення джерел формування оборотних коштів підприємства;
- розгляд методичного інструментарію визначення потреби в оборотних коштах та оцінки ефективності їх використання;
- загальна характеристика фінансово-господарської діяльності підприємства;
- аналіз стану та структури оборотних активів підприємства;
- оцінка ефективності використання оборотних коштів на підприємстві;
- оцінка потреб підприємства в оборотних коштах;
- механізми підвищення ефективності управління оборотними коштами підприємства;
- проектування логістичної системи – напрям покращення оборотності виробничих запасів та готової продукції підприємства;
- раціоналізація системи управління дебіторською заборгованістю підприємства – напрямом вивільнення оборотного капіталу;
- вдосконалення контролю за формуванням та використанням оборотних коштів на підприємстві;

– прогнозування ефективності впровадження системи планування потреб та підвищення оборотності оборотних коштів підприємства;

– пропонування механізму оптимізації структури оборотних коштів підприємства в перспективному періоді.

Об'єктом дослідження виступає фінансово-господарська діяльність підприємства ТДВ «Медобори», а предметом дослідження є процес визначення та задоволення потреби в оборотних коштах підприємства.

В роботі використані наступні методи дослідження, зокрема: спостереження, узагальнення, логічного аналізу, реалізація поставлених у науковому дослідженні завдань проводилася з використанням статистичного, економіко-математичного та графічного методів.

Інформаційною базою є праці українських і закордонних фахівців в галузі теорії і практики в аспекті визначення потреби та оптимізації структури оборотних коштів підприємства; матеріали наукових конференцій, періодичної преси; річні звіти підприємства ТДВ «Медобори».

Наукова новизна представленого дослідження полягає у наданні ґрунтовних пропозицій раціоналізації визначення потреби в оборотних коштах та оптимізації їх структури. Зокрема в науковому дослідженні запропоновано проектування логістичної системи, модель управління дебіторською заборгованістю та модель контролю за станом оборотних коштів на підприємстві.

Практична значимість роботи полягає в тому, що запропоновані заходи і рекомендації можуть бути використані для раціоналізації формування та використання оборотних коштів різногалузевих вітчизняних підприємств.

Методологічною та науковою базою дослідження є опрацювання чинного законодавства і наукової літератури з питань оцінки стану та розробки напрямів ефективного використання оборотних коштів вітчизняного підприємства, а також найновіша довідкова, періодична і статистична література.

Апробація результатів дослідження. Основні результати представленого в

магістерській роботі дослідження висвітлені на II міжнародному студентському науковому форумі «Креативна економіка очима молоді» у 2-х томах (29-31 березня 2018 р.).

Структура і обсяг роботи: випускна робота складається з вступу, шести розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (98 найменувань). Загальний обсяг випускної роботи становить 138 сторінок комп'ютерного тексту, містить 28 таблиць, 27 рисунків та додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОТРЕБИ В ОБОРОТНИХ КОШТАХ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Поняття, сутність та складові оборотних коштів підприємства

У ринкових умовах господарювання на сучасному етапі розвитку вітчизняної національної економіки необхідно приділяти увагу забезпеченню підприємства оборотними коштами. Оскільки, вони забезпечують безперервний процес виробничої та комерційної діяльності, тому підприємство потребує постійного інвестування у елементи оборотних активів для здійснення розширеного відтворення.

Від ефективності використання оборотних коштів залежить ліквідність підприємства, його фінансова стійкість, платоспроможність та рентабельність.

Визначальна роль оборотних коштів у процесі виробничого та торговельного циклів робить проблему забезпечення підприємства оборотними коштами першочерговою. Більшість вчених-економістів досліджуючи оборотні кошти підприємства ототожнюють їх із оборотним капіталом та оборотними активами. Зокрема, відомий науковець А. Поддерьогін дає таке визначення оборотним коштам: «...оборотний капітал (оборотні кошти) - це кошти, авансовані в оборотні виробничі фонди і фонди обігу для забезпечення безперервності процесу виробництва, реалізації продукції та отримання прибутку» [86, с. 187].

На нашу думку, ототожнення оборотного капіталу з оборотними коштами не є виправданим, враховуючи, що гроші мають вартісну форму, а капітал має не тільки вартісну, але й натурально-речову форму.

С. Покропивний дотримується думки, що «...оборотні кошти - це сукупність грошових коштів підприємства, необхідних для формування й забезпечення кругообігу виробничих оборотних фондів та фондів обігу» [68,

с. 149].

Л. Роштейн визначає оборотні кошти так: «...оборотні кошти - це грошові кошти, що знаходяться у розпорядженні об'єднання для створення запасів сировини, матеріалів та інших матеріальних цінностей» [72, с. 14].

Розглянуте визначення не враховує, що матеріальні цінності беруть участь у процесі виробництва тривалий час (більше одного року), зберігаючи при цьому натуральну форму. У нашому випадку оборотні кошти авансуються у виробництво протягом одного операційного циклу, проте не більше року.

На думку Г. Азаренкова «...оборотні кошти - це грошові ресурси, які вкладено в оборотні виробничі фонди та фонди обігу для забезпечення безперервного виробництва та реалізації виготовленої продукції, які беруть участь у виробничому процесі один раз і повністю переносять свою вартість на собівартість продукції» [82, с.126].

В. Ковальов вважає, що оборотний капітал «...належить до мобільних активів підприємства, які є грошовими коштами або можуть бути перетворені у них протягом року або одного виробничого циклу» [40, с.330].

Дане визначення ототожнює мобільні активи підприємства з грошовими коштами, хоча вони є одним із елементів цих активів, а не є ними.

В роботі вітчизняного економіста М. Білика можна знайти таке визначення: «...оборотні активи виробничого підприємства - група мобільних активів із періодом використання до одного року, що безпосередньо обслуговують операційну діяльність підприємства і внаслідок високого рівня їхньої ліквідності мають забезпечувати його платоспроможність за поточними фінансовими зобов'язаннями» [3, с.161].

Подібно таке визначення трактує відомий сучасний економіст І. Бланк: «...оборотні (поточні) активи як сукупність майнових цінностей підприємства, що обслуговують поточний господарський процес і повністю споживаються протягом одного операційного циклу» [5, с. 62].

На думку Є. Брігхема: «...оборотний капітал - інвестиція фірми у

короткострокові активи - готівку, ліквідні цінні папери, товарно-матеріальні запаси і рахунки дебіторських заборгованостей» [9, с. 734].

О. Бойчик наприклад, визначила оборотні засоби як: засоби підприємства, вкладені до оборотних виробничих фондів і фондів обігу. В цьому визначенні, на наш погляд, підкреслюється грошова суть оборотних активів, а сутність категорії полягає не в запасах товарно-матеріальних цінностей, а в авансових грошових коштах підприємства [7, с.173].

О.Бондаренко відмічав: «Оборотні засоби підприємств - це грошові кошти, що перебувають у розпорядженні для утворення оборотних фондів і фондів обігу» [6, с.44].

Це визначення, на нашу думку, не відбиває всієї сутності оборотних активів, оскільки показує лише початкову форму їх руху.

С. Калабухова та В.Г. Маргасова зазначають, що для вітчизняної економіки термін «оборотний капітал» є відносно новим. Більш звичним і застосованим є термін «оборотні кошти». Тобто С. Калабухова та В.Г. Маргасова ототожнюють вищезазначені поняття та наголошують, що їх зміст змінювався протягом часу, тобто реформування відносин власності в Україні, яке обумовлене переходом економіки на нові ринкові принципи господарювання та все це створює необхідні умови для перетворення засобів виробництва у капітал [11, с.31].

Д. Лисенко вважає, що оборотні засоби та оборотний капітал - це ідентичні поняття, що характеризують фінансові ресурси, які вкладені в об'єкт, використання яких здійснюється підприємством упродовж одного виробничого циклу або впродовж відносно короткого календарного періоду часу (як правило не більше одного року) [26, с.365]. У даному визначенні, випускається з уваги те, що в кругообігу оборотні засоби приймають після грошової стадії виробничу, потім товарну і у результаті знову грошову.

Р. Романовський оборотні активи визначає так: «Оборотні активи - грошові кошти, а також ті види активів, які будуть перетворені в гроші, продані або спожиті не пізніше, ніж через рік: цінні папери, що легко

реалізуються, рахунки дебіторів, товарно-матеріальні запаси, витрати майбутніх періодів. Оборотні активи можуть включати або не включати готівку і її еквіваленти за вибором компанії» [95].

Проаналізувавши існуючі погляди, можливо, з нашої точки зору, визначити основні три підходи до визначення оборотних коштів:

- 1) вартісний (кошти, які авансуються у виробничі оборотні фонди та фонди обігу);
- 2) майновий (сукупність майнових цінностей);
- 3) фінансовий (активи, які перетворюються у грошові кошти (готівку) протягом одного року).

Узагальнюючи результати дослідження, слід відмітити, що оборотні кошти - це кошти, які забезпечують безперервність в процесі виробництва, реалізації продукції та отримання прибутку; складаються з виробничих фондів та фондів обігу та відображають вартісну форму капіталу.

Функціональна роль оборотних коштів в процесі виробництва суттєво відрізняється від ролі основного капіталу. Оборотні засоби забезпечують безперервність процесу виробництва. Характерною їх особливістю є швидкість обороту. У процесі виробничої діяльності відбувається постійна трансформація окремих елементів оборотного капіталу.

Підприємство купує сировину і матеріали, виготовляє продукцію, потім продає її, як правило, у кредит, у результаті утворюється заборгованість, що через деякий проміжок часу перетворюється в грошові кошти. Цей кругообіг коштів показаний на рис. 1.1.

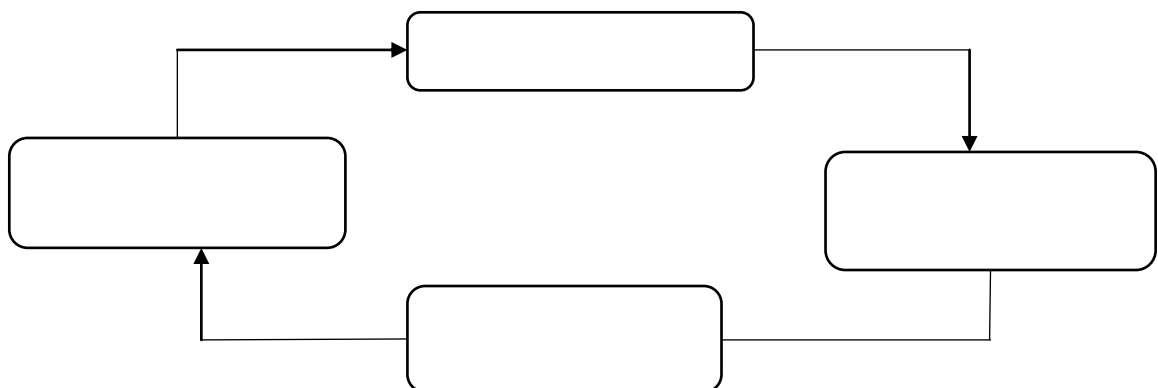

Рис. 1.1 Кругообіг оборотних коштів [47, с.197]

Речові елементи оборотного капіталу (предмети праці) повністю споживаються в кожному виробничому циклі шляхом зміни своєї натурально-речової форми і повністю включаються до вартості виготовлення продукції (виконаних робіт, наданих послуг) [61, с.46].

Кругообіг капіталу охоплює шість стадій (рис.1.2). Будь-яке виробництво починається з певної суми грошових коштів, які вкладаються у визначену кількість ресурсів для виробництва (або товари для продажу). В результаті стадії постачання оборотний капітал з грошової форми переходить у виробничу (предмети праці або товари).

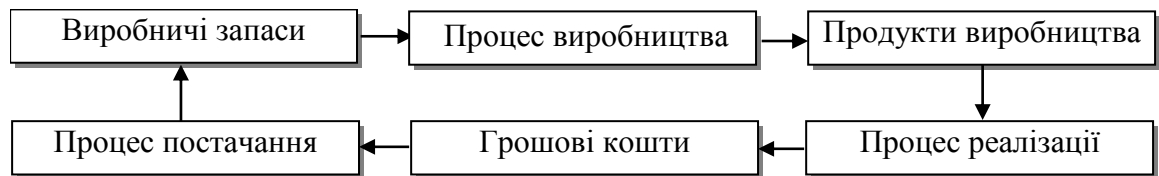

Рис. 1.2. Схема кругообігу оборотного капіталу [67, с.361]

На стадії виробництва ресурси перетворюються на продукцію, роботи або послуги. Результатом цієї стадії є перехід оборотного капіталу з виробничої форми в товарну.

На стадії реалізації оборотний капітал з товарної форми знову перетворюється на грошову. Обсяги первісної суми грошей і виручки від реалізації продукції (робіт, послуг) не співпадають за розмірами. Отриманий від виробництва фінансовий результат (прибуток або збиток) пояснює причини розбіжності.

Як бачимо, елементи оборотного капіталу є частиною безперервного потоку господарських операцій.

Закупівлі призводять до збільшення виробничих запасів і кредиторської заборгованості; виробництво до збільшення готової продукції; реалізація - до зростання дебіторської заборгованості і грошових коштів в касі і на поточному рахунку. Цей цикл операцій багаторазово повторюється і в

результаті зводиться до грошових надходжень і платежів.

Окрім того, величина оборотного капіталу визначається не тільки потребами виробничого процесу, але і випадковими факторами. Тому прийнято поділяти оборотний капітал на постійний і змінний (рис. 1.3).

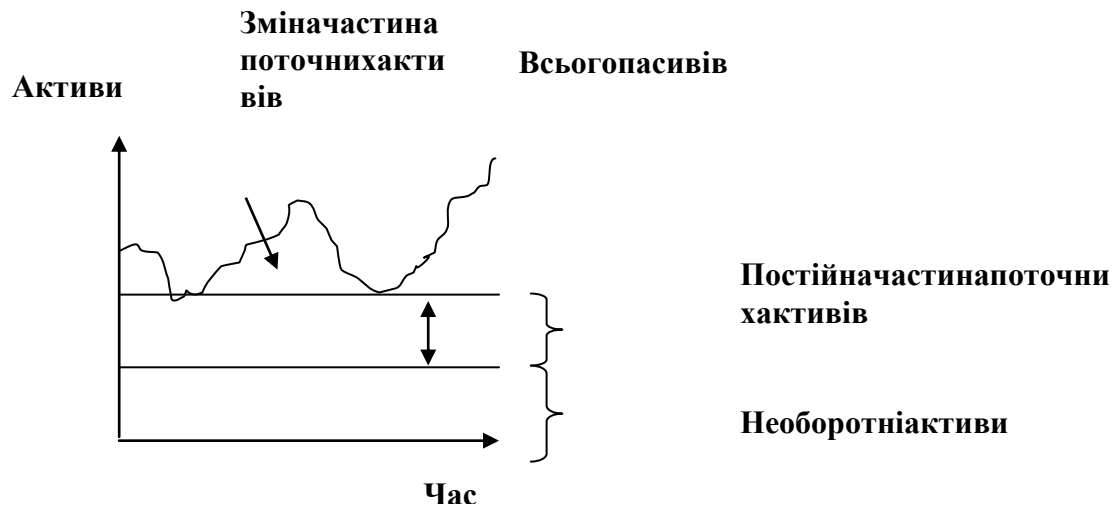

Рис.1.3. Компоненти динамічного ряду активів підприємства [70, с.82]

У теорії фінансового менеджменту існують два основні трактування поняття «постійний оборотний капітал». Відповідно до першого трактування постійний оборотний капітал – це та частина коштів, дебіторської заборгованості і виробничих запасів, потреба в яких відносно постійна протягом всього операційного циклу. Це усереднена, наприклад, за тимчасовим параметром, величина поточних активів, що знаходяться у постійному веденні підприємства.

Відповідно до другого трактування постійний оборотний капітал може бути визначений як мінімум поточних активів, необхідний для здійснення виробничої діяльності. Цей підхід означає, що підприємству для здійснення своєї діяльності необхідний деякий мінімум оборотних коштів, наприклад, постійний залишок коштів на поточному рахунку.

Категорія змінного оборотного капіталу відображає додаткові поточні активи, необхідні у пікові періоди як страховий запас. Наприклад, потреба у додаткових виробничо-матеріальних запасах може бути пов'язана з

підтримкою високого рівня реалізації продукції. Водночас при зростанні обсягу реалізації продукції зростає дебіторська заборгованість. Додаткові кошти необхідні для оплати постачання сировини і матеріалів, а також трудової діяльності, що передують періоду високої ділової активності.

Найважливішою частиною оборотного капіталу підприємств реального сектора економіки, яка безпосередньо пов'язана зі створенням матеріальних благ, є обігові кошти.

Обігові кошти — це грошові кошти, авансовані в обігові виробничі фонди і фонди обігу, які забезпечують безперервний процесу виробництва і проведення розрахунків.

Обігові кошти у буквальному розумінні не є матеріальними цінностями, з яких створюються матеріальні блага. Ці кошти у процесі кругообігу набувають форму обігових фондів (грошові кошти, авансовані у виробничі запаси, незавершене виробництво, запаси матеріальних цінностей па складах та ін.) і фондів обігу - частини обігових коштів, які обслуговують процес просування продукції до споживача. Обігові кошти не витрачаються, а авансуються і повертаються підприємством після закінчення одного кругообігу.

За матеріальним змістом обігові виробничі фонди є предметами праці, а також окремими засобами праці, що належать до малоцінних і швидкозношуваних предметів, які повністю переносять свою вартість на вартість готової продукції у процесі одного виробничого циклу.

Фонди обігу хоч і не беруть безпосередньої участі в процесі виробництва, але є необхідними для забезпечення єдності виробництва й обігу - процесу реалізації продукції. Матеріальною основою фондів обігу є запаси продукції на складах; товари відвантажені; залишки грошових коштів на рахунках у банках і в касі підприємства, які забезпечують процес реалізації продукції.

Обігові кошти підприємства виконують дві функції: виробничу і розрахункову [84, с.75].

Суть виробничої функції полягає у забезпеченні безперервності процесу

виробництва. Обігові кошти, авансовані в обігові виробничі фонди, підтримують безперервність процесу виробництва і переносять свою вартість на новостворений продукт.

Після завершення виробництва обігові кошти переходять у сферу обігу. де виконують другу функцію - розрахункову. Суть розрахункової функції полягає в обслуговуванні завершення кругообігу коштів шляхом перетворення обігових коштів з товарної форми у грошову.

Склад обігових коштів - це сукупність елементів, що складають обігові виробничі фонди (виробничі запаси, незавершене виробництво, витрати майбутніх періодів) і фонди обігу (готова продукція і товари на складах, товари відвантажені, грошові кошти в розрахунках і на рахунках) (рис 1.4).

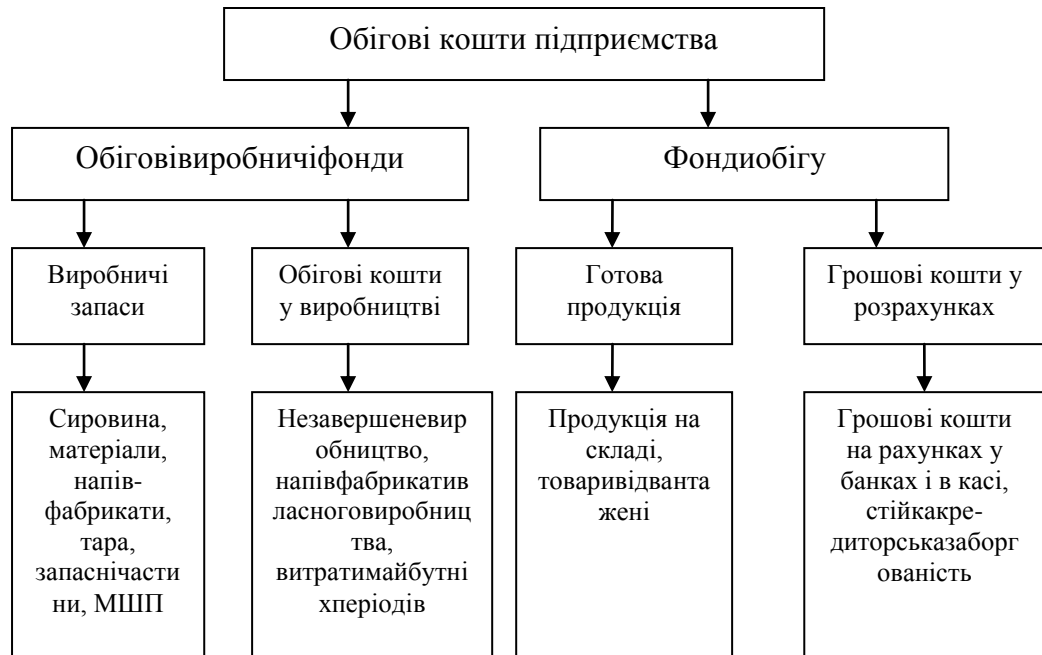

Рис. 1.4. Поділ обігових коштів за економічним змістом [92, с.110]

Структура обігових коштів - це співвідношення між окремими елементами обігових виробничих фондів і фондів обігу. Важливим у встановленні структури обігових коштів є поділ коштів за місцем і значенням у процесі відтворення - поділ кошти на обігові виробничі фонди і фонди обігу. Такий поділ обігових коштів зумовлений наявністю двох сфер індивідуального кругообігу: сфери виробництва і сфери обігу.

У сфері матеріального виробництва основу обігових виробничих фондів

становлять предмети праці - сировина, основні та допоміжні матеріали, куповані напівфабрикати, паливо, тара. Крім цього, до обігових виробничих фондів відносять окремі засоби праці (малоцінні і швидкозношувані предмети) - інструменти, інвентар, запасні частини для поточного ремонту обладнання, спецодяг.

Віднесення окремих засобів праці до обігових фондів зумовлено потребою у спрощенні порядку їх відшкодування. Традиційними критеріями для виділення таких засобів праці є термін їх функціонування (експлуатації), який не повинен становити 365 днів, і обмеження вартості, що встановлюється чинним законодавством.

До обігових виробничих фондів також відносять незавершене виробництво (незакінчена виготовленням продукція), витрати майбутніх періодів (освоєння нової продукції, удосконалення технології).

До фондів обігу включають запаси готової продукції на складі; товари, відвантажені і ті, що перебувають у дорозі; грошові кошти на рахунках у банках, у розрахунках і в касі. За принципами організації обігові кошти поділяються на пошти, що потребують встановлення їх оптимального розміру, і такі, які не потребують цього. За джерелами формування обігові кошти поділяють на: власні; залучені; позичені [35, с.15].

Поділ обігових коштів залежно принципів організації та управління представлено на рисунку 1.5.

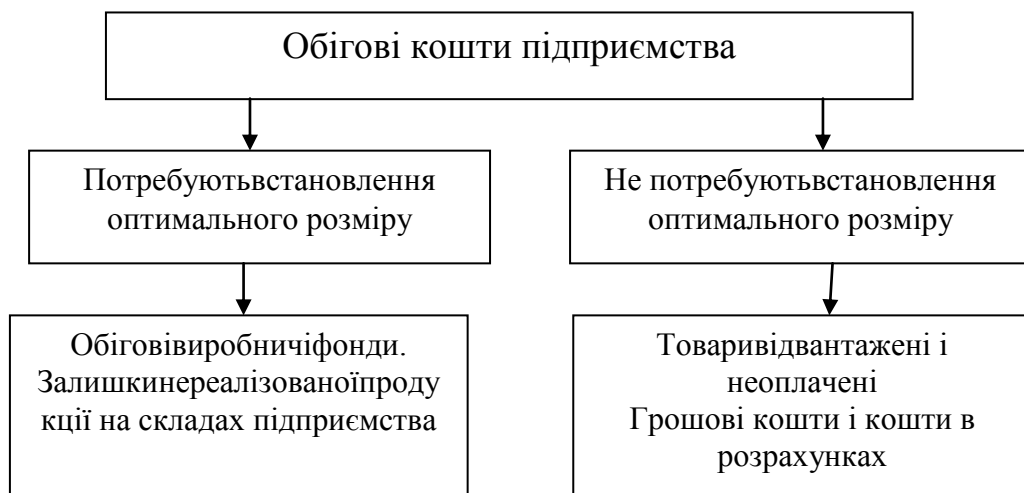

Рис. 1.5. Поділ обігових коштів залежно принципів організації та управління

управління [12, с.160]

Прискорення обертання оборотних коштів має велике значення для забезпечення стабільності фінансового стану підприємства, що пояснюється трьома основними причинами.

По-перше, від швидкості обертання коштів залежить розмір річного обороту, бо підприємство, що має невеликий обсяг оборотних коштів, але ефективніше їх використовує, здатне робити такий самий оборот, як і підприємство з більшим обсягом коштів, але з меншою швидкістю обертання.

По-друге, з оборотністю пов'язано відносну величину витрат, зменшення яких знижує собівартість одиниці продукції.

По-третє, прискорення обороту на тій чи тій стадії кругообігу коштів (наприклад, скорочення часу перебування матеріалів на складі) змушує прискорити оборот на інших стадіях [22, с.139].

Слід наголосити, що робота за умов ринку і повної господарської самостійності не скасовує необхідності планування (нормування) оборотних коштів.

1.2. Джерела формування оборотних коштів підприємства

Розвиток ринкових відносин супроводжується суттєвими зрушеннями у складі та структурі джерел формування оборотних коштів. Визначення джерел формування оборотних коштів є досить складним завданням на сучасних вітчизняних підприємствах.

Недостатність джерел формування оборотного капіталу призводить до недофінансування господарської діяльності та до фінансових ускладнень. Наявність зайвих джерел оборотного капіталу на підприємстві сприяє створенню наднормативних запасів товарно-матеріальних цінностей, відволіканню оборотного капіталу з господарського обороту, зниженню

відповідальності та цільовому й раціональному використанню як так і позичених фінансових ресурсів [36].

Джерела формування оборотних коштів представлені в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Джерела формування оборотних коштів [36]

Власні	Позикові	Додатково залучені
Статутний капітал	Довгострокові кредити банків	Кредиторська заборгованість
Додатковий капітал	Довгострокові позики	З постачальниками та посередниками
Резервний капітал	Короткострокові кредити	На оплату праці
Резервні фонди	Короткострокові позики	На страхування
Нерозподілений прибуток	Комерційні кредити	З бюджетом
Фонд накопичення	Інвестиційний податковий кредит	З іншими кредиторами
Фонд коштів соціальної сфери	Інвестиційні внески працівників	Фонди споживання
Цільове фінансування та надходження з бюджету, з галузевих та міжгалузевих позабюджетних фондів		Резерви майбутніх витрат та платежів
		Резерви з сумнівних боргів
		Інші короткострокові зобов'язання

Одним із головних показників, що характеризує фінансову стійкість підприємств, є величина власного капіталу (власних коштів). Ця, притаманна ринковим відносинам, категорія, що замінила традиційне поняття «джерела власних коштів підприємства», дозволяє, на нашу думку, чіткіше розмежувати внутрішні джерела фінансування діяльності підприємства від зовнішніх джерел, які залучають в оборот, у формі банківських кредитів, короткотермінових та довготермінових позик інших юридичних і фізичних осіб, різного роду кредиторської заборгованості.

Власні джерела формування оборотного капіталу виконують головну роль в організації кругообігу оборотних засобів і засобів обігу. Для

нормального забезпечення господарської діяльності оборотними коштами величина їх встановлюється на рівні $1/3$ величини власного капіталу [53, с.71]. Власні оборотні кошти знаходяться в режимі постійного використання.

Формування оборотного капіталу починається з моменту створення підприємства. На його формування, крім власних коштів засновників (кошти державного бюджету, акціонерів, пайовиків) спрямовують також позикові кошти (кредити банку), які можуть мати місце при створенні і організації діяльності підприємства [77, с.202].

Власний капітал підприємства включає різні за економічним змістом, принципами формування і використання джерела фінансових ресурсів, основними серед яких є: статутний капітал, нерозподілений прибуток, спеціальні фонди і цільове фінансування, резервний фонд, який утворюється з прибутку відповідно до статутних документів.

До недавнього часу статутний фонд будь-якого державного підприємства характеризував величину закріплених за ним основних і оборотних коштів. Всяке надходження чи вибуття основних засобів, а також зміни їх зносу тоді супроводжували записами про збільшення чи зменшення статутного фонду. Головним джерелом поповнення статутного фонду був прибуток, а в окремих випадках залучали й асигнування з бюджету.

Із розвитком ринкової економіки і створенням підприємств різних правових форм (акціонерних товариств відкритого, закритого типів, товариств з обмеженою відповідальністю та ін.) статутний капітал становить об'єднання вкладів підприємств у його майно в грошовому виразі у розмірах, що визначені статутними документами з метою здійснення господарської діяльності.

Статутний капітал належить до найстійкішої частини власного капіталу підприємства. Його величина, як правило, не підлягає змінам протягом року на підприємствах, що не змінили форми своєї власності. За операціями передачі чи прийому частини підприємств вони повинні бути відображені у статутному фонді двох сторін в узгодженому порядку. Однак у деяких

передбачених законодавством випадках допускають збільшення чи зменшення статутного капіталу.

Чинне законодавство надає підприємствам (незалежно від різноманітності форм власності) право оперативного маневрувати прибутком, який надходить у їх розпорядження, за результатами господарської діяльності після нарахування податкових платежів у бюджет. У періодичній звітності підприємств балансовий прибуток і його використання відображають у першому розділі пасиву балансу як нерозподілений прибуток звітного року.

Необхідно відзначити, що діюча методика формування показника «нерозподілений прибуток звітного року» дозволяє зробити висновок, що цей показник протягом року характеризує частину власного капіталу підприємства, що є тимчасовим джерелом фінансування за рахунок прибутку від певних напрямків поточної діяльності підприємства [25].

У спеціальних фондах акумулюється значна частина власного капіталу підприємства, зарезервована чи спрямована на утворення джерел фінансування витрат на створення нового майна підприємства виробничого призначення і соціальної інфраструктури, а також на потреби соціального розвитку і матеріального заохочення працівників. Основним джерелом формування фондів спеціального призначення служить частина прибутку, яка залишилась у розпорядженні підприємства, якщо утворення таких фондів передбачено статутними документами. Кошти цільового фінансування, як правило, відображають кошти з бюджету та позабюджетних фондів. Тут йдеться лише про ті джерела зовнішнього фінансування, що мають, як правило, довготерміновий характер. Надходячи ззовні для фінансового забезпечення визначених потреб підприємства, ці джерела при дотриманні певних умов згодом стають обмеженою частиною власного капіталу підприємства.

Резервний фонд включає ту частину власного капіталу підприємства, яка призначена для покриття непередбачених збитків чи втрат. По суті – це

страховий фонд, який формують відповідно до чинного законодавства і статутних документів підприємства. Основним джерелом утворення фонду служить прибуток, який залишається у розпорядженні підприємства.

До позикового капіталу належать кошти інших кредиторів, які надаються в підприємствам в позику під певний відсоток на визначений термін з оформленням векселя чи іншого боргового зобов'язання.

Банківський кредит пов'язаний із створенням доходів і накопичень, оскільки він нарівні з власними коштами підприємств обслуговує процес виробництва, де створюється додатковий продукт. Маючи можливість залучати господарський оборот позичені кошти як доповнення до власних, під можуть розширити виробництво, збільшити прибуток і підвищити рентабельність. Крім того, кредит дозволяє скоротити витрати обігу, тому що забезпечує раціональніше та економніше використання фінансових ресурсів у цілому в господарстві країни, галузі, на окремому підприємстві[22, с.54].

Тому підприємства практично всіх галузей економіки активно використовують банківські кредити для забезпечення сприятливих умов виробництва і реалізації продукції. Найбільше це стосується таких галузей, як промисловість, сільське господарство і торгівля, що є основними секторами економіки, котрі забезпечують виробництво і розподіл валового внутрішнього продукту та, відповідно, безперервність розширеного відтворення.

Якщо б підприємства мали власні оборотні кошти в розмірах, що покривають усю суму витрат на виробництво продукції, то ці кошти після повернення до господарства в грошовій формі при реалізації продукції залишались би протягом тривалого періоду часу практично вільними, їх лише поступово використовували б у процесі виробництва в міру виникнення додаткової потреби, що означало б нераціональне їх використання [52].

Разом з тим, було б помилкою стверджувати, що з підвищенням частки кредитних вкладень у формування оборотних коштів посилюється вплив

кредиту на виробничо-фінансову діяльність підприємств та ефективно використання ними власних оборотних коштів. Насправді таке уявлення лише спрощує дійсний процес організації кредитних відносин банку з клієнтом.

Посилення ролі кредиту в сучасних умовах аж ніяк не означає, що він повинен витіснити інші джерела формування оборотних коштів і зайняти провідне місце. Навпаки, мову слід вести про комплексне формування оборотних коштів при збереженні основної ролі власних ресурсів. Найоптимальнішим варіантом є принцип раціонального поєднання власних джерел і кредитів банку у формуванні оборотних коштів підприємства.

Досить поширеною формою залучення капіталу від інших суб'єктів господарювання є комерційний кредит. Він використовується підприємством за умови нестачі фінансових ресурсів у покупця (споживача) і неможливості розрахуватися з постачальником. У цьому разі виникає необхідність відстрочки платежів. Постачальник дає згоду на надання відстрочки платежу за відвантажену продукцію. І від споживача він замість грошей одержує вексель або інше боргове зобов'язання [31].

Інвестиційний податковий кредит надається підприємству органами державної влади і являє собою тимчасову відстрочку податкових платежів організації з метою збільшення його фінансових ресурсів для здійснення заходів різного характеру з наступною компенсацією відстрочених сум.

Інвестиційний внесок працівників – це грошовий внесок працівника в розвиток економічного суб'єкта під певний відсоток. Інтереси сторін оформляються договором або положенням про інвестиційний внесок.

Кредиторська заборгованість належить до позапланових залучених джерел формування оборотного капіталу. Наявність кредиторської заборгованості постачальникам свідчить про участь у господарському обороті підприємств коштів інших суб'єктів господарювання. Кредиторська заборгованість вважається допустимою або нормальною, якщо вона не порушує розрахункову дисципліну (чинний порядок розрахунків). В

кредиторську заборгованість включаються такі короткострокові зобов'язання: за розрахунками з бюджетом; за розрахунковими документами, строк оплати яких не настав і які не оплачено у визначений строк; за невідфактурованими поставками – розрахунками взаємних вимог; векселями, строк оплати яких не настав і які не оплачено в строк; за короткостроковими кредитами [42, с.202].

В процесі діяльності підприємство має реальну можливість поповнити оборотний капітал за рахунок коштів, які йому не належать, але постійно перебувають в його обороті і можуть використовуватися в сумі їх мінімальних залишків (сталі пасиви). До них належать [8, с.43]:

- мінімальна заборгованість із заробітної плати з нарахуванням на заробітну плату;
- мінімальна заборгованість з резерву на покриття майбутніх платежів – сума резерву на оплату відпусток робітників та службовців;
- заборгованість постачальникам за відвантажену продукцію, термін оплати якої не настав (кредиторська заборгованість);
- заборгованість бюджету за окремими видами податків і платежів;
- кошти покупців за обігову тару, які залишаються в окремих галузях промисловості.

З точки зору бухгалтерського обліку сталі пасиви прирівнюються до власних коштів. Це кошти цільового призначення, які в результаті застосовуваної системи грошових розрахунків постійно перебувають у господарському обігу підприємств, а проте, йому не належать. Оскільки ці кошти не належать підприємству, але воно ними користується, то вони вважаються додатково залученим оборотним капіталом. До їх використання за призначенням вони в сумі мінімального залишку є джерелами формування оборотного капіталу підприємства.

Сталі пасиви – це мінімальна (стійка) заборгованість із заробітної плати працівникам, відрахувань на обов'язкове державне пенсійне страхування, на соціальне страхування, резерв майбутніх платежів, авансування покупців

(засновників) [1, с.175]. Сьогодні в бухгалтерському балансі не відокремлюються сталі пасиви. Методика визначення власного оборотного капіталу підприємства не робить розмежування між сталими пасивами і короткотерміновими пасивами. Відображаються вони в другому розділі пасиву балансу.

Потреби організацій в оборотних коштах можуть покриватися також за рахунок випуску в обіг боргових цінних паперів або облігацій. Облігація засвідчує відносини позики між власником облігації й особою, що емітувала документ.

До капіталу підприємств, отриманого в порядку перерозподілу відносять: дивіденди від володіння акціями інших суб'єктів господарювання (акціонерних товариств); відсотки від пайової участі в різного роду підприємствах; відсотки, отримані від вкладення коштів на депозит; кошти, які надходять від вищестоящих організацій; бюджетні кошти або бюджетне фінансування; кошти, які надходять з централізованих фондів держави (інноваційний фонд, фонд сприяння конверсії тощо).

Таким чином, завдяки розмежуванню джерел формування оборотного капіталу можна запропонувати наступну класифікацію оборотного капіталу (рис. 1.6).

Рис. 1.6. Класифікація оборотного капіталу за джерелами формування [20, с.103]

Правильне співвідношення між власними, позиковими й додатково залученими джерелами формування оборотного капіталу відіграє важливу роль у зміцненні фінансового стану організації. В процесі аналізу оцінюється потреба підприємства в оборотних коштах, що потім порівнюється з величиною наявних фінансових джерел. При цьому аналіз джерел формування оборотних коштів включає не тільки оцінку їхньої динаміки, але й розгляд структури як у цілому по видам джерел, так і деталізовано – по компонентам внутрішньої структури. В різних країнах використовуються наступні співвідношення між власним та залученими капіталом: так, в Україні власний капітал формується на рівні 50%, відповідно залучений – 50%, в США – 40/60, а в Японії – 30/70 [26, с.372].

Визначення доцільності залучення того або іншого фінансового джерела проводиться на основі порівняння показників рентабельності

вкладень даного виду й вартості (ціни) джерела. Особливо актуальна ця проблема для позикових засобів.

У процесі кругообігу оборотних засобів джерела їхнього формування, як правило, не розрізняються. Однак це не означає, що система формування оборотного капіталу не впливає на швидкість й ефективність використання оборотних коштів, уповільнюючи чи прискорюючи процес обігу. Надлишок оборотних коштів означає, що частина капіталу організації не діє й не приносить доходу. Недостача оборотного капіталу гальмує хід виробничого процесу, сповільнюючи швидкість господарського обороту ресурсів організації.

Питання про джерела формування оборотного капіталу важливе ще з однієї позиції. Кон'юнктура ринку постійно змінюється, тому потреби організації в оборотному капіталі нестабільні. Покрити їх лише за рахунок власних джерел звичайно практично неможливо.

Привабливість роботи організації за рахунок власних джерел іде на другий план. Досвід показує, що в більшості випадків ефективність використання позикових коштів виявляється більше високою, чим ефективність використання власних коштів. Тому основним завданням управління процесом формування оборотного капіталу стає забезпечення ефективності залучення позикових коштів.

1.3 Методичний інструментарій визначення потреби в оборотних коштах та оцінки ефективності їх використання

В процесі життєдіяльності підприємства важливе значення має оцінка ефективності використання оборотного капіталу, який з року в рік у підприємства змінюється, як в обсягах так і в структурі. Для обґрунтованої оцінки стану оборотних коштів, перш за все, аналізують їхню динаміку, бо балансові залишки оборотних коштів на кінець року, як правило, є нижчими, ніж на певні поточні дати, оскільки перед складанням кінцевого балансу перевіряється його реальність з допомогою проведення інвентаризації,

результатом якої є, як правило, списання різних витрат, не виявлених протягом року [36].

Визначення планової потреби в оборотних коштах передбачає розробку норм відносно тривалої дії і нормативів на конкретний період - рік (як правило), півріччя, квартал. Це досягається за проведення таких робіт:

1. Визначення норм запасів за статтями нормованих оборотних коштів.

Норма оборотних коштів - це відносний показник, який обчислюється в днях, відсотках чи гривнях. Норми в днях щодо виробничих запасів розраховуються за окремими видами матеріальних цінностей. У разі великої номенклатури розрахунок здійснюється в тій частині, яка становить (вартісне) не менше 70-80% загальних витрат за статтею в цілому.

2. Встановлення одноденного витрачання матеріальних цінностей, виходячи із кошторису витрат на виробництво. Одноденне витрачання на підприємствах несезонних галузей промисловості рекомендується розраховувати на підставі даних четвертого кварталу планового року, що, як правило, має найбільший обсяг виробництва. У сезонних галузях промисловості одноденне витрачання визначається на підставі кварталу з найменшим обсягом виробництва.

Визначаючи одноденні витрати незавершеного виробництва, виходять із суми витрат на виробництво валової чи товарної продукції. Щодо готової продукції відповідно беруть для розрахунку виробничу собівартість товарної продукції.

3. Визначення нормативу оборотних коштів за кожною статтею в грошовому вираженні проводиться множенням одноденних витрат в грошовому вираженні на відповідну норму запасу в днях.

4. Розрахунок сукупного нормативу, або загальної потреби в оборотних коштах, на підприємстві проводиться підсумовуванням нормативів за окремими статтями.

5. Заключний етап нормування - визначення норм та нормативів за окремими статтями оборотних коштів для підрозділів підприємств, де використовуються матеріальні цінності та виготовляється продукція.

Найбільш трудомісткою і складною є розробка норм запасу. Норми запасу в днях застосовуються протягом кількох років, якщо суттєво не змінюються умови виробництва, постачання та збуту, розрахунків. Нині підприємствам надано право самостійно розраховувати нормативи оборотних коштів. Якщо склад, структура і наявність оборотних коштів відповідатимуть запланованому обсягу виробництва й реалізації, то підприємство отримуватиме прибуток з мінімальними витратами.

У разі заниження розміру оборотних коштів можливі перебої в постачанні й виробничому процесі, зменшення обсягу виробництва та прибутку, виникнення прострочених платежів і заборгованості, інші негативні явища в господарській діяльності.

Надлишок оборотних коштів призводить до нагромадження надмірних запасів сировини, матеріалів, послаблення режиму економії, створення умов для використання оборотних коштів не за призначенням.

Значення нормування оборотних коштів полягає в такому.

По-перше, правильне визначення нормативу оборотних коштів забезпечує безперервність і безперебійність процесу виробництва.

По-друге, нормування оборотних коштів дає змогу ефективно використовувати оборотні кошти на кожному підприємстві.

По-третє, від правильно встановленого нормативу оборотних коштів залежить виконання плану виробництва, реалізації продукції, прибутку та рівня рентабельності.

По-четверте, обґрунтовані нормативи оборотних коштів сприяють зміцненню режиму економії, мінімізації ризику підприємницької діяльності.

Визначення планової потреби в оборотних коштах передбачає розроблення норм відносно тривалої дії і нормативів на конкретний період — рік (як звичайно), півріччя, квартал. Це досягається проведенням таких робіт:

1.Визначення норм запасів за статтями нормованих оборотних коштів. Норма оборотних коштів — це відносний показник, який обчислюється у днях, відсотках чи гривнях. Норми у днях щодо виробничих запасів розраховуються за окремими видами матеріальних цінностей. У разі великої номенклатури таких цінностей розрахунок здійснюється в тій частині, яка становить (вартісно)[42, с.105].

2.Норма одноденного витрачання коштів визначається з кошторису витрат на виробництво. Одноденне витрачання на підприємствах несезонних галузей промисловості рекомендується розраховувати на підставі даних четвертого кварталу планового року, що, як водиться, має найбільший обсяг виробництва. У сезонних галузях промисловості одноденне витрачання визначається на підставі кварталу з найменшим обсягом виробництва.Визначаючи одноденні витрати для обчислення обсягів незавершеного виробництва, виходять із суми витрат на виробництво валової чи товарної продукції. Щодо готової продукції для розрахунку беруть її виробничу собівартість.

3.Норматив оборотних коштів за кожною статтею в грошовому виразі встановлюється множенням одноденних витрат у грошовому виразі на відповідну норму запасу в днях.

4.Сукупний норматив, або загальна потреба в оборотних коштах, на підприємстві обчислюється підсумовуванням нормативів за окремими статтями.

5.Кінцевий етап нормування — визначення норм та нормативів за окремими статтями оборотних коштів для підрозділів підприємств, де використовуються матеріальні цінності та виготовляється продукція.

Аналізуючи стан нормованих оборотних коштів на підприємстві, необхідно зазначити, що й перевищення нормативів також негативно впливає на фінансовий стан, оскільки означає «перетягування» коштів із позапланових джерел, призводить до зростання кредиторської заборгованості.Для ліквідації понаднормативних запасів необхідно скоротити

закупівлю тих матеріалів, що є в надлишку, реалізувати непотрібні матеріали, зменшити незавершене виробництво, ужити необхідних заходів для забезпечення відвантаження покупцям усієї готової продукції. Треба зважати й на те, що за умов розвитку ринку на оборотні кошти і в цілому на весь фінансовий стан підприємства можуть впливати виробничі стосунки між підприємствами акціонерної форми власності і суто приватними підприємствами.

На тривалість перебування засобів в обороті впливають зовнішні і внутрішні фактори. До зовнішніх факторів належать: сфера діяльності підприємства, галузева належність, масштаби виробництва, економічна ситуація в країні та ін. У ході діагностики оборотних активів за їх видами необхідно здійснити їх розподіл, а пізніше в динаміці провести аналіз змін. Це дозволить виявити, яким чином змінився склад оборотних активів, джерела їх формування та визначити, яким чином, це пов'язано з діяльністю господарюючого суб'єкта. Основними показниками, що відображають ефективність використання оборотних активів, є коефіцієнти ділової активності та рентабельності. Показники оборотності оборотних активів подано в додатках А – Д. Окрім показників ділової активності, для оцінки ефективності використання оборотних активів варто розраховувати рентабельність оборотних активів та коефіцієнт ефективності використання оборотних активів. Рентабельність оборотних активів характеризує ефективність використання оборотних активів і показує, скільки копійок чистого прибутку за певний період часу отримується на одну гривню вартості оборотних активів. Він розраховується як відношення чистого прибутку до середньорічної вартості оборотних активів, помножене на сто відсотків.

Збільшення цього показника відображає зростання ефективності використання оборотного капіталу, тобто збільшується обсяг чистого прибутку на кожну гривню, вкладену в оборотні засоби.

Оборотний капітал = Оборотні активи — Поточні зобов'язання [49, с.118]:

$$OK = A2 - П4, \quad (1.1)$$

Цей показник свідчить про те, наскільки господарська діяльність підприємства забезпечена власними фінансовими ресурсами. У разі наявності на балансі довгострокових кредитів їх теж слід врахувати, адже довгострокові кредити спрямовуються на капітальні інвестиції і не повинні брати участі в поточній господарській діяльності.

Отже, формула може виглядати так:

$$OK = (A2 + A3) - (П3 + П4 + П5)$$

Для оцінки оборотності оборотного капіталу використовуються такі показники:

1) коефіцієнт оборотності $K_{об}$:

$$K_{об} = \frac{B}{OK}, \quad (1.2)$$

де: B — чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (робіт, послуг), тис. грн.;

OK — середній розмір оборотного капіталу, тис. грн.

Розмір коефіцієнта оборотності показує кількість оборотів, які здійснює оборотний капітал за певний період часу.

Тривалість одного обороту розраховується за формулою [49, с.118]:

$$O = \frac{OK \times Д}{B}, \quad (1.3)$$

де: O — тривалість періоду обороту оборотного капіталу, дн.; $Д$ — звітний період, дн.

2) коефіцієнт закріплення (K_3) оборотних коштів:

$$K_3 = \frac{OK}{B}, \quad (1.4)$$

Цей коефіцієнт показує розмір оборотних коштів на 1 грн. реалізованої продукції.

Прискорення оборотності капіталу сприяє зменшенню потреби в оборотному капіталі, приросту обсягів продукції і збільшенню одержуваного прибутку. В результаті цього зміцнюється фінансовий стан підприємства.

Вивільнення оборотних коштів за рахунок прискорення оборотності можна розрахувати за формулою:

$$\Delta OK = OK_1 - OK_o \times K_e, \quad (1.5)$$

де: ΔOK — розмір економії (—) або залучення (+) оборотного капіталу;

OK_1 , OK_o — середній розмір оборотного капіталу підприємства відповідно за звітний і базисний періоди;

K_e — коефіцієнт росту обсягу продукції.

Але існує інша формула розрахунку прискорення оборотності [51, с.127]:

$$\Delta OK = (O_1 - O_0) \times B_{1одн}, \quad (1.6)$$

де: O_1 , O_0 — тривалість одного обороту оборотних коштів, дн.;

$B_{1одн}$ — одноденна реалізація продукції в звітному періоді, тис. грн.

Розмір приросту обсягу продукції за рахунок прискорення оборотності оборотних коштів можна визначити за формулою:

$$\Delta B = (K_{об1} - K_{об2}) \times OK_1, \quad (1.7)$$

де: $K_{об1}$, $K_{об2}$ — коефіцієнти оборотності оборотних коштів відповідно за звітний і базисний періоди.

Вплив оборотності оборотного капіталу на прибуток (Π) можна розрахувати за формулою [49, с.119]:

$$\Delta \Pi = \Pi_o \times \frac{K_{об1}}{K_{об2}}, \quad (1.8)$$

де: Π_o — чистий прибуток базисного періоду.

Крім показників оборотності оборотного капіталу в цілому аналізують оборотність матеріальних оборотних коштів окремих елементів товарно-матеріальних цінностей.

Коефіцієнт оборотності запасів ($K_{обз}$) визначається відношенням чистого доходу (виручки) від реалізації до середньої суми негрошових оборотних (поточних) активів (НПА):

$$K_{обз} = \frac{B}{НПА_{cp}}, \quad (1.9)$$

де: $НПА_{cp}$ — середній залишок не грошових оборотних (поточних) активів.

Розмір цього коефіцієнта відбиває кількість оборотів запасів і витрат підприємства. Його зменшення говорить про відносне збільшення виробничих запасів і незавершеного виробництва або про зниження попиту на готову продукцію. Чим вище цей показник, тим більш ліквідну структуру мають оборотні кошти і тим стійкіший фінансовий стан підприємства.

Іноді для внутрішнього контролю цей показник варто визначити дещо іншим способом. А саме — замість величини виручки від реалізації використати величину собівартості реалізованої продукції.

$$K_{обз} = \frac{\text{Собівартість реалізованої продукції}}{НПА_{cp}} \quad (1.10)$$

Визначений таким чином коефіцієнт оборотності запасів не буде порівнянним з середньогалузевим, але для внутрішнього аналізу він може знадобитись.

Лише таким способом (відношенням величини собівартості, що припадає на реалізацію, до середньої величини запасів) можна визначити не тільки коефіцієнт оборотності запасів, а й отримати дані про середню норму запасів у днях. Наприклад, якщо коефіцієнт оборотності запасів за рік, визначений з використанням у чисельнику величини собівартості, а не доходу з продажу, становить 3, то це означає, що підприємство для забезпечення своєї діяльності отримує запаси на три місяці наперед ($12 : 3 = 4$) і запаси протягом року поповнювалися три рази. Якщо ж використати в розрахунках дані про реалізацію, значення норм запасів буде невиправдано викривленим у бік зменшення [41, с.93].

Коефіцієнт оборотності готової продукції ($K_{обг}$) визначається таким чином:

$$K_{обг} = \frac{B}{ГП_{cp}}, \quad (1.11)$$

де: $ГП_{cp}$ — середній розмір готової продукції за балансом, тис. грн.

Зростання цього коефіцієнта свідчить про збільшення попиту на продукцію, а зниження — про затоварення.

Аналіз дебіторської заборгованості особливо необхідний у періоди інфляції, коли така іммобілізація оборотних коштів стає дуже не вигідною. Збільшення статей дебіторської заборгованості може бути викликано:

- необачною кредитною політикою підприємства стосовно покупців, нерозбірливим вибором партнерів;
- платоспроможністю окремих споживачів;
- високими темпами нарощування обсягів продаж;
- труднощами в реалізації продукції.

Зіставлення кредиторської і дебіторської заборгованості є одним з етапів аналізу дебіторської заборгованості. Доцільно провести аналіз дебіторської заборгованості за періодами утворення, тому що тривалі неплатежі надовго вилучають засоби з господарського обороту.

Розрізняють термінову і прострочену дебіторську заборгованість. Термінова дебіторська заборгованість виникає внаслідок застосовуваних форм розрахунків. Прострочена дебіторська заборгованість виникає через недоліки у роботі і включає не оплачені в строк покупцями рахунки за відвантажені товари і здані роботи; розрахунки за товари, продані в кредит і не оплачені в строк; векселі, за якими кошти не надійшли в строк, тощо.

Для оцінки оборотності дебіторської заборгованості використовуються такі показники:

1. Оборотність дебіторської заборгованості ($K_{\text{дз}}$):

$$K_{\text{дз}} = \frac{B}{\text{ДЗ}}, \quad (1.12)$$

де: ДЗ — середній розмір дебіторської заборгованості за балансом, (тис. грн.).

Цей показник дає можливість визначити, в скільки разів протягом року (або іншого періоду, який аналізують) обсяги надходжень від реалізації можуть вмістити в собі середній залишок боргових прав (дебіторів). Цей

показник визначає ефективність кредитного контролю. Кредитного — з боку підприємства, адже, даючи товар з відстрочкою платежу іншим суб'єктам, підприємство фактично їх кредитує [34, с.164].

2. Період погашення дебіторської заборгованості:

$$T_{\text{оз}} = \frac{T}{K_{\text{оз}}}, \quad (1.13)$$

де: $T_{\text{оз}}$ — тривалість погашення дебіторської заборгованості, дн.; T — звітний період.

Чим більше період погашення, тим вище ризик непогашення дебіторської заборгованості.

3. Частка дебіторської заборгованості в загальному обсязі оборотних коштів:

$$P_{\text{оз}} = \frac{ДЗ}{ОК \times 100}, \quad (1.14)$$

де: $P_{\text{оз}}$ —питома вага дебіторської заборгованості в оборотному капіталі, %.

Чим вище цей показник, тим менш мобільною є структура майна підприємства.

4. Частка сумнівної заборгованості в складі дебіторської заборгованості ($У_{\text{СДЗ}}$):

$$У_{\text{СДЗ}} = \frac{СД}{ДЗ \times 100}, \quad (1.15)$$

де: $СЗ$ — сумнівна заборгованість, тис. грн.

Тенденція до зростання цього показника свідчить про зниження ліквідності. З метою управління дебіторською заборгованістю необхідно постійно контролювати стан розрахунків з покупцями, мати широке коло споживачів, щоб зменшити ризик несплати одним або декількома крупними покупцями, стежити за співвідношенням дебіторської та кредиторської заборгованості.

Усі розглянуті вище коефіцієнти характеризують ділову активність підприємства. Проте ця характеристика буде неповною, якщо не

проаналізувати кредиторську заборгованість, ефективність використання основних засобів і нематеріальних активів [54, с.183].

Оборотність кредиторської заборгованості і середній період її погашення визначаються аналогічно вищенаведеним показникам щодо дебіторів. Але замість величини доходів з продажу береться величина закупівель, оскільки обсяги продажу не можуть порівнюватися з борговими зобов'язаннями за отримані поставки.

Дебіторська заборгованість пов'язана з обсягами продажу за цей період; кредиторська заборгованість — з обсягами закупівель. Чисті експлуатаційні витрати визначаються шляхом віднімання від обсягу чистої реалізації величини прибутку.

$$\begin{array}{l} \text{Чисті} \\ \text{експлуатаційні} \\ \text{витрати} \end{array} = \begin{array}{l} \text{Обсяг чистої} \\ \text{реалізації} \end{array} - \begin{array}{l} \text{Прибуток} \end{array} \quad (1.16)$$

Валові експлуатаційні витрати визначаються шляхом додавання до чистих експлуатаційних витрат залишку виробничих запасів на кінець періоду:

$$\begin{array}{l} \text{Чисті} \\ \text{експлуатаційні} \\ \text{витрати} \end{array} = \begin{array}{l} \text{Обсяг чистої} \\ \text{реалізації} \end{array} - \begin{array}{l} \text{Прибуток} \end{array} + \begin{array}{l} \text{Товари} \end{array} \quad (1.17)$$

$$\begin{array}{l} \text{Закупівля} \\ \text{витрати} \end{array} = \begin{array}{l} \text{Валові} \\ \text{експлуатаційні} \\ \text{витрати} \end{array} - \begin{array}{l} \text{Елементи доданої вартості:} \\ \text{витрати на оплату праці,} \\ \text{амортизація} \end{array} \quad (1.18)$$

$$\begin{array}{l} \text{Оборотність} \\ \text{кредиторської} \\ \text{заборгованості} \end{array} = \frac{\begin{array}{l} \text{Сума закупівель} \end{array}}{\begin{array}{l} \text{Середня кредиторська заборгованість} \end{array}} \quad (1.19)$$

До залишків виробничих запасів на кінець періоду слід додати також залишки НЗВ і дебіторську заборгованість, яка могла утворитися в розрахунках з постачальниками й підрядчиками, за одержаними векселями,

одним словом — усіх дебіторів, які виникають на балансі в зв'язку з формуванням придбаної вартості. Це пояснюється тим, що мета такого розрахунку — визначити тривалість обороту всієї поточної кредиторської заборгованості, а не тільки тієї, що пов'язана з придбанням матеріальних запасів.

У разі, якщо показник тривалості кредиторської заборгованості хоча б на кілька днів перевищує такий же показник за дебіторами, то це означає вміння утримувати позики довше, ніж дозволяти це своїм боржникам.

Коефіцієнт оборотності власного капіталу ($K_{обк}$) показує швидкість обороту власного капіталу. Його ріст відбиває підвищення рівня продаж, а зниження — тенденцію до бездіяльності частини власних засобів. Розраховується за формулою [58, с.59]:

$$K_{обк} = \frac{B}{\Pi_{1_{cp}}}, \quad (1.20)$$

де: $\Pi_{1_{cp}}$ — середня за звітний період величина джерел власних засобів підприємства за балансом.

Ефективність використання основних засобів та інших необоротних активів характеризує показник фондівдачі (ΦB), що розраховується як відношення розміру продаж до середньої вартості засобів підприємства ($A1$):

$$\Phi_{\epsilon} = \frac{B}{A1_{cp}}, \quad (1.21)$$

Для оцінки фінансової результативності оборотності оборотних засобів необхідно дослідити показники рентабельності оборотного капіталу. Рентабельність оборотного капіталу ($P_{Обк}$) розраховується за формулою:

$$P_{Обк} = \frac{ВП}{ОБ_{к}} \times 100\%, \quad (1.22)$$

де: $ВП$ - валовий прибуток підприємства в періоді, за який проводиться аналіз; $Обк$ - середня вартість оборотного капіталу в періоді, за який проводиться аналіз.

У процесі аналізу використовується модель, створена спеціалістами

компанії «Дюпон» в двадцяті роки ХХ століття, яка стосовно до цього виду капіталу має вигляд:

$$P_{ОБА} = P_{op} \times KO_{ОБК}, \quad (1.23)$$

де: $P_{ОБА}$ - рентабельність оборотних активів; P_{op} - рентабельність реалізації продукції; $KO_{ОБК}$ — оборотність оборотного капіталу (кількість оборотів) [25, с.159].

На цьому етапі визначається також коефіцієнт капіталовіддачі оборотного капіталу ($K_{ОБК}$):

$$K_{ОБК} = \frac{OP}{ОБ_k} \times 100\%, \quad (1.24)$$

де: OP - обсяг реалізації в періоді, за який проводиться аналіз; $ОБ_k$ - середня вартість оборотного капіталу підприємства за цей же період.

Здійснивши комплексний розрахунок згідно представлених показників та розрахувавши динаміку їх відхилення можливо отримати загальну картину раціональності формування та ефективності використання оборотних коштів підприємства у базовому та поточному періодах.

Висновки до розділу 1

Узагальнюючи результати представлено у розділі 1 дослідження необхідно відмітити наступне:

1. Оборотні кошти - це кошти, які забезпечують безперервність в процесі виробництва, реалізації продукції та отримання прибутку; складаються з виробничих фондів та фондів обігу та приймають вартісну форму. Визначення джерел формування оборотних коштів є важливим завданням для підприємства, оскільки вони забезпечують безперервний процес виробництва, а їх нестача може привести до скорочення виробництва, а як наслідок до зменшення прибутку. Традиційно виділяють власні та залучені джерела фінансування оборотних коштів підприємств.

2. Власні кошти підприємств відіграють головну роль в організації

кругообігу фондів, так як підприємства, що працюють на основі комерційного розрахунку, повинні володіти певною майновою та оперативної самостійністю з тим, щоб вести справу рентабельно і нести відповідальність за прийняті рішення.

3. За рахунок власних коштів покривається мінімальна потреба підприємства в оборотних коштах, серед них виділяють такі: статутний фонд (пайові внески членів засновників, внески іноземних учасників, надходження від емісії цінних паперів); відрахування від прибутку; цільове фінансування та цільові надходження (з бюджету, з галузевих і міжгалузевих позабюджетних фондів); приріст постійних пасивів (мінімальна заборгованість із заробітної плати працівникам, відрахування на обов'язкове пенсійне страхування), резерв майбутніх платежів, авансування покупців).

4. Залучені кошти використовуються для покриття тимчасових потреб підприємства. До залучених коштів відносять банківські кредити, комерційні кредити та кредиторську заборгованість. Серед залучених коштів здебільшого зустрічаються короткострокові банківські кредити, що з переходом країни на ринкову систему господарювання стало одним з важливих питань, яке виникло перед господарюючими суб'єктами. Обмеженість кредитоспроможності банків та високий ступінь ризику при наданні позик породили на внутрішньому ринку дефіцит кредитних ресурсів.

5. Для визначення ефективності формування та використання оборотних коштів підприємства має значення здійснення якісного аналізу, який базується на дослідженні оборотності оборотних активів підприємства.

Для оцінки оборотності оборотного капіталу використовуються такі показники: коефіцієнт оборотності, тривалість одного обороту, коефіцієнт закріплення, коефіцієнт оборотності запасів, готової продукції, дебіторської заборгованості, період погашення дебіторської заборгованості, вивільнення оборотних коштів за рахунок прискорення оборотності та ін.

Аналізуючи стан оборотних коштів, необхідно розглядати усі фактори впливу, виявляти ті, що негативно впливають на стан цих коштів і

розробляти конкретні заходи для усунення таких причин.

6. Визначення планової потреби в оборотних коштах передбачає розробку норм відносно тривалої дії і нормативів на конкретний період - рік (як правило), півріччя, квартал. Це досягається за проведення таких робіт: а) визначення норм запасів за статтями нормованих оборотних коштів; б) встановлення одноденного витрачання матеріальних цінностей, виходячи із кошторису витрат на виробництво; в) визначення нормативу оборотних коштів за кожною статтею в грошовому вираженні проводиться множенням одноденних витрат в грошовому вираженні на відповідну норму запасу в днях; г) розрахунок сукупного нормативу, або загальної потреби в оборотних коштах, на підприємстві проводиться підсумовуванням нормативів за окремими статтями; д) заключний етап нормування - визначення норм та нормативів за окремими статтями оборотних коштів для підрозділів підприємств, де використовуються матеріальні цінності та виготовляється продукція.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ТА ВИЗНАЧЕННЯ ПОТРЕБИ В ОБОРОТНИХ КОШТАХ НА ПІДПРИЄМСТВІ (НА ПРИКЛАДІ ТДВ «МЕДОБОРИ»)

2.1. Загальна характеристика фінансово-господарської діяльності підприємства

Об'єктом дослідження виступає товариство з додатковою відповідальністю «Медобори» (надалі – ТДВ «Медобори»), котре створено метою здійснення оптової торгівлі зернопродуктами і виробництва продуктів борошномельної промисловості. Підприємство відноситься до підприємств харчової галузі промисловості та займається виробництвом борошна (вищого та першого гатунку).

Основним видом діяльності ТДВ «Медобори» є оптова та роздрібна торгівля зерном та борошном і переробка зерна пшениці.

Товариство створюється з метою ведення науково - виробничої, господарської діяльності та отримання прибутку.

Предметом діяльності Товариства є:

- заготівля зернових культур, в тому числі шляхом організації бартерних операцій, обміну паливно - мастильних матеріалів на зерно;
- зберігання, переробка, реалізація зернових культур;
- закупівля сільгосппродукції у населення, виробників, в тому числі за готівкові кошти;
- матеріально технічне постачання сільгоспвиробників;
- реалізація паливно - мастильних матеріалів, утримання та експлуатація заправочних станцій;
- селекція та вирощування зберігання та переробка зернобобових, олійних культур, виробництво борошна, круп, макаронних виробів, комбікормів, іншої продукції;

–інші види діяльності, здійснення яких не суперечить чинному законодавству.

Товариство може здійснювати зовнішньоекономічну діяльність відповідно до чинного законодавства. Види діяльності, для здійснення яких чинним Законодавством передбачено отримання відповідних дозволів (патентів, ліцензій, сертифікатів), можуть здійснюватися підприємством ТДВ «Медобори» тільки після їх отримання.

До продукції підприємства відносяться:

–борошно пшеничне вищого гатунку (тароване в 50 – кг мішках та 2-х кілограмових фірмових пакетах);

–борошно пшеничне першого гатунку (тароване в 50 – кг мішках);

– висівки пшеничні.

Борошно пшеничне власного виробництва виготовляється згідно ГОСТів та має у порівнянні з борошном інших виробників більш високу білість, що характеризує його якість, містить незамінні амінокислоти, вітаміни та мікроелементи.

Борошно пшеничне відповідає усім технічним вимогам безпеки та якості, гарантійний термін споживання – 12 місяців.

Використовуючи найновіші технології та сучасне обладнання, маючи досвідчений персонал, підприємство являється одним з передових підприємств в своїй галузі. Продукція випускається як фасована в пакети по 2 кг, так і в мішкотарі по 50 кг.

Збільшенню обсягів товарного виробництва сприяє наявність у регіоні сировини (зерна пшениці), її якість та стабільність цін. Джерелами сировини для підприємства являються фермерські господарства Тернопільського та прилеглих до нього районів. На даний момент потужність підприємства складає 10 тон зерна на добу.

Виробничі процеси здійснюються на сучасному висококласному обладнанні виготовленому по ліцензії Швейцарської фірми Бюлер (світовий лідер в машинобудуванні для харчової промисловості).

Виробнича структура даного підприємства представлена начальником виробництва, який відповідає за організацію процесу виробництва та здійснює контроль за виробничою діяльністю. Млин завод та елеватор безпосередньо зайняті процесом виробництва продукції аналізованого підприємства.

В процесі виробництва, для покращення якісних характеристик продукції дані структурні підрозділи взаємодіють із лабораторією для забезпечення контролю виробництва.

В цілому організаційну структуру виробничого відділення підприємства ТДВ «Медобори» представлено на рисунку 2.1.

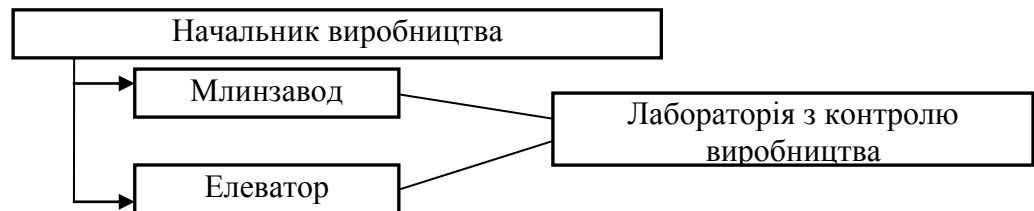

Рис 2.1. Організаційна структура виробничої системи підприємства ТДВ «Медобори»

Досліджуючи обсяги виробництва продукції ТДВ «Медобори» слід відзначити, що асортимент продукції даного підприємства обмежується такою продукцією: борошно пшеничне вищого гатунку (насіпом, 50 кг. мішках, 2 кг. пакетах); борошно пшеничне першого гатунку (насіпом, 50 кг. мішках, 2 кг. пакетах); висівки пшениці (насіпом); побічний продукт пшениці; зернова суміш. Партнерами підприємства ТДВ «Медобори» являються вітчизняні виробники зерна, хлібозаводи та міні-пекарні, кондитерські фабрики та цехи, оптові та роздрібні торговці, виробники напівфабрикатів. Майно товариства з обмеженою відповідальністю формується за рахунок внесків учасників, одержаних доходів і інших законних джерел, і належить його учасникам на праві пайової власності.

Організаційну структуру підприємства ТДВ «Медобори» подамо на

рисунку 2.2.

Вищим органом товариства є збори учасників, участь в яких беруть учасники підприємства ТДВ «Медобори» або призначені ними у встановленому порядку представники. Слід відзначити, що учасники здійснюють обрання директора підприємства та визначають перспективи розвитку підприємства.

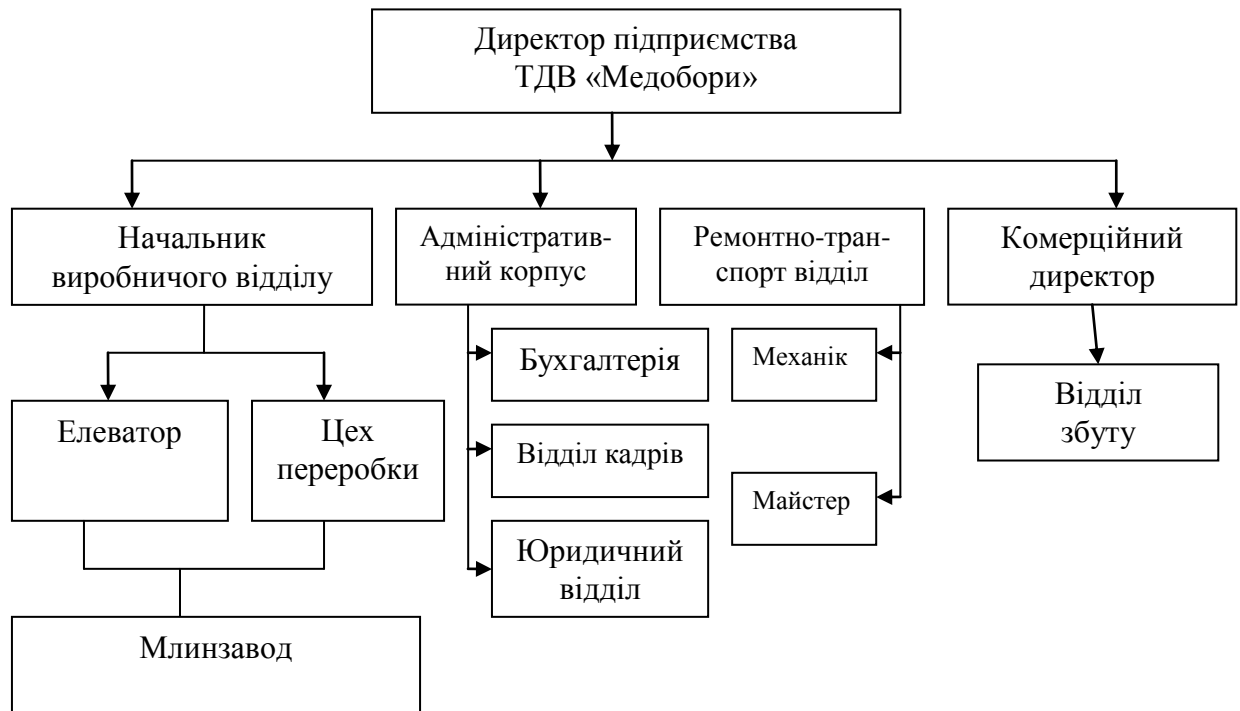

Рис. 2.2. Організаційна структура підприємства ТДВ «Медобори»

Директор ТДВ «Медобори» здійснює управління та контроль за діяльністю підприємства, керує роботою виробничого відділу, адміністративного корпусу, ремонтно-транспортного відділу та відділу збуту.

Кожен із зазначених підрозділів наділений рядом функцій, зокрема виробничий відділ здійснює переробку зерна; адміністративний корпус організовує роботу бухгалтерії, відділу кадрів та юридичного відділу; комерційний директор визначає можливості просування та реалізації продукції підприємства; ремонтно транспортний відділу обслуговує транспортний парк на підприємстві.

Для більш глибокого ознайомлення із фінансово-економічною діяльністю досліджуваного підприємства дослідимо основні фінансово-економічні

показники підприємства ТДВ «Медобори» за період 2014-2018 рр. (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1

Основні фінансово-економічні показники підприємства
ТДВ «Медобори» за період 2014-2018 рр.

№	Показники	Роки					Відхилення (+;-)			
		2014	2015	2016	2017	2018	тис.грн.		%	
							2018/ 2014	2018/ 2017	2018/ 2014	2018/ 2017
1.	Доходи від реалізації, тис.грн	2	35822	66249	85558	105007	105005	19449	5250250	22,73
2.	Собівартість реалізації продукції, тис.грн	1	34795	63424	49483	79346	79345	29863	7934500	60,35
3.	Необоротні активи, тис.грн	304	10356	21063	25692	76387	76083	50695	25027	197,32
4.	Оборотні активи, тис.грн	28	26124	24293	36253	55385	55357	19132	197704	52,77
5.	Власний капітал, тис.грн	3	1802	4352	32640	78970	78967	46330	2632233	141,94
6.	Позиковий капітал, тис.грн.	329	34678	41004	29305	52802	52473	23497	15949	80,18
7.	Чистий прибуток, тис.грн	1	939	2212	28288	23026	23025	-5262	2302500	-18,6
8.	Активи, тис.грн.	332	36480	45356	61945	131772	131440	69827	3959	112,72
9.	Рентабельність активів (р.7 / р.8), %	0,3	2,57	4,88	45,67	17,47	17,17	-28,19	5724,71	-61,74
10.	Рентабельність власного капіталу (р.7 / р.5), %	33,3	52,11	50,83	86,67	29,16	-4,14	-57,51	-12,44	-66,36

Досліджуючи дані представлені в таблиці 2.1. необхідно відмітити значне збільшення доходів від реалізації продукції, якщо у базовому 2014 році значення показника становило 2 тис.грн., то у звітному періоді (2018 році) значення показника збільшується до 105005 тис.грн., відповідний показник зростання за аналізований період становить 19449 тис.грн. за останні два роки, при цьому темп зростання показника складає 22,73% за період 2017-2018 рр.

Поряд із зростанням доходів від реалізації продукції спостерігається приріст собівартості реалізації продукції, якщо у базовому періоді значення показника складало 1 тис.грн., то у звітному 2018 році значення показника збільшується на 29863 тис.грн. або на 60,35% за період 2017-2018 рр. до значення 79346 тис.грн. (рис.2.3).

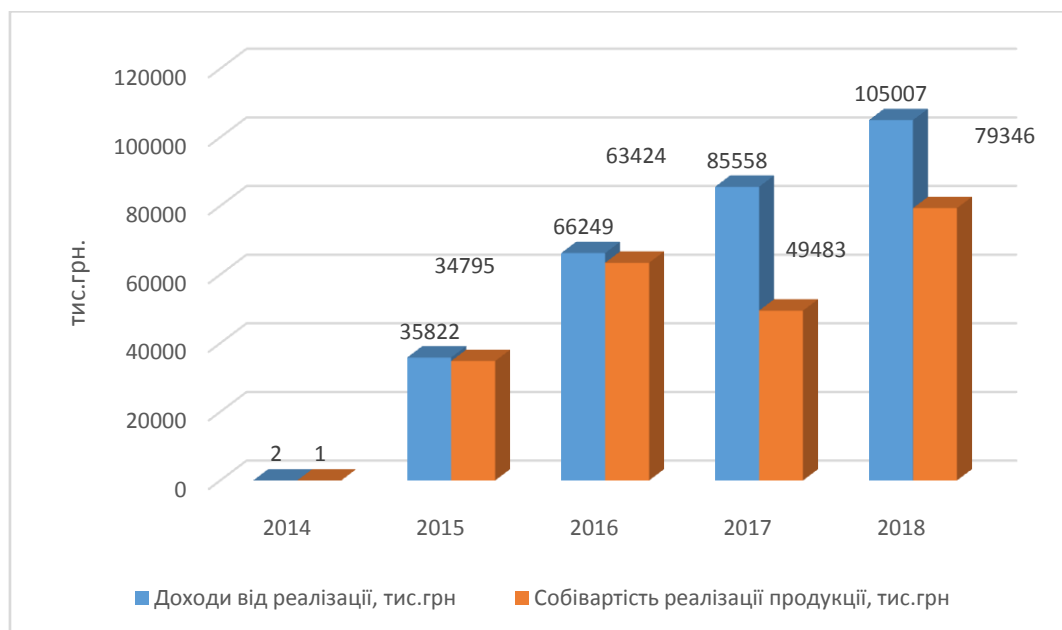

Рис. 2.3. Динаміка зміни доходів від реалізації та собівартості реалізації продукції підприємства ТДВ «Медобори» за період 2014-2018 рр.

Досліджуючи дані балансу необхідно відмітити зміни часток оборотних та необоротних активів, при цьому показник необоротних активів збільшується на 50695 тис.грн., або на 197,32% за останні два роки, якщо у 2017 році значення показника становило 25692 тис.грн., то у звітному 2018 році збільшується до рівня 76083 тис.грн. Вартість оборотних активів

збільшується на 19132 тис.грн., якщо у 2017 році значення показника становило 36253 тис.грн. (рис.2.4), то у звітному 2018 році показник збільшується до рівня 78970 тис.грн., при цьому приріст показника складає 141,94%.

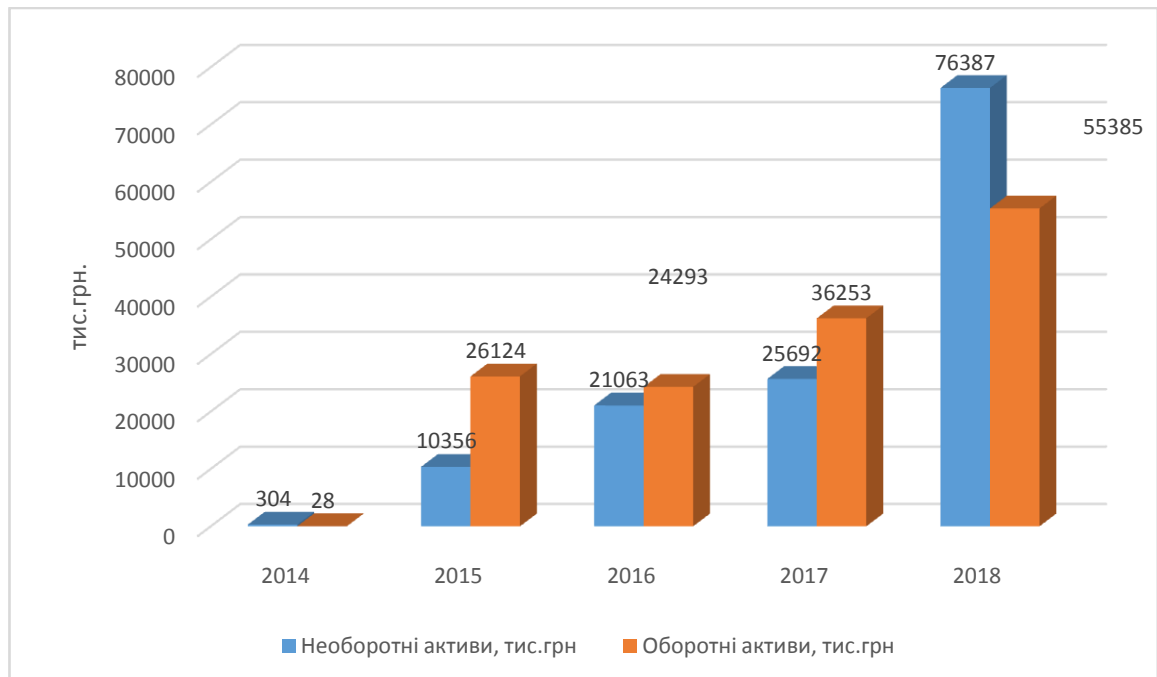

Рис. 2.4. Динаміка зміни необоротних та оборотних активів підприємства ТДВ «Медобори» за період 2014-2018 рр.

Про збільшення фінансової стійкості підприємства та ефективності його діяльності за аналізований період свідчить зростання вартості власного капіталу на 46330 тис.грн. та приріст показника чистого прибутку фінансово-господарської діяльності підприємства, зокрема показник чистого прибутку у базовому періоді (2014 році) складав 1 тис.грн. і зростав до рівня 23026 тис.грн. у 2018 році, відповідний показник зниження за період 2017-2018 рр. складав 5262 тис.грн., а темп зниження показника склав 18,6%.

Наявність прибутку фінансово-господарської діяльності підприємства обумовила наявність рентабельності активів та власного капіталу досліджуваного підприємства, при цьому, якщо у базовому періоді показник рентабельності активів становив 0,3%, то у звітному періоді значення показника становило 17,17%, при цьому за останні два роки спостерігалось

зниження показника на 28,19%, а темп зниження показника становив 61,74%. Також спостерігається зниження показника рентабельності капіталу, якщо у базовому періоді значення показника становило 33,33%, то у звітному періоді знижується на 66,36% за останні два роки і складає 29,16% (рис.2.5).

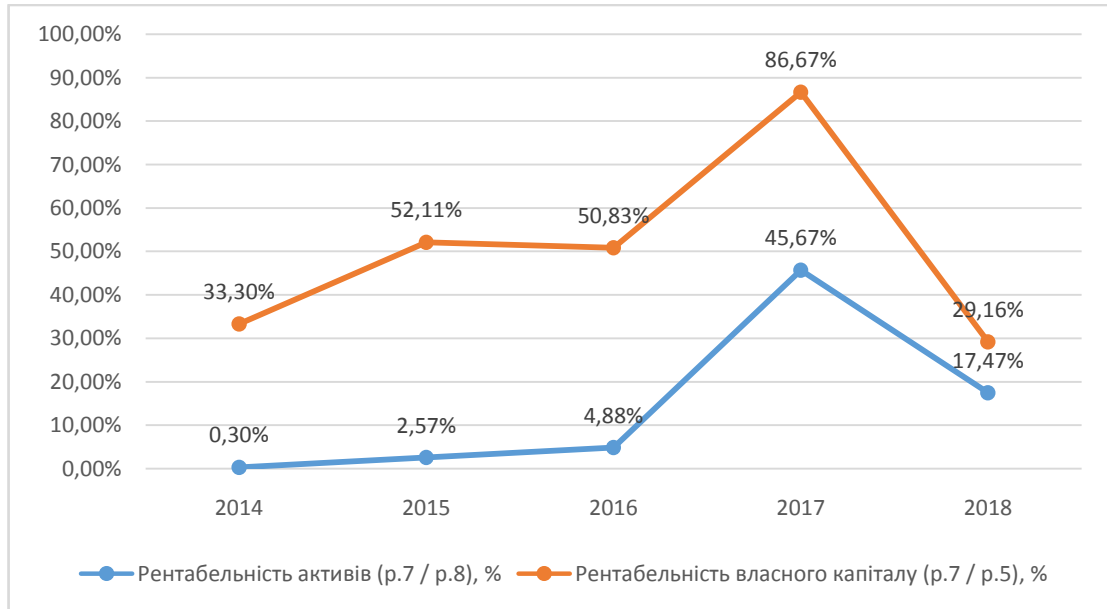

Рис. 2.5. Динаміка показників рентабельності активів та власного капіталу підприємства ТДВ «Медобори» за період 2014-2018 рр.

Узагальнюючи результати аналізу основних техніко-економічних показників необхідно відмітити підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства, про що свідчить збільшення показників доходів від реалізації та чистого прибутку фінансово-господарської діяльності, а на фоні зростання прибутковості збільшуються показники рентабельності активів та власного капіталу.

До позитивних тенденцій також слід віднести зростання показників оборотних активів та власного капіталу досліджуваного підприємства, що свідчить про приріст виробничого потенціалу та зростання фінансової міцності (надійності) підприємства.

Негативними тенденціями є зростання показників собівартості реалізації продукції та поступове зростання позичкового капіталу для фінансування фінансово-господарської діяльності підприємства.

2.2. Аналіз стану та структури оборотних активів підприємства

Наступним етапом аналізу стане дослідження стану та тенденції зміни оборотних коштів (активів) досліджуваного підприємства. Підприємство ТДВ «Медобори» володіє оборотними активами, зокрема підприємство формує запаси та грошові кошти та їх еквіваленти, а також накопичило дебіторську заборгованість (таблиця 2.2).

Таблиця 2.2

Стан, структура та динаміка оборотних активів підприємства ТДВ «Медобори» за період 2014-2018 рр.

Показники	Роки					Відхилення (+;-)			
	2014	2015	2016	2017	2018	тис.грн.		%	
						2018/ 2014	2018/ 2017	2018/ 2014	2018/ 2017
Запаси	0	12791	7066	9628	24213	24213	14585	100	151,49
Виробничі запаси	0	7303	2702	3338	13733	13733	10395	100	311,41
Незавершене виробництво	0	3400	2401	3158	10480	10480	7322	100	231,86
Готова продукція	0	2088	1954	3132	0	0	-3132	100	-100
Поточні біологічні активи	0	4096	4623	4739	4146	4146	-593	100	-12,51
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари та роботи	0	1389	8929	16671	26959	26959	10288	100	61,71
ДЗ з бюджетом	0	55	17	14	0	0	-14	100	-100
Гроші та їх еквіваленти	28	2	127	5201	67	39	-5134	139,29	-98,71
Всього оборотних активів	28	26124	24293	36253	55385	55357	19132	197703,5	52,77
% до активів	8,43	71,61	53,56	58,52	42,03	33,6	-16,49	398,58	-28,18

Досліджуючи дані таблиці 2.2. необхідно відмітити динаміку зростання загального обсягу оборотних коштів за період 2014-2018 рр. на 55357 тис.грн. та зростання показника за період 2017-2018 рр. на 19132 тис.грн., зокрема, якщо у 2017 році значення показника складало 55385 тис.грн., то у звітному 2018 році показник складає 55357 тис.грн.

Динаміка зміни показника обумовлена зростанням рівня виробничих запасів підприємства на 14585 тис.грн., зокрема показник зростає із 9628 тис.грн. у 2017 році до показника 24213 тис.грн. у 2018 році, при цьому приріст показника становив 151,49%. В структурі запасів необхідно відзначити виробничі запаси, незавершене виробництво, готова продукція, показники яких також збільшуються, виробничих запасів (на 10395 тис.грн. або на 311,41%), незавершеного виробництва (на 7322 тис.грн. або на 231,86%), розмір готової продукції зростає за період 2015-2017 рр. із 2088 тис.грн. у 2015 році до рівня 3132 тис.грн. у 2017 році. У звітному 2018 році підприємство ТДВ «Медобори» повністю реалізувало готову продукцію. Динаміку зміни запасів підприємства ТДВ «Медобори» за період 2014-2018 рр. представимо на рисунку 2.6.

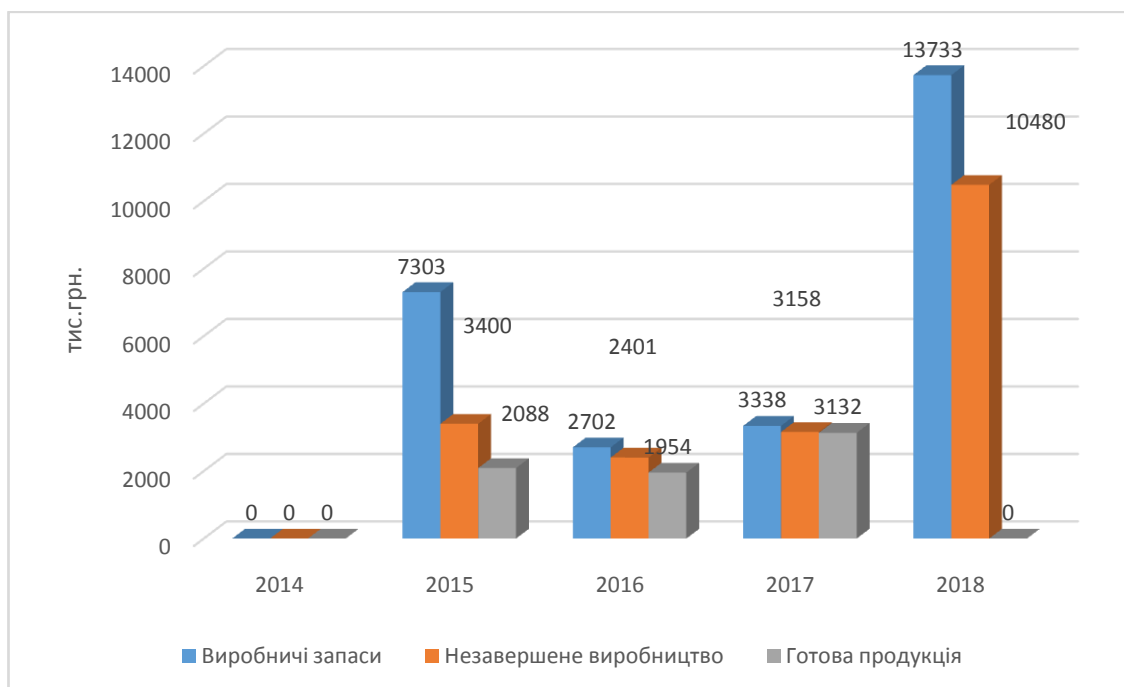

Рис.2.6. Динаміка зміни запасів підприємства ТДВ «Медобори»

за період 2014-2018 рр.

Протягом 2015-2018 рр. спостерігалася наявність поточних біологічних активів розмір яких зростає із 4096 тис.грн. у 2015 році до рівня 4146 тис.грн. у 2018 році, при цьому за останні два роки показник знижується на 593 тис.грн. або на 12,51%.

Протягом досліджуваного періоду спостерігається наявність дебіторської заборгованості за продукцію, товари та роботи, відповідний показник збільшується із 1389 тис.грн. у 2015 році до значення 26959 тис.грн. у 2018 році, при цьому приріст показника за останні два роки (2017-2018 рр.) становив 10288 тис.грн. або 61,71%. Зростання показника пов'язано із невдалою політикою управління дебіторською заборгованістю та оборотними активами, що призвело до значного рівня заборгованості перед досліджуваним підприємством. В даному контексті необхідно реалізувати ряд заходів для погашення або реструктуризації рівня дебіторської заборгованості підприємства.

В структурі дебіторської заборгованості слід відмітити наявність дебіторської заборгованості із бюджетом, відповідне значення показника становило 55 тис.грн. у 2015 році, 17 тис.грн. у 2016 році та 14 тис.грн. у 2017 році.

Найбільш мобільні активи – грошові кошти та їх еквіваленти також збільшуються на 39 тис.грн. або на 139,29% за період 2014-2018 рр. та знижуються на 5134 тис.грн. або на 98,71% за період 2017-2018 рр. Зниження показника обумовлює зниження абсолютної ліквідності оборотних активів, що стимулює зниження оборотності наявного виробничого капіталу. Відповідно необхідно в майбутньому реалізувати заходи для накопичення готівки у касі та подальшому її ефективному використанні.

В цілому, обсяг оборотних коштів досліджуваного підприємства ТДВ «Медобори» збільшується на 55357 тис.грн. за період 2014-2018 рр. та на 19132 тис.грн. за період 2017-2018 рр. Зростання показника оборотних активів є позитивним в діяльності підприємства, оскільки обумовлює

зростання його ділової активності, проте якісного зростання не відбулося адже в більшості обсяг оборотних активів збільшився за рахунок приросту дебіторської заборгованості. Питома вага оборотних активів в структурі активів зростає із показника 8,43% у 2014 році до значення показника 33,6% у 2018 році, що представлено на рисунку 2.7.

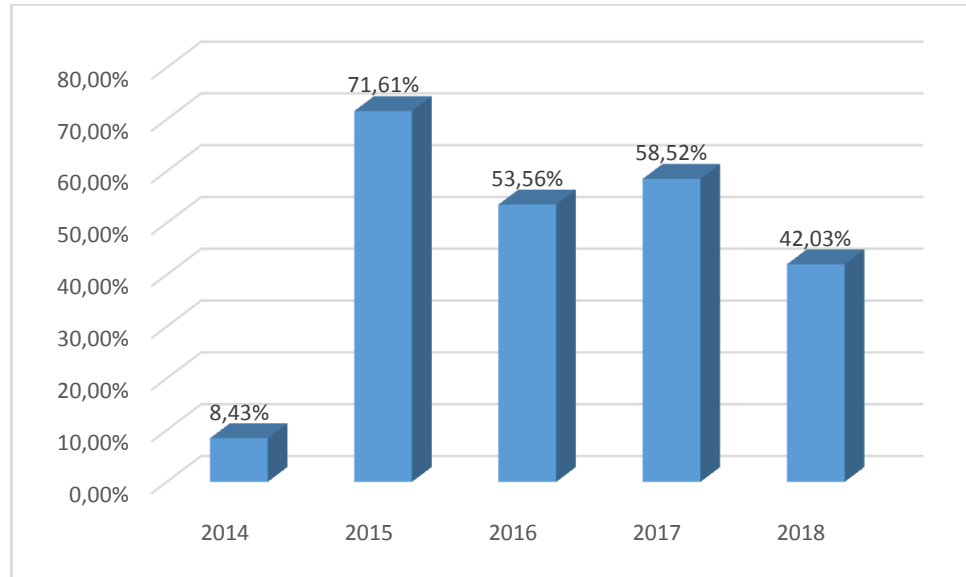

Рис.2.7. Питома вага оборотних активів в структурі активів підприємства ТДВ «Медобори» за період 2014-2018 рр.

Наступним етапом стане дослідження структури оборотних активів підприємства ТДВ «Медобори» за період 2014-2018 рр. (таблиця 2.3).

Таблиця 2.3

Структура оборотних активів підприємства ТДВ «Медобори» за період 2014-2018 рр.

Показник	2014		2015		2016		2017		2018	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Запаси	0	0	12791	48,96	7066	29,09	9628	26,56	24213	43,72
Виробничі запаси	0	0	7303	27,96	2702	11,12	3338	9,21	13733	24,8
Незавершене виробництво	0	0	3400	13,01	2401	9,88	3158	8,71	10480	18,92
Готова продукція	0	0	2088	7,99	1954	8,04	3132	8,64	0	0

продовження таблиці 2.3

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Поточні біологічні активи	0	0,	4096	15,68	4623	19,03	4739	13,07	4146	7,49
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари та роботи	0	0	1389	5,32	8929	36,76	16671	45,99	26959	48,68
ДЗ з бюджетом	0	0	55	0,21	17	0,07	14	0,04	0	0
Гроші та їх еквіваленти	28	100	2	0,01	127	0,52	5201	14,35	67	0,12
Всього оборотних активів	28	100	26124	100	24293	100	36253	100	55385	100

Досліджуючи структуру оборотних коштів необхідно відмітити наявність запасів на рівні 43,72% у 2108 році, при цьому показник питомої ваги запасів знижувався із 48,96% у 2015 році до рівня 26,56% у 2017 році. В структурі значна частка поточних біологічних активів питома вага яких становила 7,49%, дебіторської заборгованості 48,68%, грошей та їх еквівалентів – 0,12%. Структуру оборотних активів підприємства ТДВ «Медобори» у 2018 році представимо на рисунку 2.8.

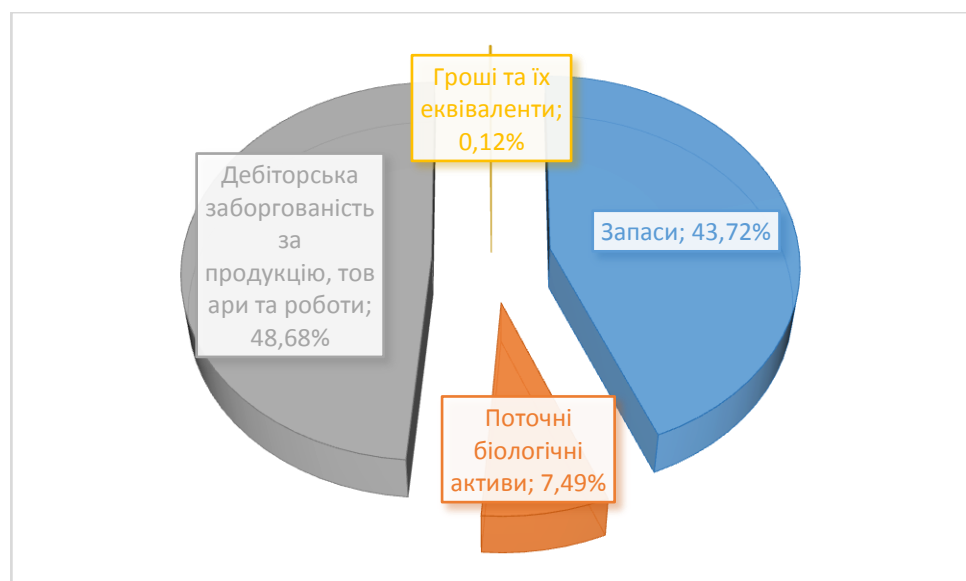

Рис.2.8. Структура оборотних активів підприємства ТДВ «Медобори»

у 2018 році

Узагальнюючи результати представленого у параграфі 2.2. дослідження необхідно відмітити зростання загального обсягу оборотних активів підприємства за рахунок приросту запасів та дебіторської заборгованості. Поряд із цим, в структурі оборотних активів необхідно відмітити наявність запасів, питома вага яких становила 43,72% та дебіторської заборгованості – 45,99%. В структурі оборотних активів спостерігається зниження питомої ваги запасів та зростання питомої ваги дебіторської заборгованості, що негативно впливає на якість оборотного капіталу та швидкість (ліквідність) його обертання.

2.3. Оцінка ефективності використання оборотних коштів на підприємстві

Наступним етапом визначення ефективності використання на підприємстві є оцінка їх ефективності, котра має важливе значення в аспекті впливу їх на загальну ефективність коштів, котрі залучені підприємством ТДВ «Медобори» на окремих етапах його господарської діяльності. Найбільше оборотність оборотних коштів, зокрема період їх обороту та тривалість оборотності суттєво відрізняється наприклад у торговельного та виробничого підприємства, що слід врахувати в процесі оцінювання. Досліджуване підприємство реалізує виробничу та торговельну діяльність реалізуючи повний цикл комерційної діяльності, відповідно важливим є забезпечення максимальної оборотності запасів, готової продукції, дебіторської заборгованості та грошових засобів, адже чим скоріше пройде обертання та вивільнення коштів тим більше надходжень отримуватиме підприємство.

В цілому, оборотні кошти, котрі забезпечують обслуговування оборотності оборотних засобів та фондів обігу підприємства – об'єкту дослідження визначають загальні темпи та результативність виробничо-

господарської та комерційної діяльності.

Для оцінювання ефективності використання оборотних коштів здійснимо дослідження показників оборотності оборотного капіталу, представивши дані у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Оцінка ефективності використання оборотних коштів підприємства
ТДВ «Медобори» за період 2014 – 2018 рр.

Показники	Роки					Відхилення (+;-)			
	2014	2015	2016	2017	2018	пункт		%	
						2018/ 2014	2018/ 2017	2018/ 2014	2018/ 2017
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Чистий дохід від реалізації, тис.грн.	2	35822	66249	85558	105007	105005	19449	5250250	22,73
2.Одноденна реалізація, тис.грн./ день	0,01	98,14	181,50	234,41	287,69	287,68	53,28	5250250	22,73
3.Обсяг оборотних коштів, в тому числі:									
3.1. виробничих запасів	0,00	4,91	24,52	25,63	7,65	7,65	-17,99	100	-70,17
3.2. незавершеного виробництва	0,00	10,54	27,59	27,09	10,02	10,02	-17,07	100	-63,02
3.3. готової продукції	0,00	17,16	33,90	27,32	0,00	0,00	-27,32	100	-100
3.4. дебіторської заборгованості	0,00	24,81	7,41	5,13	3,90	3,90	-1,23	100	-24,04
3.5. кредиторської заборгованості	0,01	1,03	1,62	2,92	1,99	1,98	-0,93	32614	-31,88
3.6. грошових коштів	0,07	1279,36	2366,04	3055,64	3750,25	3750,18	694,61	5250250	22,73
4. Загальна тривалість обороту оборотного капіталу, дні, в т.ч.:									
4.1. виробничих запасів	0,00	74,41	14,89	14,24	47,74	47,74	33,50	100	235,21
4.2. незавершеного виробництва	0,00	34,64	13,23	13,47	36,43	36,43	22,96	100	170,39
4.3. готової продукції	0,00	21,28	10,77	13,36	0,00	0,00	-13,36	100	-100

4.4. дебіторської заборгованості	0,00	14,71	49,29	71,18	93,71	93,71	22,53	100	31,65
----------------------------------	------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-----	-------

продовження таблиці 2.4

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
4.5. кредиторської заборгованості	60042,5	353,34	225,91	125,02	183,54	-59858,96	58,52	-99,69	46,81
4.6. грошових коштів	5110	0,29	0,15	0,12	0,10	-5109,9	-0,02	-100	-18,52
5. Тривалість виробничого циклу	0	130,33	38,88	41,07	84,16	84,16	43,09	100	104,91
6. Тривалість операційного циклу	0	123,77	77,40	98,89	177,87	177,87	78,98	100	79,86
7. Тривалість фінансового циклу	60042	566,24	367,49	309,33	502,85	-59539,65	193,52	-99,16	62,56

Дані таблиці 2.4. вказують на пришвидшення обороту капіталу підприємства ТДВ «Медобори» за період 2015-2017 рр. та зниження оборотності за період 2017-2018 рр. Позитивним в діяльності підприємства є зростання чистого доходу від реалізації продукції та відповідне збільшення одноденної виручки від реалізації продукції, відповідний показник зростає на 287,68 тис.грн./ день протягом 2014-2018 рр. та на 53,28 тис.грн. / день за період 2017-2018 рр. Темп приросту показника одноденної виручки за останні два роки становив 22,73%. Показники одноденної реалізації продукції підприємством ТДВ «Медобори» представимо на рисунку 2.9.

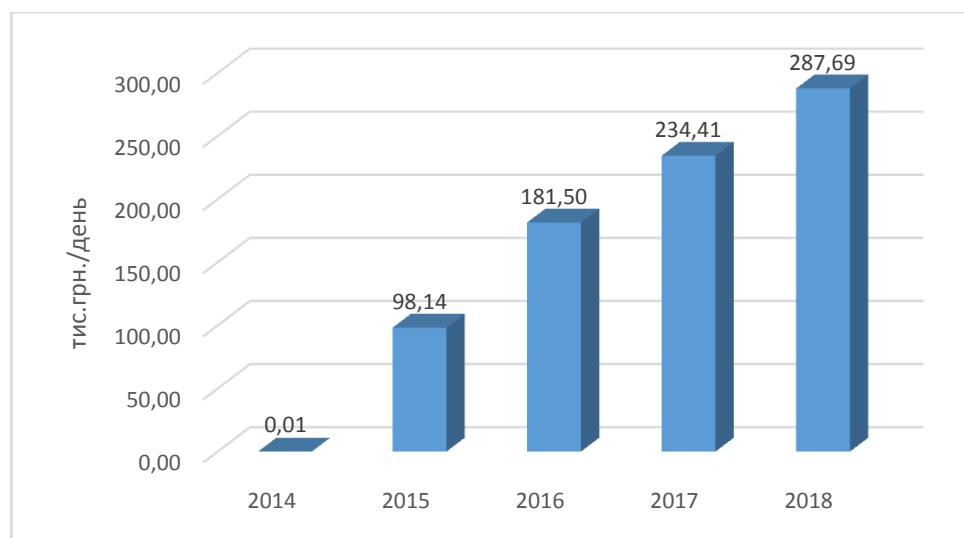

Рис.2.9. Динаміка показника одноденної виручки від реалізації продукції на підприємстві ТДВ «Медобори» за період 2014 – 2018 рр.

Протягом досліджуваного періоду спостерігається зростання оборотності виробничих запасів, відповідний показник збільшується за період 2015-2017 рр. із 4,91 пункти у 2015 році до 25,63 пункти у 2017 році, поряд із цим у 2018 році спостерігається значне зростання розміру виробничих запасів відповідний показник оборотності виробничих запасів знижується до рівня 7,65 пункти. Відповідне зниження показника становило протягом останніх двох років 17,99 пункти та темп зниження показника складав 70,17%.

Протягом досліджуваного періоду спостерігається зниження показника незавершеного виробництва, відповідний показник у 2017 році становив 27,09 пункти та знижується до рівня 10,02 пункти у 2018 році, при цьому значення показника знижується на 17,07 пункти, а темп зниження становив 63,02%.

Протягом досліджуваного періоду мало місце зростання рівня дебіторської та кредиторської заборгованостей, відповідно знижується їх оборотність. Показник оборотності дебіторської заборгованості знижується із 24,18 пункт у 2015 році до значення 3,9 пункти у 2018 році, при цьому зниження показника становило 1,23 пункти або 24,04%. Збільшується оборотність кредиторської заборгованості, зокрема показник у 2015 році становив 1,03 пункти та зростає до рівня 1,99 пунктів у 2018 році, приріст показника відбувався за рахунок пришвидшення погашення рівня кредиторської заборгованості.

Підвищення рівня ефективного використання оборотного капіталу відображено у значенні показників тривалості операційного, фінансового та виробничого циклів. Протягом досліджуваного періоду спостерігається зниження тривалості виробничого циклу із 130,33 дні у 2015 році до рівня 84,16 днів у 2018 році, зростає тривалість операційного циклу із 123,77 днів у 2015 році до рівня 177,87 днів у 2018 році. Знижується тривалість

фінансового циклу із 566,24 днів у 2015 році до рівня 502,85 днів.

Тривалість виробничого, операційного та фінансового циклу підприємства ТДВ «Медобори» представимо на рисунку 2.10.

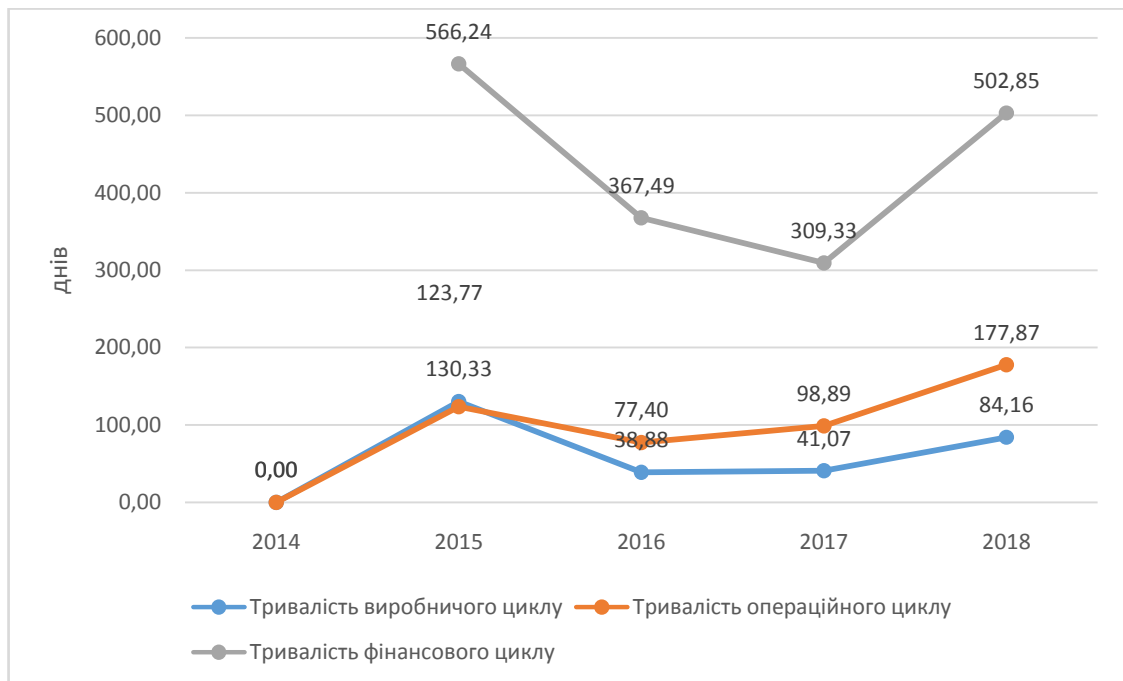

Рис.2.10. Тривалість виробничого, операційного та фінансового циклу підприємства ТДВ «Медобори» за період 2014-2018 рр., днів

І операційний, і фінансовий цикли на досліджуваному підприємстві повинні скорочуватися шляхом:

- прискорення виробничого процесу;
- прискорення оборотності дебіторської заборгованості

Фінансовий цикл може бути скорочений шляхом:

- прискорення виробничого циклу (реалізації продукції);
- прискорення оборотності дебіторської заборгованості;
- певного сповільнення оборотності кредиторської заборгованості.

Далі здійснимо дослідження ефективності використання запасів, дебіторської заборгованості та грошових коштів підприємства ТДВ «Медобори» за період 2014-2018 рр.

Для проведення аналізу оборотності виробничих запасів на підприємстві ТДВ «Медобори» представимо вихідні дані та здійснимо необхідні розрахунки у таблиці 2.5.

Аналіз стану та оборотності запасів підприємств
ТДВ «Медобори» за період 2014 – 2018 рр.

Показники	Роки					Відхилення (+;-)			
	2014	2015	2016	2017	2018	пункт		%	
						2018/ 2014	2018/ 2017	2018/ 2014	2018/ 2017
Вхідні дані, тис.грн.									
1.Запаси, у тому числі:	0	12791	7066	9628	24213	24213	14585	100%	151,49
2.Виробничі запаси	0	7303	2702	3338	13733	13733	10395	100%	311,41
3.Готова продукція	0	3400	2401	3158	10480	10480	7322	100%	231,86
4.Товари	0	2088	1954	3132	0	0	-3132	100%	-100
5.Собівартість реалізованої продукції	1	34795	63424	49483	79346	79345	29863	79345	60,35
6.Матеріальні затрати	0	29928	56691	41668	64490	64490	22822	100%	54,77
7.Собівартість виробленої продукції	1	34795	63424	49483	79346	79345	29863	79345	60,35
8.Тривалість періоду, днів	365	365	365	365	365	0	0	0	0
Розрахункові показники, коеф. дні									
Оборотність запасів (р.5/р.2)	0	2,8	9,38	8,89	4,34	4,34	-4,55	100	-51,2
Строк збереження запасів (р.2*365/р.5)	0	130,33	38,93	41,07	84,16	84,16	43,09	100	104,91
Період обертання сировини і матеріалів	0	1,2	1,17	2,05	1,63	1,63	-0,43	100	-20,7
Тривалість обороту готової продукції	0	10,54	27,59	27,09	10,02	10,02	-17,07	100	-63,02
Тривалість	0	144,86	77,07	79,11	100,15	100,15	21,04	100	26,6

виробничого циклу									
-------------------	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Протягом досліджуваного періоду спостерігається зростання розміру запасів підприємства, якщо у 2017 році показник становив 9628 тис.грн., то у звітному 2018 році значення показника збільшується до рівня 24213 тис.грн., при цьому спостерігається зростання показника запасів за період 2017-2018 рр. на 14585 тис.грн. та значне збільшення показника на 24213 тис.грн. за період 2014-2018 рр.

В структурі запасів спостерігається зростання рівня виробничих запасів на 10395 тис.грн. за період 2017-2018 рр. та на 13733 тис.грн. за період 2014-2018 рр., спостерігається зростання наявних товарів на складі із значення 2088 тис.грн. до рівня 3132 тис.грн. за період 2015-2017 рр. та зниження показника за період 2017-2018 рр. на 312 тис.грн.

Собівартість реалізованої продукції за період 2014-2018 рр. збільшується на 29863 тис.грн., при цьому за період 2017-2018 рр. зростає на величину 29863 тис.грн. Ідентичні тенденції спостерігаються по собівартості виробленої продукції.

Проведений аналіз свідчить, що на підприємстві ТДВ «Медобори» протягом останніх двох років, у цілому, ефективність використання запасів підвищилася. Зокрема, якщо у базовому 2014 році показник оборотності становив 0, то у звітному 2018 році значення показника збільшується до рівня 4,34 пункти, при цьому приріст показника за період 2014-2018 рр. становив 4,34 пункти, а за період 2017-2018 рр. спостерігається зниження показника на 4,55 пункти. Відповідно період оборотності за останні два роки збільшується на 43,09 днів

Протягом досліджуваного періоду спостерігалось зниження оборотності сировини і матеріалів на 0,43 пункти за період 2017-2018 рр. та зростання показника на 1,63 пункти за період 2014-2018 рр. Показник періоду обертання готової продукції у 2015 році становив 10,54 днів і знижується до рівня 10,02 дня. У 2018 році. З 2015 по 2018 р. тривалість виробничого циклу знизилася на 44,71 день, а за останніх два роки зросла на 21,04 дня.

Вихідну інформацію для оцінки стану дебіторської заборгованості, її динаміки та періоду інкасації подано в таблиці 2.6., а також представлено розрахункові показники оборотності дебіторської заборгованості.

Таблиця 2.6

Аналіз стану та оборотності дебіторської заборгованості на підприємстві ТДВ «Медобори» за період 2014 – 2018 рр.

Показники	Роки					Відхилення (+;-)			
	2014	2015	2016	2017	2018	пункт		%	
						2018/ 2014	2018/ 2017	2018/ 2014	2018/ 2017
Вхідні дані, тис.грн.									
Дебіторська заборгованість	0	1444	8946	16685	26959	26959	10274	100	61,58
Сума оборотних активів	28	26124	24293	36253	55385	55357	19132	197703,57	52,77
Виручка від реалізації	2	35822	66249	85558	105007	105005	19449	5250250	22,73
Одноденна реалізація, грн.	0,005	98,142	181,504	234,405	287,69	287,685	53,285	5250250	22,73
Тривалість періоду, днів	365	365	365	365	365	0	0	0	0
Розрахункові показники, коеф. дні									
Коефіцієнт відволікання оборотних активів у дебіторську заборгованість	0	0,055	0,368	0,460	0,487	0,487	0,027	100	5,76
Середній період інкасації дебіторської заборгованості, днів	0	18,091	2,716	2,173	2,054	2,054	-0,118	100	-5,45
Кількість оборотів дебіторської заборгованості	0	6603,366	991,163	793,068	749,862	749,862	-43,206	10	-5,45
Коефіцієнт простроченої дебіторської заборгованості	0	0,219	0,119	0,205	0,235	0,235	0,030	100	14,63
Середній «вік» простроченої	0	14,713	49,288	71,180	93,708	93,708	22,528	100	31,65

дебіторської заборгованості, днів									
--------------------------------------	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Як видно з таблиці 2.6, значення майже всіх показників дебіторської заборгованості зросли. Коефіцієнт відволікання оборотних активів у дебіторську заборгованість протягом 2014 - 2018 р. дещо збільшився і вказує на ефективне використання оборотних активів у господарській діяльності. Відповідно показник базового рівня становив 0 пунктів і у звітному 2018 році значення показника зросло до рівня 0,487 пункти.

На підприємстві ТДВ «Медобори» середній період інкасації дебіторської заборгованості зріс на 2,054 дні за період 2014-2018 рр. або на 100%, та знизився за останні два роки на 0,118 пункти. В цілому, зростання даного показника, що є негативним для підприємства. На підприємстві кошти, інвестовані в дебіторську заборгованість у 2014 р., перебували в обігу 6603 разів, а в 2015 р. – 991 раз, а також у 2018 році – 750 раз, що є негативним для підприємства, оскільки свідчить про зниження обертання оборотних коштів.

З 2015 по 2018 р. простежувалося зростання частки простроченої дебіторської заборгованості з 21,9% до 23,5%. Такий стан слід оцінювати як негативним для досліджуваного підприємства, оскільки знижується ймовірність її погашення.

Середній «вік» простроченої дебіторської заборгованості збільшився з 14,71 дня у 2014 р. до 93,7 днів у 2018 р. Враховуючи зниження показника коефіцієнта простроченої дебіторської заборгованості, необхідно відмітити, що скорочення середнього «віку» простроченої дебіторської заборгованості відбулося внаслідок зростання обсягів реалізації продукції.

У результаті проведеного аналізу можна зробити висновок про тенденції до покращення політики управління дебіторською заборгованістю на підприємстві ТДВ «Медобори».

Свідченням цьому є проаналізовані коефіцієнти:

- відволікання оборотних коштів у дебіторську заборгованість;
- кількість оборотів дебіторської заборгованості за період;

– середній «вік» простроченої дебіторської заборгованості.

Для аналізу грошових коштів оцінюються ступінь участі грошових активів у оборотному капіталі. Оцінка здійснюється на основі визначення коефіцієнта участі грошових активів у оборотному капіталі підприємства ТДВ «Медобори». Дослідження стану та оборотності грошових коштів підприємства ТДВ «Медобори» за період 2014 – 2018 рр. представимо у таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Аналіз стану та оборотності грошових коштів підприємства ТДВ
«Медобори» за період 2014 – 2018 рр.

Показники	Роки					Відхилення (+;-)			
	2014	2015	2016	2017	2018	пункт		%	
						2018/ 2014	2018/ 2017	2018/ 2014	2018/ 2017
Вхідні дані, тис.грн.									
Залишок грошових коштів	28	2	127	5201	67	39	-5134	139,29	-98,71
Загальна сума оборотного капіталу	28	26124	24293	36253	55385	55357	19132	197703,57	52,77
Загальний видаток грошових коштів	28	-26	125	5074	-5134	-5162	-10208	-18435,71	-201,18
Тривалість періоду, днів	365	365	365	365	365	0	0	0	0
Розрахункові показники, коеф. дні									
Коефіцієнт участі грошових коштів	1	0	0,005	0,143	0,001	-0,999	-0,142	-99,88	-99,16
Період обороту грошових коштів, днів	5110	0,02	0,7	22,19	0,23	-5109,767	-21,955	-100	-98,95
Оборотність грошових коштів	0,071	17911,000	521,646	16,45	1567,269	1567,197	1550,818	2194076,12	9427,3
Кількість оборотів грошових коштів	5110	0,02	0,7	22,188	0,233	-5109,767	-21,955	-100	-98,95

Результати дослідження показують, що участь грошових коштів у

оборотному капіталі підприємства ТДВ «Медобори» за період 2017-2018рр. знижується і становить 14,3% у 2017 році та 0,1% у 2018 році. Таке становище має негативний вплив на загальну ліквідність та платоспроможність досліджуваного підприємства. Показники оборотності грошових коштів підприємства ТДВ «Медобори» за період 2014 – 2018 рр. представимо на рисунку 2.11.

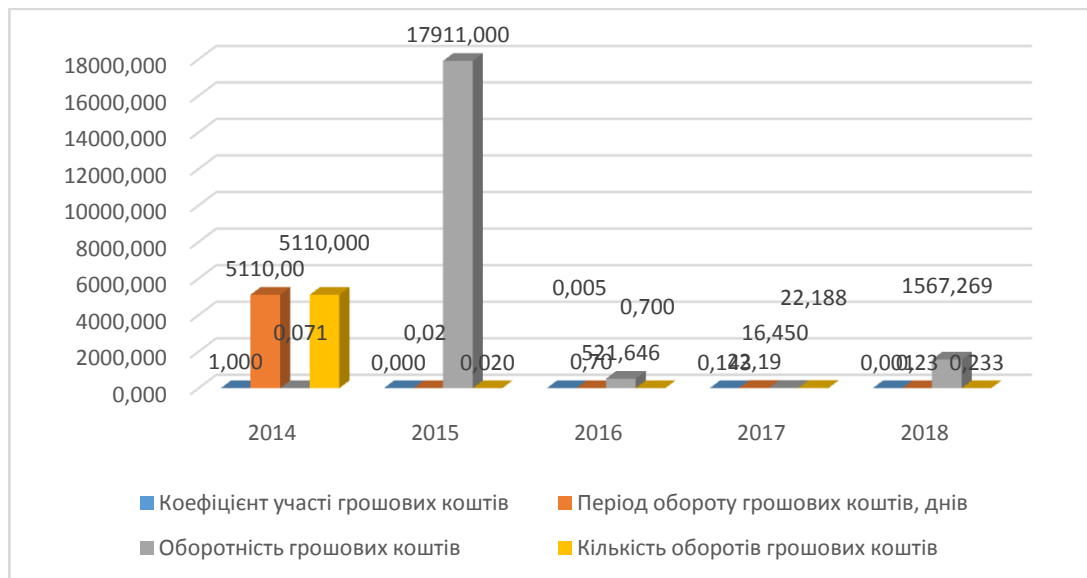

Рис.2.11. Показники оборотності грошових коштів підприємства ТДВ «Медобори» за період 2014 – 2018 рр.

Проведений аналіз свідчить про зниження періоду обороту грошових коштів, якщо у базовому році значення показника становило 5110 днів, то у звітному 2018 році показник знижується до рівня 0,23 дні. Така тенденція є позитивною, оскільки засвідчує зменшення терміну витрачання коштів для виробництва продукції до отримання коштів за реалізовану продукцію.

Зниження періоду обороту грошових коштів призводить до зростання їх оборотності. Протягом 2017-2018 рр. оборотність грошових коштів підприємства збільшилася у 21,85 рази.

Отже, виходячи з проведеного аналізу грошових коштів на підприємстві ТДВ «Медобори», можна зробити висновок про підвищення ефективності організації управління оборотними коштами, приріст збалансованості надходження та витрачання грошових коштів. Проте рівень

ефективності залишається на невисокому рівні, що обумовлює необхідність підвищення ефективності управління грошовими коштами на підприємстві.

2.4. Оцінка потреб підприємства в оборотних коштах

Фінансово-господарська діяльність підприємства ТДВ «Медобори» неможлива без наявності та ефективності використання оборотних коштів.

Розмір оборотного капіталу, котрий формує(утворює) кожен із складових поточних активів, повинен відповідати запитам, потребам, а також можливостям виробничого підприємства, що пов'язано із створення та подальшою реалізацією продукції.

Окрім того, виникає необхідність у визначенні потреб в оборотних коштах в аспекті реалізації плануванні фінансових ресурсів на перспективний період для досліджуваного підприємства. Як нами зазначено у теоретичній частині потреба в оборотному капіталу досліджуваного підприємства ТДВ «Медобори» визначається на основі нормативів (оборотних коштів, авансованих у запаси, в залишки товарів в оборотні кошти).

Перш за все, визначимо норматив обігових коштів, авансованих у запаси підприємства ТДВ «Медобори» за період 2014-2018 рр. (таблиця 2.7).

Таблиця 2.7

Норматив оборотних коштів, авансованих у запаси підприємства ТДВ «Медобори» за період 2014-2018 рр.

Показники	Роки					Відхилення (+;-)			
	2014	2015	2016	2017	2018	пункт		%	
						2018/ 2014	2018/ 2017	2018/ 2014	2018/ 2017
1.Одноденні витрати запасів, тис.грн.	0	35,04	19,36	26,38	66,34	66,34	39,96	100	151,49
2.Норма оборотних активів (авансовані в запаси), днів	25,89	27,33	28,15	26,77	27,15	1,26	0,38	4,87	1,42

Норматив оборотних коштів в запасах, тис.грн. (р.1.× р.2.)	0	957,7 5	544,9 5	706,1 4	1801,05	1801,05	1094,9 1	100	155,06
--	---	------------	------------	------------	---------	---------	-------------	-----	--------

Таким чином, норматив потреби в оборотних коштах на формування запасів підприємства ТДВ «Медобори» за період 2014-2018 рр. зростає із 957,75 тис.грн. у 2014 році до рівня 1801,05 тис.грн. у 2018 році, за весь досліджуваний період значення показника зростає на 1801,05 тис.грн., при цьому темп зростання показника становив 100%, протягом останніх двох років значення показника зростає на 1094,91 тис.грн., при цьому показник зростання становив 155,06%.

Дані зміни обумовлені зростанням показника одноденних витрат запасів із значення 35,04 тис.грн. у 2015 році до рівня 66,34 тис.грн. у 2018 році та зростання норми оборотних активів із показника 25,89 днів у 2014 році до рівня 27,15 днів у звітному 2018 році, відповідний приріст показника за останні два роки становив 1,26 дні.

Норматив обігових коштів на залишки товарів підприємства ТДВ «Медобори» за період 2014-2018 рр. визначимо за даними таблиці 2.8.

Таблиця 2.8

Норматив оборотних коштів на залишки товарів підприємства ТДВ
«Медобори» за період 2014-2018 рр.

Показники	Роки					Відхилення (+;-)			
	2014	2015	2016	2017	2018	пункт		%	
						2018/ 2014	2018/ 2017	2018/ 2014	2018/ 2017
1.Одноденні витрати на утримування залишків товарів, тис.грн.	0	7,3	9,9	12,1	14,5	14,5	2,4	100	19,83
2.Норма оборотних активів (авансовані в товари), днів	12,19	13,83	15,15	16,54	17,28	5,09	0,74	41,76	4,47

Норматив оборотних коштів в товарах, тис.грн. (р.1.× р. 2.)	0	100,96	149,99	200,13	250,56	250,56	50,43	100	25,2
---	---	--------	--------	--------	--------	--------	-------	-----	------

Отже, протягом досліджуваного періоду змінюються одноденні витрати на утримання залишків товарів, якщо у базовому 2015 році значення показника становило 100,96 тис.грн., у 2018 році показник зростав до рівня 250,56 тис.грн., за досліджуваний період спостерігається зростання нормативу оборотних коштів у товарах, при цьому показник збільшувався на 149,6 тис.грн. за останні два роки або на 25,2%, а за весь досліджуваний період значення показника збільшується на 250,56 тис.грн. або на 100%.

Відповідний показник – нормативу оборотних коштів в товарах у 2014 році складав 12,19днів. і збільшується до рівня 17,28днів у 2018 році, відповідне зростання показника за весь період становить 5,09 днів, а за останні два роки показник збільшується на 0,74 дня або на 4,47%

Загальна норма всіх обігових коштів підприємства ТДВ «Медобори» за період 2014-2018 рр. визначимо за даними таблиці 2.9.

Таблиця 2.9

Загальна норма всіх оборотних коштів підприємства ТДВ «Медобори» за період 2014-2018 рр.

Показники	Роки					Відхилення (+;-)			
	2014	2015	2016	2017	2018	пункт		%	
						2018/ 2014	2018/ 2017	2018/ 2014	2018/ 2017
1.Сукупний норматив обігових коштів, тис.грн.	202	214,6	275,4	311,6	322,7	120,7	11,1	59,75	3,56
2.Одноденна реалізація товарної продукції,	0,005	98,142	181,504	234,405	287,69	287,685	53,285	525025 0	22,73

дити, тис. грн.									
3. Необоротні активи, тис. грн.	304	10356	21063	25692	76387	76083	50695	25027,3	197,32
4. Оборотні активи, тис. грн.	28	26124	24293	36253	55385	55357	19132	197703, 57	52,77

продовження таблиці 2.10

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
5. Грошові кошти та їх еквіваленти, тис. грн.	28	2	127	5201	67	39	-5134	139,29	-98,71
6. Поточні зобов'язан- ня і забезпечення, тис. грн.	329	34678	41004	29305	52802	52473	23497	15949,2 4	80,18
7. Наявність оборотних коштів ((1+2)-3), тис. грн.	-301	-8554	-16711	6948	2583	2884	-4365	-958,14	-62,82
8. Поточна потреба (4- 5-6), тис. грн.	-329	-8556	-16838	1747	2516	2845	769	-864,74	44,02
9. Брак (7<8) / надли- шок (7>8), тис. грн.	брак	брак	брак	надли- шок	надли- шок				

Результати дослідження представлені у таблиці 2.10. показують нестачу оборотних коштів за період 2014-2016 рр. та надлишок оборотного капіталу підприємства ТДВ «Медобори» за період 2017-2018 рр.

В цілому, узагальнюючи результати проведеного дослідження необхідно відмітити зростання потреби досліджуваного підприємства в оборотному капіталу, що обумовлює приріст показників фінансово-господарської діяльності, а саме виробництва та реалізації продукції ТДВ «Медобори».

Висновки до розділу 2

Узагальнивши результати дослідження представлені у розділі 2 необхідно відмітити наступне:

1.Об'єктом дослідження виступає товариство з додатковою відповідальністю «Медобори» (надалі – ТДВ «Медобори»), котре створено метою здійснення оптової торгівлі зернопродуктами і виробництва продуктів борошномельної промисловості. Підприємство відноситься до підприємств харчової галузі промисловості та займається виробництвом борошна (вищого та першого ґатунку). Основним видом діяльності підприємства ТДВ «Медобори» є оптова та роздрібна торгівля зерном та борошном і переробка зерна пшениці.

2.Узагальнюючи результати аналізу основних техніко-економічних показників підприємства ТДВ «Медобори» необхідно відмітити підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства, про що свідчить збільшення показників доходів від реалізації та чистого прибутку фінансово-господарської діяльності, а на фоні зростання прибутковості збільшуються показники рентабельності активів та власного капіталу. До позитивних тенденцій також слід віднести зростання показників оборотних активів та власного капіталу досліджуваного підприємства, що свідчить про приріст виробничого потенціалу та зростання фінансової міцності (надійності) підприємства. Негативними тенденціями є зростання показників собівартості реалізації продукції та поступове зростання позичкового капіталу для фінансування фінансово-господарської діяльності підприємства.

3. Узагальнюючи результати стану та структури оборотних коштів підприємства ТДВ «Медобори» необхідно відмітити зростання загального обсягу оборотних активів підприємства за рахунок приросту запасів та дебіторської заборгованості. Поряд із цим, в структурі оборотних активів необхідно відмітити наявність запасів, питома вага яких становила 43,72% та дебіторської заборгованості – 45,99%. В структурі оборотних активів спостерігається зниження питомої ваги запасів та зростання питомої ваги дебіторської заборгованості, що негативно впливає на якість оборотного капіталу та швидкість (ліквідність) його обертання.

4. Виходячи з проведеного аналізу грошових коштів на підприємстві

ТДВ «Медобори», можна зробити висновок про підвищення ефективності організації управління оборотними коштами, приріст збалансованості надходження та витрачання грошових коштів. Проте рівень ефективності залишається на невисокому рівні, що обумовлює необхідність підвищення ефективності управління грошовими коштами на підприємстві.

5. Аналізуючи потреби підприємства у оборотних коштах слід відзначити, що норматив потреби в оборотних коштах на формування запасів підприємства ТДВ «Медобори» за період 2014-2018 рр. зростає із 957,75 тис.грн. у 2014 році до рівня 1801,05 тис.грн. у 2018 році, за весь досліджуваний період значення показника зростає на 1801,05 тис.грн., при цьому темп зростання показника становив 100%, протягом останніх двох років значення показника зростає на 1094,91 тис.грн., при цьому показник зростання становив 155,06%.

Протягом досліджуваного періоду змінюються одноденні витрати на утримання залишків товарів, якщо у базовому 2015 році значення показника становило 100,96 тис.грн., у 2018 році показник зростав до рівня 250,56 тис.грн., за досліджуваний період спостерігається зростання нормативу оборотних коштів у товарах, при цьому показник збільшувався на 149,6 тис.грн. за останні два роки або на 25,2%, а за весь досліджуваний період значення показника збільшується на 250,56 тис.грн. або на 100%. Відповідний показник – нормативу оборотних коштів в товарах у 2014 році складав 12,19 днів. і збільшується до рівня 17,28 днів у 2018 році, відповідне зростання показника за весь період становить 5,09 днів, а за останні два роки показник збільшується на 0,74 дня або на 4,47%.

Сукупний норматив обігових коштів, який визначає мінімальну потребу підприємства в оборотному капіталі збільшується, що свідчить про приріст ефективності використання оборотних активів та подальше нарощування сукупного рівня оборотного капіталу на підприємстві ТДВ «Медобори». Загальна норма всіх обігових коштів у базовому 2014 році становила 36865

тис.грн., у 2015 році показник знижується до 2,187 тис.грн., а у 2018 році показник становив 1,122 тис.грн.

В цілому, узагальнюючи результати проведеного дослідження необхідно відмітити зростання потреби досліджуваного підприємства в оборотному капіталу, що обумовлює приріст показників фінансово-господарської діяльності, а саме виробництва та реалізації продукції ТДВ «Медобори».

РОЗДІЛ 3

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ КОШТІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ ТДВ «МЕДОБОРИ»

3.1. Механізми підвищення ефективності управління оборотними коштами підприємства

Удосконалення механізму управління оборотними коштами підприємства ТДВ «Медобори» є одним із найбільш важливих механізмів підвищення економічної ефективності виробництва. В умовах економічної та соціальної нестабільності, мінливості інфраструктури виробництва важливе значення в роботі фінансового менеджера має якісне та раціональне управління коштами, адже саме через виважене управління грошовими потоками формуються основні успіхи та невдачі реалізації виробничо-господарської діяльності підприємств агросектору.

Безпосередньо раціоналізація використання оборотних коштів, в умовах їх нестачі та хронічного дефіциту, є пріоритетним завданням в фінансово-господарській діяльності підприємства. В основі якісного використання оборотного капіталу повинне бути зважене управління запасами для повноцінного виробничого циклу, розробка заходів зниження матеріалоемкості продукції та забезпечення зростання оборотності оборотних коштів.

Лише якісне управління оборотними коштами забезпечить ефективність фінансово-господарської діяльності досліджуваного підприємства, стимулюватиме зростання ліквідності та прибутковості й забезпечить постійний виробничий процес.

Можливість раціонального використання оборотних коштів в аспекті зростання їх оборотності відображається у процесах вивільнення оборотних засобів, зменшення у них потреби за рахунок більш якісного їх використання. Розрізняють два види вивільнення оборотних коштів підприємства – відносне та абсолютне. При чому перше виражає динаміку зміни величини оборотного капіталу, так і динаміку зміни обсягу збуту продукції підприємства, а друге (абсолютне) – відображає, безпосередньо зниження потреб в оборотному капіталу на певну визначену дату.

Для того щоб визначити потенційний обсяг вивільнення оборотних коштів потрібно визначити потребу в оборотному капіталі за звітний період, виходячи із наявного обороту реалізації продукції (товарів, послуг) за дослідований період та оборотності оборотних коштів у днях за попередній період, тільки шляхом співставлення можна знайти вивільнення обсягу оборотних коштів підприємства [64, с.202].

Оборотні кошти характеризуються значно швидкістю їх обертання (відповідно до цього зазначені активи називають оборотними). Оптимальний кругообіг оборотних коштів підприємства ТДВ «Медобори» схематично представлено на рис. 3.1.

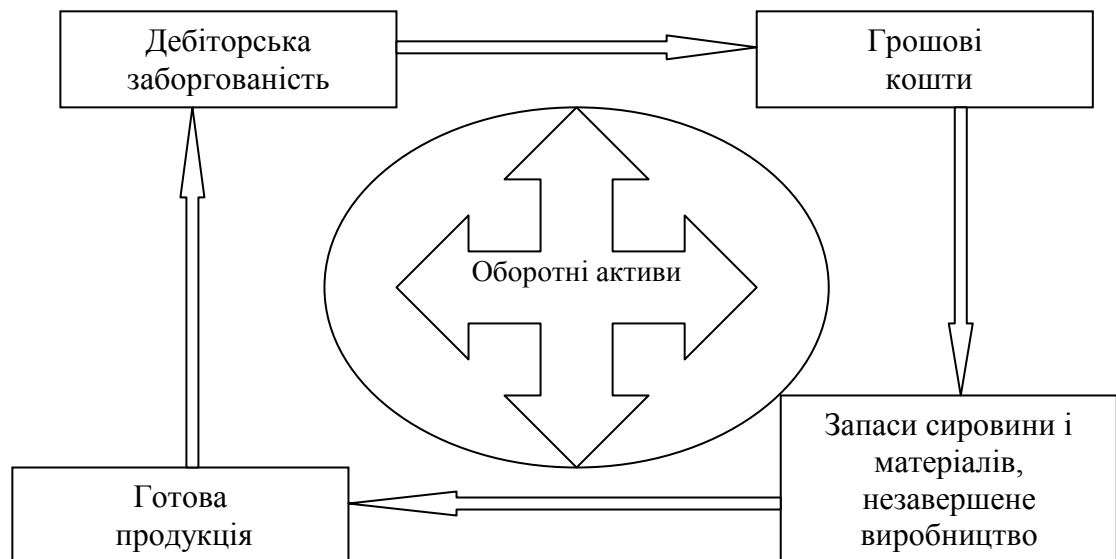

Рис. 3.1. Оптимальний рух оборотного капіталу в процесі операційного циклу ТДВ «Медобори»[складено автором на основі [57, с.283]]

Цикл руху оборотного капіталу стимулює виробничо-господарську діяльність в більшій мірі здійснювати випуск та подальшу реалізацію готової продукції формуючи тим самим оборотні активи. Напрями забезпечення зростання ефективності використання оборотних коштів підприємства ТДВ «Медобори»представлено у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Основні шляхи прискорення оборотності оборотних коштів на підприємстві ТДВ «Медобори»

Методи реалізації	Шляхи прискорення оборотності оборотних активів
Використання нових технологій, автоматизації виробничих процесів, зростання рівня продуктивності праці, більш повне та ефективніше використання виробничих потужностей, матеріальних і трудових ресурсів підприємства	Забезпечення скорочення тривалості виробничого циклу в аспекті інтенсифікації виробництва
Постійне забезпечення виробничого процесу необхідними матеріальними ресурсами, контроль надлишком запасів	Більш краща організація матеріально-технічного забезпечення підприємства

Своєчасне та повне оформлення документації на реалізовану продукцію, а також здійснення якісного банківського обслуговування	Реалізація механізму пришвидшення процесу відвантаження продукції
Швидке перетворення дебіторської заборгованості в інші форми оборотних активів (високоліквідні короткострокові цінні папери грошові кошти та їх еквіваленти). Використання форм рефінансування (факторинг, форфейтинг і т.д.) для зниження дебіторської заборгованості	Скорочення часу знаходження та обсягу дебіторської заборгованості
Дослідження ринку, розширення асортименту, вдосконалення характеристик товару та методів стимулювання реалізації продукції; формування виваженої цінової політики; організація ефективних рекламних заходів і т.д.	Підвищення рівня маркетингової компоненти, спрямованих на прискорення збуту товарів на локальному ринку, інформація про споживача

Ефективність використання виробничих запасів на підприємстві ТДВ «Медобори» можна забезпечити за допомогою нормування запасів за всією номенклатурою матеріалів, котрі використовуються на підприємстві, раціонального та виваженого розміщення виробничих запасів на складах підприємства, організація оперативного контролю за станом та рівнем запасів, а також забезпечення подальшої їх наявності для потреб виробництва, утворення матеріальної бази для розміщення, зберігання та використання запасів підприємства.

Оскільки процес виробництва на підприємстві ТДВ «Медобори» частково автоматизований, важливим є безперебійне забезпечення поставки сировини на склади. В практиці діяльності зарубіжних підприємств для оптимізації постачання використовується система поставок «Justintime» («Точно в строк»), яка дає можливість синхронізувати поставки необхідних ресурсів із виробничим процесом. Основними цілями даної системи є постійне поновлення сировини та матеріалів необхідних для виробництва, запобігання порушенням виробничого процесу на підприємстві, забезпечити гнучкість та маневреність виробничій системі, зменшити строки на підготовчі та виробничі процеси, усунути

необґрунтовані витрати.

Проектування і організація системи «Точно в строк» виступає основою для виконання вищезазначених цілей функціонування даної системи. Зазначена система складається із чотирьох взаємопов'язаних блоків, котрі якісно доповнюють один одного. Структуру системи представлено на рис. 3.2.

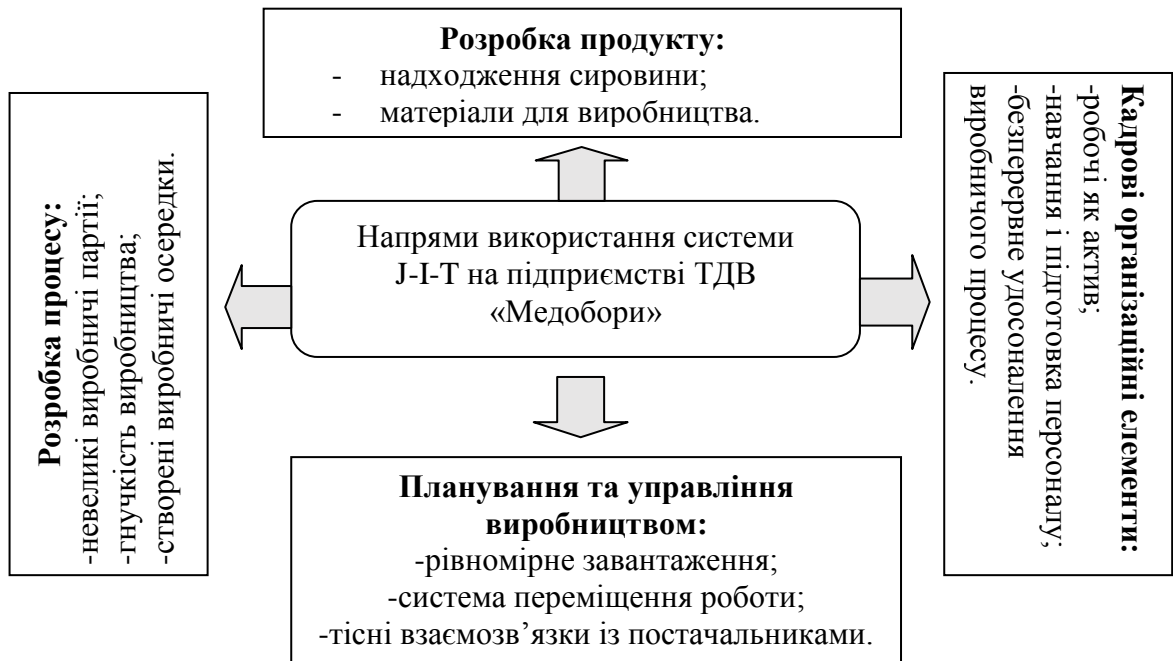

Рис. 3.2. Використання системи J-I-T на підприємстві ТДВ «Медобори»
[складено автором на основі [36]]

Як бачимо із рисунку 3.2. основними блоками даної системи є розробка продукту, розробка процесу, планування та управління системою виробництва, кадрові організаційні елементи (робочі як активи, навчання персоналу, підвищення кваліфікації персоналу).

В цілому, впровадження системи J-I-T дозволяє скоротити на 30-50% усі різновиди запасів матеріальних ресурсів, в тому числі і, за рахунок використання логістичних концепцій в діяльності підприємства, а також знизити на 25-45% тривалість руху товарів від початкового джерела сировини через виробничий процес та систему збуту до кінцевого споживача продукції, а також стимулювати зниження витрат на виробничі процеси, дистрибуцію товарів, забезпечення прискорення оборотності оборотних активів підприємства, і в цілому забезпечити зростання рівня задоволеності

споживачів якістю продукції та сервісом.

Важливими заходами зниження тривалості обороту оборотного капіталу підприємства ТДВ «Медобори» слід віднести: оптимізація платежів за матеріали, сировину за рахунок більш раціонального використання, оптимізація розміру та бази сплати податкових платежів, модернізація виробничої інфраструктури шляхом придання основного капіталу на умовах лізингу та оренди, забезпечення пролонгації кредитів та зміщення строку оплати за платежами у відповідності до домовленостей із постачальниками різного роду ресурсів.

Зростання оборотного оборотних коштів досліджуваного підприємства може відбуватися за рахунок зниження тривалості фінансового та операційного циклів, скорочення частки тих форм розрахунків із постачальниками, котрі потребують резервування грошових засобів на поточних банківських рахунках, із застосуванням акредитивної форми розрахунків, а також реалізацію розрахунків чеками.

При цьому, тривалість виробничого циклу підприємства ТДВ «Медобори» може бути скорочена за рахунок активізації ряду заходів, зокрема запровадження автоматизованих методів обробки сировини та матеріалів, зниження тривалості міжопераційних періодів за рахунок більш ретельної підготовки до здійснення виробництва продукції, що передбачає зниження перебоїв та стимулювання ритмічності в роботі досліджуваного підприємства, розвиток сертифікації та стандартизації продукції, підвищення змінності виробництва, забезпечення гнучкості виробничих систем та ін.

Зменшення періоду перебування готової продукції на складі підприємства ТДВ «Медобори» залежить від ряду чинників, котрі пов'язані зі виробничою діяльністю та організацією збуту продукції. До виробничої діяльності належить якість та номенклатура продукції, а також обґрунтоване планування асортименту продукції та періоду їх виготовлення.

З іншого боку висока якість продукції, формування зваженого на ринок асортименту та ритмічність виробничого процесу скорочуватимуть період

реалізації продукції. Також забезпечують прискорення обсягів реалізації продукції постійний зв'язок із різноманітними замовниками, своєчасне повідомлення про відвантаження товарів, швидке оформлення та обробка необхідної документації, забезпечення ритмічності у роботі підприємства, забезпечення необхідними транспортними засобами.

3.2. Проектування логістичної системи – напрям покращення оборотності виробничих запасів та готової продукції підприємства

В аспекті забезпечення раціоналізації постачання сировини, матеріалів та готової продукції, а також забезпечення ефективної реалізації продукції важливе значення матиме використання логістичних принципів в діяльності підприємства. Побудова логістичної системи забезпечуватиме оперативність постачання та реалізації продукції до пунктів призначення. Логістична система ТДВ «Медобори» повинна являти собою сукупність основних ланок (виробничо-технологічних ланцюгів), котрі забезпечують реалізацію функцій постачання, виробництва і реалізації виробленої продукції основним споживачам. Виробничо-технологічний ланцюг ТДВ «Медобори» представляє собою сукупність взаємопов'язаних паралельних і послідовних технологічних операцій (бізнес-процесів), котрі орієнтовані на якісне перетворення предметів праці (виробництво та переробка зерна та зернопродуктів) у грошові засоби.

Пропонований логістичний ланцюг (ланцюг логістичного забезпечення) створення та доведення до споживача готової продукції в логістичній системі ТДВ «Медобори» представлено на рис. 3.3.

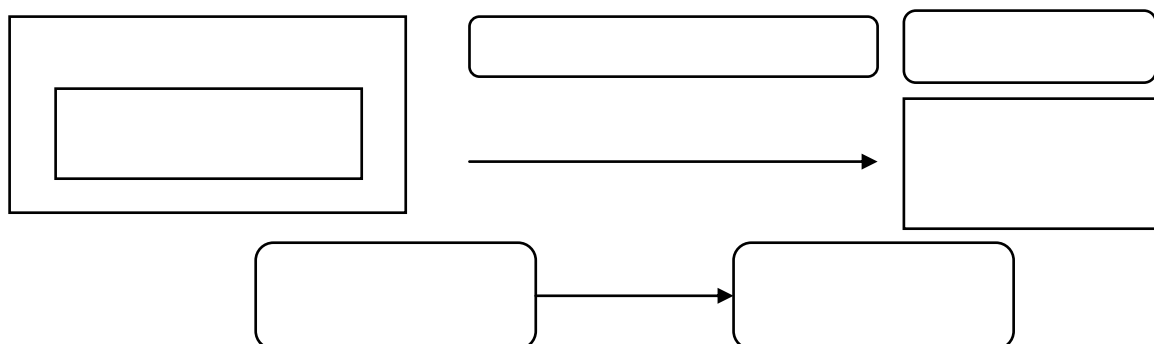

Рис. 3.3. Пропонований логістичний ланцюг постачання сировини (матеріалів) та доведення до споживача готової продукції в логістичній системі ТДВ «Медобори»

У відповідності до представлених на рис.3.3. ланцюгів логістичного забезпечення організаційна структуризація логістичної системи визначається загальною стратегією в цілому, а також конкурентною стратегією підприємства ТДВ «Медобори».

Логістична система забезпечує оперативне постачання товарів від точки вироблення до точки призначення, при цьому формується установлений ланцюг складування поставок продукції до споживачів. На сучасному етапі створена раціональна система логістики дозволяє значно знизити витрати пов'язані із зберіганням запасів, готової продукції, сировини та матеріалів, що дає додатковий підприємству ефект.

Організаційна структура управління логістичною діяльністю наТДВ «Медобори»повиннапостійно розвиватисята вдосконалюватися, пристосовуватись до змін у сфері управління і зовнішньому середовищі діяльності підприємства. Пропонована організаційна структура управління логістичною системою підприємства ТДВ «Медобори»представлена на рис. 3.4.

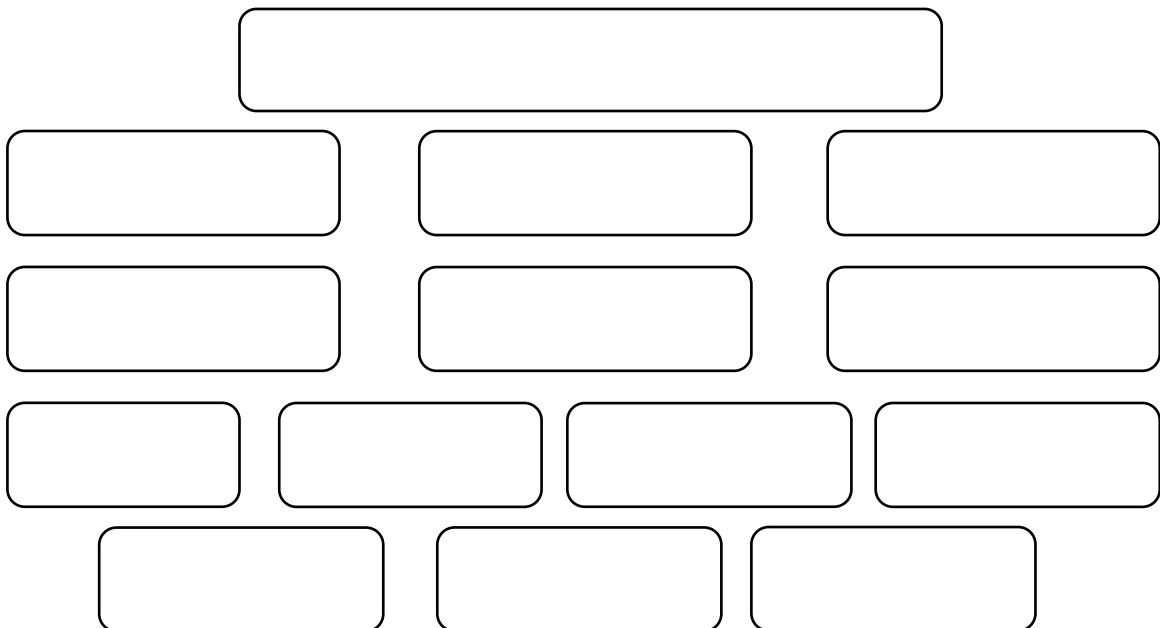

Рис. 3.4. Пропонована організаційна структура управління логістичною системою ТДВ «Медобори»

Для повноцінного формування логістичної системи на підприємстві виникає необхідність створення логістичного відділу, як окремого структурного підрозділу (на даний час логістикою займається відділ збуту підприємства).

Відділ логістики виступатиме як самостійний структурний підрозділом ТДВ «Медобори» та підпорядковується комерційному директору підприємства. Відділ логістики очолюватиме начальник відділу, котрий призначатиметься на посаду та звільнятиметься із займаної посади комерційним директором ТДВ «Медобори».

Метою даного відділу на підприємстві ТДВ «Медобори» виступатиме [54]: а) організація логістичної діяльності на високому та якісному рівні підприємства в аспекті активізації конкурентних переваг та підвищення його конкурентоспроможності; б) забезпечення споживачів продукції підприємства високоякісними товарами у визначений час та у певному місці і в необхідній кількості із мінімальними витратами.

Взаємозв'язки створеного відділу логістики з іншими структурними підрозділами на підприємстві ТДВ «Медобори» подано у таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Потенційні взаємозв'язки відділу логістики з іншими структурними підрозділами підприємства ТДВ «Медобори»

Відділ	Відділ логістики	
	отримуватиме	надаватиме
1	2	3
Фінансово-економічна служба	узгоджені проекти претензій; пропозиції з усунення причин претензій і санкцій до підприємства; затвержені розрахунки нормативів оборотних засобів	проекти планів матеріально-технічного забезпечення; звіти про рух матеріалів, їх залишки на кінець звітного періоду; копії претензій, заявлених контрагентам;

Бухгалтерія	відомості, довідки, розрахунки, консультації, необхідні для надання первинної документації й аналізу окремих напрямків діяльності відділу	звіти по руху матеріальних ресурсів; звітні інвентаризаційні відомості матеріальних ресурсів; дані для стягнення з постачальників боргів, штрафів і неустойок; звітні дані про залишки матеріальних ресурсів на складах
Виробничий цех	заявки на матеріали, господарський інвентар, канцелярські обладнання, комплектуючі вироби, напівфабрикати відповідно плану виробництва й графіків випуску продукції	приймально-здавальна документація
Відділ кадрів	відомості про порушників трудової і виробничої дисципліни; копії наказів, пов'язаних з переміщенням, прийомом і звільненням працівників; копії наказів з питань забезпечення трудової дисципліни, зміни правил внутрішнього трудового розпорядку	дані для статистичної звітності про наявність кадрів у підрозділі, про роботу з порушниками трудової та виробничої дисципліни; список робітників, які потребують навчання та підвищення кваліфікації; заяви й інші документи, пов'язані з прийомом, переміщенням та звільненням працівників
Відділ збуту	план продажів за номенклатурою, рекомендації зі зміни цін на товари на внутрішньому й зовнішнім ринках, аналіз політики продажів дистриб'юторів, відомості про відвантаження товарів	перспективні й поточні заявки з експорту, план закупівлі по кожному клієнту і план надходження грошових коштів, графік виділення транспорту для перевезення матеріальних ресурсів
Транспортна ділянка	графіки виділення транспорту для перевезення матеріальних ресурсів	відомості про відвантаження товарів
Склад	документація на зберігання товаро-матеріальних цінностей	звіти, інвентаризаційні звіти

продовження таблиці 3.2

1	2	3
Відділ матеріально-технічного забезпечення	відомості про укладені договори про поставку МР; заявки на проведення аналізу ринку сировини, матеріалів, обладнання та ін.; звіти про якість МР, плани й обсяги завезення на підприємство матеріалів; обсяги крадіжок	узагальнену інформацію про поставки, матеріалів, обладнання й інших матеріальних ресурсів; відомості про ціни на матеріальні ресурси різноманітних постачальників; інформацію про товарний ринок; відомості про появу інноваційних матеріалів, нового обладнання та ін. з додатком технічних характеристик; інформацію про попит на матеріальні ресурси; заявки на необхідні відділу матеріально-технічного забезпечення ресурси; інформація про великих постачальників

Окрім просування продукції, важливе значення в аспекті реалізації логістичної концепції має постачання різноманітних запасів на досліджуване

підприємство. В процесі здійснення виробничо-торговельної діяльності зміст функцій органів постачання підприємства ТДВ «Медобори» відображає три напрямки його діяльності, зокрема:

1. Планування, котре припускає: - вивчення внутрішнього та зовнішнього середовища функціонування підприємства; - прогнозування і визначення потреби у різноманітних ресурсах; планування виважених та оптимальних господарських відносин; - оптимізацію стану та структури виробничих запасів; - планування потреби постачання товарів для забезпечення відповідного рівня матеріальних запасів тощо.

2. Організація, що включає наступні складові: - повний збір достовірної інформації про потрібну продукцію, участь у виставках-продажах, ярмарках аукціонах тощо; - аналізування усіх джерел задоволення потреби в продукції в аспекті вибору найбільш оптимального; - укладання господарських договорів з постачальниками; - організацію завезення різноманітних ресурсів; - раціональну організацію складського господарства.

3. Контроль і координація роботи, до якої входить: - контроль за виконанням договірних зобов'язань; - вхідний контроль за кількістю та якістю продукції, що надходять на підприємство; - контроль за виробничими запасами продукції; - висування претензій транспортним організаціям та постачальникам внаслідок виникнення перебоїв із постачанням.

За результатами проведеного дослідження визначено, що управління логістичною системою ТДВ «Медобори» передбачатиме поєднання двох важливих функцій: постачання необхідних ресурсів і товарів від виробника, а також збут товарів та просування продукції визначеним контрагентам. При цьому, організаційна структура управління логістичною діяльністю підприємства повинна розвиватися та постійно удосконалюватися, пристосовується до змін у сфері управління та зовнішньому середовищі діяльності підприємства.

В цілому, впровадження логістичних концепцій в діяльності досліджуваного підприємства значно знизить рівень витрат пов'язаних із

постачанням, складування, транспортуванням та збутом готової продукції підприємства ТДВ «Медобори».

3.3. Раціоналізація системи управління дебіторською заборгованістю підприємства – напрямком вивільнення оборотного капіталу

В аспекті постійного зростання дебіторської заборгованості підприємству ТДВ «Медобори» слід перейти до активного управління нею, тобто не тільки аналізувати стан і структуру дебіторської заборгованості, а розробити ефективну політику кредитування покупців, котра буде орієнтована на максимізацію прибутку. Пропонований механізм управління дебіторською заборгованістю ТДВ «Медобори» наведено на рис.3.5.

Основним завданням забезпечення ефективного управління дебіторською заборгованістю підприємства ТДВ «Медобори» є поступове зниження її обсягу та строків інкасації. В процесі управління дебіторською заборгованістю досліджуване підприємство повинно вирішити ряд проблемних завдань, а саме розробка ефективної кредитної політики, визначення кола потенційних дебіторів та можливість прискорення стягнення із них коштів; здійснення інвестування даного виду заборгованості та дослідження обсягу необхідних інвестицій, активізація механізмів рефінансування дебіторської заборгованості, що стимулюватиме прискорення процесу співпраці із дебіторами та подальшого отримання грошових коштів.

Під час розробки механізму управління дебіторською заборгованістю на підприємстві ТДВ «Медобори» важливим є дотримання ряду послідовних етапів, зокрема на першому етапі необхідним є удосконалення політики кредитування підприємства, на другому – розробка та удосконалення принципів політики кредитування, третій етап – формування процедури інкасації даного виду заборгованості і на останньому етапі важливим є

застосування форм рефінансування дебіторської заборгованості досліджуваного підприємства.

Рис. 3.5. Пропонований механізм управління дебіторською заборгованістю на підприємстві ТДВ «Медобори»

Здійснимо дослідження запропонованого механізму та розгляд послідовних етапів управління дебіторською заборгованістю даного підприємства.

Важливим (першим) етапом управління належить вдосконаленню політики кредитування на підприємстві, що передбачає аналізування фінансового стану потенційних покупців, котрим надаватиметься кредит. В процесі оцінювання фінансового стану важливо дослідити платоспроможність та фінансову стійкість позичальника, визначити його кредитний рейтинг, перевірити необхідні документи для ідентифікації

суб'єкта, переглянути історію взаємовідносин даного позичальника із кредитними спілками та банківськими установами.

Наступний етап управління – розроблення та удосконалення принципів політики кредитування. В разі отримання позитивного результату після перевірки фінансового стану необхідно обрати тип політики кредитування, який може бути консервативний, помірний та агресивний.

Використання різновидів типів політики кредитування зумовлено специфікою позичальника, його діяльністю, фінансовим станом та обсягом купівлі продукції. В даному контексті, слід відмітити, що для постійних клієнтів необхідно розробляти плаваючі графіки сплати, гнучкий графік отримання кредиту, надавати постійні знижки для подальшого зростання збуту продукції.

Аналізуючи типи політики кредитування необхідно відмітити, що агресивний спрямований на забезпечення зростання кількості покупців, встановлення довших термінів погашення зобов'язань, забезпечення вищого рівня кредитного ліміту, та застосування більш лояльних процедур інкасації дебіторської заборгованості.

Консервативний тип навпаки орієнтує на суттєве зниження кредитного ризику та передбачає тривалу та жорстку процедуру відбору споживачів продукції за рахунок ретельного аналізу фінансового стану, історії взаємовідносин із кредитування, також знижуються терміни погашення дебіторської заборгованості, встановлення кредитних лімітів та застосування жорстких методів процедури інкасування даного виду заборгованості. Використовуючи даний тип політики кредитування, слід враховувати, що підприємство не зможе одержати додатковий прибуток, проте забезпечить мінімізацію кредитних ризиків у відносинах із споживачами його продукції.

І помірний тип політики кредитування передбачає на середній рівень ризику при здійсненні збуту продукції потенційним споживачам. Обираючи зазначений тип політики підприємство тим самим оберігає себе від негативних наслідків кредитування, котрих не можливості отримати при

реалізації агресивної та консервативної політик кредитування. При виборі такого типу політики кредитування важливим є врахування ряду чинників, зокрема : фінансової стійкості та платоспроможності потенційних споживачів – дебіторів, кон'юнктурні особливості ринку на якому працює підприємства, можливості зростання обсягів виробництва при збільшенні збуту продукції, критичний рівень ризику кредитування, можливість інкасації дебіторської заборгованості.

Також важливо оцінити вплив внутрішніх та зовнішніх чинників впливу на обраний тип політики кредитування. До внутрішніх необхідно віднести –цілі та фінансовий стан підприємства, попит на продукцію, що реалізовується, практика застосування штрафів та санкцій в разі не своєчасної оплати за реалізовану продукцію. До зовнішніх необхідно віднести –рівень інфляції у країні, процентні ставки банківського кредитування, криза не платежів.

На даному етапі формуються основні принципи у відповідності із обраним типом політики кредитування, а саме рівень ризику кредитування, шкалу нормативної рентабельності при формуванні цін на продукцію підприємства, шкала знижок при оптовій закупівлі, встановлений ліміт строку інкасації [27, с. 204].

На третьому етапі реалізується процедура інкасації заборгованості у розрахунках із дебіторами, що містить ряд заходів для зниження розміру та покращення структури дебіторської заборгованості. Даний етап реалізовується в разі порушення умов платіжної дисципліни та допущення із сторони споживачів прострочки граничного терміну сплати за отриману продукцію.

Основними завданнями даного етапу є суттєве зниження розмірів дебіторської заборгованості та повноцінна і своєчасна інкасація боргу. При цьому підприємство в арсеналі має право використовувати ряд методів управління заборгованістю, а саме: юридичні (звернення до суду шляхом подачі позову до клієнта), економічні (передбачають активізацію штрафних

санкцій, передачу майна у заставу, припинення постачання продукції), психологічні (постійне нагадування про розмір та терміни дебіторської заборгованості боржникам), фізичні (арешт майна та цінностей боржника).

На останньому етапі для отримання коштів від боржника (дебітора) можливим є використання відомих форм рефінансування даного виду заборгованості.

Метою використання даних форм є прискорення розрахунків із боржниками підприємства ТДВ «Медобори», при цьому заборгованість через процедури рефінансування може бути перетворена у різноманітні форми оборотних коштів (грошові кошти, цінні папери, готову продукцію) та ін. Для досліджуваного підприємства можливо використати факторингову операцію рефінансування, що дасть можливість переуступки права вимоги заборгованості банку, при цьому підприємство швидше отримає необхідний фінансовий ресурс, проте сплатить домовлений розмір комісійних платежів банківській установі (або іншій факторинговій компанії).

В цілому, реалізація управління дебіторською заборгованістю дає можливість отримувати фінансовий ресурс, не здійснювати накопичення боргових зобов'язань, мати хороші ділові відносини із кредиторами – споживачами продукції підприємства.

3.4 Вдосконалення контролю за формуванням та використанням оборотних коштів на підприємстві

Контроль формування та використання оборотних коштів виступає важливою складовою та умовою ефективності їх застосування у процесі виробничо-господарської діяльності підприємства. Отримання повної та достовірної інформації про стан оборотних коштів, їх використання в процесі виробництва, прийняття в даному аспекті раціональних рішень, щодо специфічних та загальних питань забезпечення розвитку підприємства – важливі аспекти реалізації процедури контролю.

Контроль фіксує ефективність та раціональність використання оборотного капіталу, адже від цього напряму залежить фінансовий стан підприємства (показники платоспроможності, ліквідності, ділової активності) та безперебійна робота підприємства.

Ключовими завданнями реалізації контролю за оборотними коштами підприємства є надання правдивої, відкритої, повної та всебічної інформації щодо них відображеній у фінансовій та бухгалтерській звітностях підприємства.

Дієва система поточного контролю виступає надійною передумовою ефективного використання матеріальних ресурсів та удосконалення системи управління оборотним капіталом.

Для покращення облік і забезпечення достовірності первинної документації, підвищення ефективності заходів, збереження цінностей використовується внутрішній контроль [85, с.106].

При цьому, контроль за витрачання оборотних коштів на підприємстві ТДВ «Медобори» слід організувати та реалізувати на всіх рівнях управління, у результаті чого він отримує певну ієрархію, а у відповідності до ієрархії формуються напрями контролю (табл.3.3).

Рівні контролю витрачання оборотних коштів на підприємстві ТДВ
«Медобори» [складено автором на основі [62]]

Рівні	Напрями контролю
Нижній рівень	безпосередньо контроль за готовою продукцією, виробничими запасами, незавершеним виробництвом, який на великих підприємствах здійснюється групами, дільницями та бригадами
Середній рівень	до об'єктів контролю належать грошові кошти, розрахунки з дебіторами та ін. (служби, відділи, цехи)
Вищий рівень	реалізується контроль за усіма видами оборотних коштів (керівники та заступники керівників)

Організаційне забезпечення, що пов'язане з упорядкуванням взаємовідносин між працівниками підприємства ТДВ «Медобори», функціональними органами контролю оборотних коштів, відповідно реалізується розподіл контролюючих функцій (рис. 3.6).

Для реалізації контролю окремих складових оборотного капіталу підприємства ТДВ «Медобори» необхідно здійснювати розробку спеціальної програми перевірки, із визначенням переліку робіт за процедурами контролю, завдань, а також закріпленням центрів відповідальності – відповідальних за виконання функцій контролю кваліфікованих виконавців. Під час формування програми контролю необхідно врахувати те, що вона повинна бути гнучкою та більш обґрунтованою, при цьому враховувати умови роботи об'єкта, котрий контролюється, а також тенденції розвитку, цілі контролю та витрати часу на його реалізацію [1].

При врахуванні планових витрат часу на реалізацію процедури оперативного контролю витрачання оборотних коштів підприємства необхідно врахувати наступні чинники, зокрема обсяг документообороту, рівень автоматизації обробки облікової інформації, а також вибір способу перевірки об'єкта, період реалізації такої перевірки.

При реалізації механізмів планування оперативного контролю за формування і використання оборотних коштів необхідно дотримуватися

принципу гнучкості, оскільки програма контролю може доповнюватися або уточнюватися виходячи із визначених обставин.

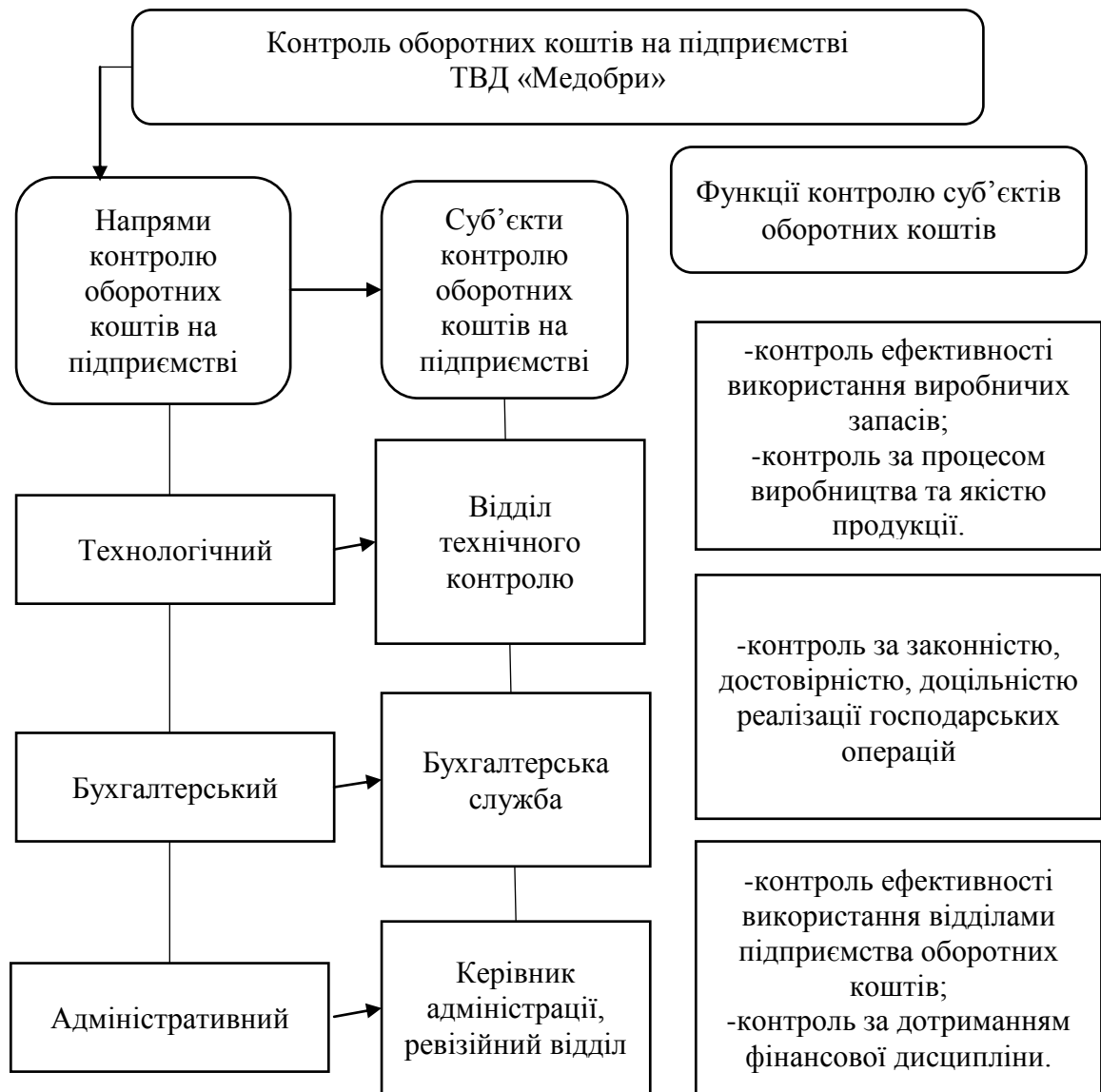

Рис. 3.6. Напрями контролю оборотних коштів на підприємстві ТДВ «Медобори» [складено автором на основі [62]]

Метою реалізації контролю оборотності оборотних коштів є перевірка законності, достовірності, доцільності реалізації операцій пов'язаних із формуванням та рухом активів на підприємстві.

Вивчення доцільності та законності реалізації операцій з оборотними коштами, своєчасність та повнота оприбуткування та використання, перевірка фактичної наявності оборотних коштів, визначення правильності та повноти ведення аналітичного та синтетичного обліку оборотних коштів,

перевірка вірності придбання та подальшого використання товарно-матеріальних цінностей, перевірка стану каси підприємства, визначення особливостей та якості управління дебіторською заборгованістю підприємства – це повинні стати основні завдання реалізації контролю операцій з оборотними коштами на підприємстві ТДВ «Медобори». Для достовірності реалізації операцій з оборотними коштами на підприємстві доцільно використати прийоми фактичного та документального контролю (формальна, зустрічна нормативно-правова, економічна, арифметична перевірки, а також взаємний контроль), а при фактичному контролі (огляд, обстеження, контрольне приймання продукції за якістю і кількістю, контрольний запуск сировини і матеріалів з виробництва, контрольне придбання, дослідження операцій на місці).

Також важливим етапом реалізації системи контролю оборотних коштів є постійне порівняння фактичної їх наявності із встановленою потребою у використанні під час реалізації виробничо-господарської діяльності, оскільки надлишок та нестача негативно позначаються на оборотності оборотного капіталу та на результатах фінансової діяльності підприємства ТДВ «Медобори».

На нашу думку, удосконалення системи контролю за станом та рухом оборотних коштів на підприємстві ТДВ «Медобори» має найважливіше значення в аспекті їх раціонального збереження, формування та використання в процесі виробництва. В разі відсутності такого управління оборотними коштами може призвести до зниження обсягу найбільш ліквідних активів, накопичення товарів, матеріалів та дебіторської заборгованості і матиме в подальшому негативні наслідки – у вигляді зростання витрат, зниження доходів та прибутків, а також значної заборгованості підприємства та перед ним.

Висновки до розділу 3

В аспекті підвищення ефективності формування та використання оборотних коштів на підприємстві ТДВ «Медобори» та оптимізації їх структури нами запропоновано ряд заходів, зокрема:

А. Забезпечувати пришвидшення формування і використання оборотних коштів за рахунок забезпечення скорочення тривалості виробничого циклу за рахунок інтенсифікації виробництва, краща організація матеріально-технічного постачання, прискорення процесу відвантаження продукції, скорочення часу знаходження ресурсів в дебіторській заборгованості, підвищення рівня маркетингових досліджень, спрямованих на прискорення руху товарів від виробника до споживача;

Б. В аспекті оптимізації постачання необхідних матеріальних ресурсів (сировини та матеріалів) на підприємство ТДВ «Медобори» пропонується використовувати логістичну систему «Justintime» («Точно в строк»), яка дає можливість синхронізувати поставки необхідних ресурсів із виробничим процесом. Основні переваги використання даної системи для підприємства ТДВ «Медобори» – це короткий виробничий цикл, висока оборотність активів; відсутність або надзвичайно низький рівень витрат на зберігання виробничих і товарних запасів.

В. Важливим завданням вивільнення оборотного капіталу та ефективного його подальшого використання є раціоналізація управління дебіторською заборгованістю підприємства. В роботі запропонована модель даного управління, котра передбачає реалізацію сім взаємопов'язаних етапів, зокрема: 1. Аналіз дебіторської заборгованості у попередньому періоді; 2. Формування принципів політики управління зобов'язаннями; 3. Визначення можливої суми фінансових засобів, які інвестують у дебіторську заборгованість по товарному та споживчому кредиту та визначення об'єму грошових коштів, якими розпоряджується організація для погашення боргів; 4. Формування системи умов із дебіторами; 5. Формування процедур інкасації дебіторської заборгованості; 6. Забезпечення використання форм рефінансування дебіторської заборгованості; 7. Побудова ефективної

системи контролю за рухом та своєчасною інкасацією дебіторської заборгованості.

Г. Актуальним на сьогодні завданням в аспекті постачання матеріальних ресурсів та товарів, а також забезпечувати зростання реалізації готової продукції є впровадження логістичних принципів та формування логістичної інфраструктури в межах даного підприємства. Зазначене дасть можливість мінімізувати витрати транспортування та складування продукції, створюватиме можливості оптимізації постачання товарів та тримання на складі готової продукції даного підприємства.

Д. Здійснювати повноцінний контроль за оборотністю оборотних коштів із закріпленням центрів відповідальності. В роботі запропонована модель такого контролю. При здійсненні контролю окремих складових оборотних коштів на підприємстві ТДВ «Медобори» слід розробляти спеціальну програму перевірки із зазначенням повного переліку контролюючих робіт, завдань, а також відповідальних за їх виконання виконавців. При складанні програми контролю слід враховувати, що вона повинна бути обґрунтованою та гнучкою, тобто враховувати умови роботи об'єкта, що контролюється, тенденції його розвитку, цілі контролю та витрати часу на його проведення.

Реалізація запропонованих заходів забезпечуватиме зростання оборотності оборотних коштів, вивільненню додаткових фінансових ресурсів та стимулюватиме зростання ділової активності досліджуваного підприємства.

РОЗДІЛ 4

СПЕЦІАЛЬНА ЧАСТИНА

4.1. Тенденції розвитку вітчизняного ринку зерна

Вітчизняний зерновий ринок був та залишається важливою галуззю народного господарства в цілому та агропромислового комплексу зокерма. Зазначена галузь забезпечує продовольчу безпеку у нашій країні та реалізує експорт зерна та зернопродуктів в зарубіжні країни, що приносить додаткову валютну виручку та стимулює регулювання валютного курсу в державі. Від розвитку зазначеної галузі напряду залежатиме забезпечення споживачів відповідними продуктами харчування (одним із найважливіших продуктів є хліб), але й також залежатиме виробництво тваринницької продукції (адже зернопродукти виступають основою формування кормів для худоби). Для вирощування зерна та створення зернопродуктів в нашій країні існують всі умови для цього, а саме наявність родючих ґрунтів, досить сприятливі кліматичні умови, досить ємний зовнішній та внутрішній ринки збуту даного продукту, а також наявність морських портів і геополітичне розташування України у центрі Європи робить вигідною торгівлю зерном та зернопродуктами.

На жаль динамічний розвиток у нашій країні не стимулював та не забезпечив розвиток тваринницької продукції, що визначає потребу балансувати споживчий ринок через реалізацію імпорту значної частини продукції тваринницького походження (зокрема свинини). Поряд із цим, необхідно відмітити не достатню ефективність виробництва та реалізації зернових на ринку. Відповідно реалізуючи зовнішньоекономічну діяльність та формуючи зовнішньоекономічні відносини українські виробники продукції рослинництва, в тому числі зерна та зернопродуктів, формують ефективність власної фінансово-господарської діяльності. Наша продукція

зернових відзначається високою якістю та конкурентоздатністю відповідно вона є досить популярною на світовому ринку.

На початку 90-років минулого століття, коли у нашій країні відбувався переорієнтування господарства на ринкову інфраструктуру та ринкові відносини, практично у більшості галузей народного господарства було створено можливості для вільного ціноутворення, при цьому для сільськогосподарських підприємств запроваджено орієнтовні ціни, котрі зростали незначними темпами, ніж послуги та товари інших господарств, відповідна несправедливість стимулювала диспаритет в ціновій політиці не на користь представників аграрного сектору економіки. Зазначене досить болісно вплинуло на виробників зерна та зернопродуктів, які змушені були реалізовувати власну продукцію за низькими цінами, відповідно більшість із них залишилася на межі виживання.

Починаючи із 2005 роки спостерігається розширення площ посівів кукурудзи, зокрема якщо на початку періоду показник становив 4,6% то у звітному 2018 році він зріс до значення – 13,1%, також слід відмітити зростання частки посівів зернобобових та зернових культур ідентично зростання спостерігається із показника 55,8% у 2005 році до рівня 56,8% у 2018 році.

Також відбулося зниження питомої ваги продовольчих культур, зокрема показник 2005 року становив 27,4% і знижувався до рівня 27,4% у звітному періоді, при цьому дещо зросла питома вага зернофуражних культур на 6,4% із показника 23% у 2005 році до рівня 29,4% у 2018 році.

Питому вагу зернових і зернобобових культур в нашій країні за період 2005-2018 рр. представимо у таблиці 4.1.

Як бачимо із таблиці 4.1. найбільше спостерігалось вирощування пшениці – 24,5% у звітному 2018 році, жита – 1%, ячменю – 13,7%, кукурудзи -13,1%, овесу – 1% та зернобобових - 1,3%. Найбільший приріст спостерігається за культурою кукурудза +7,5%, найбільше зниження показника за культурою – жито -2,3%.

Таблиця 4.1

Структура площ посіву зернових та зернобобових культур в Україні за
2005-2018 рр. (господарства усіх категорій) [56]

Сільськогосподарська культура	Структура площ посіву за роками, %						
	2005	2007	2010	2015	2016	2017	2018
Зернові та зернобобові культури у тому числі:	55,8	57,6	57,6	59,1	56,0	56,6	56,8
<i>продовольчі</i>	32,8	30,3	29,8	28,9	26,4	24,1	27,4
пшениця (озима і яра)	25,5	25,6	26,2	25,5	23,9	21,1	24,5
жито (озиме і яре)	3,3	2,4	1,7	1,8	1,1	1,1	1,0
рис	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
просо	1,3	0,5	0,6	0,4	0,4	0,7	0,6
гречка	2,6	1,6	1,1	1,0	0,8	1,0	1,1
квасоля	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
<i>зернофуражні</i>	23,0	27,3	27,8	30,2	29,6	32,5	29,4
ячмінь (озимий і ярий)	14,7	17,3	15,5	19,1	16,7	12,5	13,7
кукурудза	4,6	6,6	9,3	8,1	10,1	17,2	13,1
овес	2,1	1,8	1,7	1,6	1,2	1,1	1,0
зернобобові (без квасолі)	1,4	1,5	0,9	1,3	1,5	1,1	1,3
сорго	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,6	0,3

У агропромисловому секторі структура площ посівних культур формується під впливом ряду факторів, до них слід віднести: попит на продукцію (його зростання забезпечує приріст посівних в даній культурі), рівень цін на продукцію (зростання цін приводить до збільшення посівів), стан та структура сільськогосподарських угідь, ширина спеціалізації, забезпеченість новітніми засобами виробництва та можливість їх швидкого оновлення, наявність кваліфікованих трудових ресурсів, а також хороші кліматичні умови та ін.

Необхідно відмітити негативний вплив кризових явищ в національній економіці на формування та розвиток агропромислового сектору в цілому та

виробництва зерна зокрема. Стан виробництва зернових та зернобобових культур в нашій країні представимо у таблиці 4.2.

Таблиця 4.2

Виробництво зернових та зернобобових культур в Україні
за період 2005-2018 рр. (господарства усіх категорій) [56]

Сільськогосподарська культура	Виробництво за роками, тис. т					2018 у % до	
	2005	2007	2016	2017	2018	2005	2017
Зернові та зернобобові культури в тому числі:	39706,1	38015,5	39270,9	56746,8	46216,2	116,4	81,4
пшениця (озима і яра)	21348,5	18699,2	16851,3	22323,6	15762,6	73,8	70,6
жито (озиме і яре)	1822,5	1054,2	464,9	578,9	676,8	37,1	116,9
рис	68,9	93,0	148,0	169,9	159,8	231,9	94,1
просо	266,5	140,6	117,1	278,8	157,4	59,1	56,5
гречка	387,6	274,7	133,7	281,6	238,7	61,6	84,8
ячмінь (озимий і ярий)	10185,7	8975,1	8484,9	9097,7	6936,4	68,1	76,2
кукурудза	3640,7	7166,6	11953,0	22837,8	20961,3	575,7	91,8
овес	1115,7	790,7	458,5	505,6	629,7	56,4	124,5
зернобобові	827,3	757,5	592,3	491,0	473,4	57,2	96,4

Ретроспективний аналіз виробництва досліджуваних культур в нашій країні вказує на пік виробництва у 1990 році коли урожай становив 51,0 млн.т., проте у 2000 році даний показник скоротився практично на половину і склав 24,4 24,4 млн. т [37, с.140]. При цьому тільки починаючи із 2005 року виробництво зернових та зернобобових культур в Україні поступово зростає із 39706,1 тис.т. у 2005 році, 56746,8 тис.т. у 2017 році та 46216,2 тис.т. у 2018 році. Тобто за останніх два роки спостерігається незначний спад виробництва на рівні 19,6%. Також серед зернових слід відмітити зростання за досліджуваний період обсягів виробництва кукурудзи, зокрема показник зростає із 3640,7 тис.т. у 2005 році до значення показника 20961,7 тис.т. у 2018 році.

Поряд із цим спостерігається зниження виробництва пшениці на 26,2% за період 2005-2018 рр. до показника 15762,6 тис. т., зменшуються обсяги виробництва жита на 62,9% - до показника 676,8 тис. т, ячменю на 31,9% - до показника 6936,4 тис. т, в цілому зернобобових на 42,8% - до 473,4 тис. т. [26].

Протягом досліджуваного періоду спостерігається зростання урожайності сільськогосподарських культур в цілому, та зернових та зернобобових культур зокрема, що обумовлено підживленням ґрунтів, використанням новітніх засобів їх обробки, стимулювання живлення рослин та якісний захист від шкідників, що в цілому дало значний ефект. Досліджуючи зростання показників урожайності необхідно відмітити приріст урожайності зернових та зернобобових на 15,1% - до 3,12 т/га в 2018 р., гречки на 29,9% - до 0,87 т/га, рису на 69,7% - до 6,21 т/га, кукурудзи на 47,8% - до 4,79 т/га, жита на 9,7% - до 2,27 т/га тощо. Дані по урожайності зернових та зернобобових культур в Україні представимо у таблиці 4.3.

Таблиця 4.3

Урожайність зернових та зернобобових культур в Україні
за період 2005-2018 роки (господарства усіх категорій) [56]

Сільськогосподарська культура	Урожайність за роками, т/га					2018 в % до	
	2005	2007	2016	2017	2018	2005	2017
Зернові та зернобобові культури в тому числі:	2,71	2,60	2,69	3,70	3,12	115,1	84,3
пшениця (озима і яра)	3,10	2,85	2,68	3,35	2,80	90,3	83,6
жито (озиме і яре)	2,07	1,73	1,67	2,07	2,27	109,7	109,7
рис	3,66	4,34	5,05	5,73	6,21	169,7	108,4
просо	1,06	1,17	1,37	1,78	1,03	97,2	57,9
гречка	0,67	0,69	0,67	0,99	0,87	129,9	87,9
ячмінь (озимий і ярий)	2,60	2,06	1,97	2,47	2,11	81,2	85,4
кукурудза	3,24	4,32	4,51	6,44	4,79	147,8	74,4
овес	2,00	1,76	1,48	1,81	2,09	104,5	115,5
зернобобові	2,01	1,89	1,51	1,46	1,56	77,6	106,8

Протягом досліджуваного періоду (2005-2018 рр.) спостерігалось зростання обсягів виробництва зернобобових та зернових культур в нашій країні, відбувалося за рахунок зростання їх питомої ваги в загальній посівній площі сільськогосподарських угідь, а також збільшення їх урожайності.

В цілому, за рахунок приросту урожайності відбулося збільшення виробництва рису, проте знижувалося обсяги виробництва гречки, жита, вівса за рахунок зменшення обсягів їх посівів.

А зниження обсягів виробництва ячменю, пшениці, зернобобових культур відбулося за рахунок зниження урожайності та зниження питомої ваги в структурі посівної.

В нашій країні існують значні передумови для забезпечення зростання виробництва зернових та зернобобових культур, що стимулюють і забезпечують продовольчу безпеку у державі, а також орієнтують виробників даних культур на реалізацію експорту продукції. Ключовими сільськогосподарськими товарами експорту із України в країни ЄС є якраз сировинна продукція рослинництва (насіння олійних та зернових культур), нерафінована соняшникова та інші різновиди олій. В структурі здійснення експорту сільськогосподарської продукції значна частка реалізації в країни ЄС у 2018 році становили зернові культури – 40,2%, жири та олійні – 16,6%, плоди та насіння олійних 245,9%, відходи харчопрому – 10,6% [2].

У період 2010-2018 рр. спостерігалось зростання рівня рентабельності виробництва кукурудзи із 10,6% у 2010 році до значення показника 19,8% у звітному 2018 році, при цьому за даний період спостерігається зростання ефективності виробництва пшениці із 17,6% у 2010 році до показника 11,8% у 2018 році, а також збільшення обсягів виробництва ячменю із 19,8% у 2010 році до показника 11,4% у звітному 2018 році.

Економічну ефективність виробництва основних зернових та зернобобових культур в нашій країні за період 2010-2018 рр. Представимо у таблиці 4.4.

Таблиця 4.4

Економічна ефективність виробництва основних зернових та зернобобових культур в Україні за 2010-2018 рр. (сільськогосподарські підприємства) [56]

Показник	Рік					2018 в % до	
	2010	2015	2016	2017	2018	2010	2017
<i>Пшениця</i>							
Повна собівартість 1 т, грн.	643,0	753,0	996,0	1128,2	1391,4	216,4	123,3
Середня ціна реалізації 1 т, грн.	756,4	796,3	1091,2	1327	1555,1	205,6	117,2
Рівень рентабельності, %	17,6	5,8	9,6	17,6	11,8	-	-
<i>Ячмінь</i>							
Повна собівартість 1 т, грн.	701,7	760,2	959,9	1158,9	1419,5	202,3	122,5
Середня ціна реалізації 1 т, грн.	840,3	723,2	956,5	1344,3	1581,7	188,2	117,7
Рівень рентабельності, %	19,8	-4,9	-0,4	16,0	11,4	-	-
<i>Кукурудза</i>							
Повна собівартість 1 т, грн.	663,0	716,5	956,5	977,2	1270,1	191,6	130,0
Середня ціна реалізації 1 т, грн.	733,4	870,4	1242	1354,3	1521,0	207,4	112,3
Рівень рентабельності, %	10,6	21,5	29,9	38,6	19,8	-	-

В зазначений період спостерігалось зниження ефективності виробництва пшениці за рахунок зростання її собівартості виробництва, зокрема собівартість за період зростає на 116,4%, середньо реалізаційна ціна збільшилася на 105,6% (1 тонна пшениці), ідентично спостерігається зниження ефективності виробництва ячменю через приріст собівартості на 102,3%, відповідно середньо реалізаційна ціна збільшилася на 88,2% (1 тони ячменю).

На жаль, нерозвинутість аграрного сектору виступає основною причиною зниження ефективності функціонування зернової галузі, також, в даному аспекті, необхідно відмітити нерозвинутість інфраструктури збуту зернових через відсутність дієвого механізму цінового регулювання на

зернову продукцію. В умовах неврожаю та високих ставок на кредитування, а також відсутність державної підтримки даної галузі негативно впливають на її розвиток та обумовлюють необхідність пошуку збуту продукції на зовнішньоекономічних ринках.

На сучасному етапі в аспекті державного регулювання ринку зерна важливо сформувати та задіювати раціональні та ефективні механізми державного регулювання, що стимулюватиме зростання рівня закупівельних цін, зниження собівартості в галузі та стимулюватиме активність держави реалізовувати механізми закупівлі зернової продукції для власних потреб тим самим забезпечуючи зростання попиту на зернову продукцію.

Серед зовнішньоекономічних партнерів нашої країни стратегічним партнером виступають країни ЄС. Торгове сальдо між нашою країною та ЄС в аспекті купівлі –продажу сільськогосподарської продукції є позитивним [20, с.101].

Узагальнюючи результати аналізу ринку зерна в нашій країні необхідно наголосити, неефективність стимулювальної політики держави для розвитку сільського господарства в цілому та зростання обсягів виробництва зернових зокрема. Подальшу кроки в напрямку ефективного регулювання даного ринку повинні бути акцентовані на наступних напрямках: формування більш ефективної системи митно-тарифного та податкового регулювання, постійний пошук стратегічних ринків збуту продукції зернових, формування дієвої інфраструктури для виробництва зернових, захист вітчизняних товаровиробників при реалізації ними експортних операцій, реалізація інноваційних підходів для розвитку зернового ринку орієнтованих на оновлення основного капіталу, забезпечення сучасних засобів виробництва та стимулювання покращення якості продукції підприємства галузі.

4.2. Конкурентоспроможність підприємства ТДВ «Медобори» на ринку зерна

Зростання обсягів реалізації продукції та підвищення ефективності діяльності підприємства обумовлює необхідність позиціонування підприємства ТДВ «Медобори» на локальному ринку. Для визначення позицій на ринку здійсимо оцінку конкурентних позицій досліджуваного підприємства на ринку, враховуючи, що основними конкурентами на локальному ринку є ТОВ «Тернопільська зернова компанія», ПП «Край», ТОВ «Агробізнес» (таблиця 4.5).

Таблиця 4.5

Конкурентоспроможність підприємства ТДВ «Медобори»*

Чинник	ТДВ «Медобори»	Підприємства конкуренти		
		ТОВ «Тернопільська зернова компанія»	ПП «Край»	ТОВ «Агробізнес»
Умовне позначення				
Рівень цін	8	9	7	8
Якість товарів	10	7	8	7
Асортимент товарів	7	9	4	4
Імідж підприємства	8	10	6	5
Рівень обслуговування	8	7	9	7
Обізнаність підприємства	9	10	5	5
Персонал підприємства	9	8	8	7
Розташування підприємства	7	8	6	6
Комфорт	10	8	8	7
Загальна оцінка	76	76	61	56

* десятибальна шкала оцінювання чиннику

Результати оцінювання свідчать про високі конкурентні можливості (поряд із підприємством ТОВ «Тернопільська зернова компанія») підприємства ТДВ «Медобори» на локальному ринку, при цьому підприємство лідирує за чинниками – якість продукції (яка є дуже високою), персонал підприємства (який є досить кваліфікований) та комфорт

(комфортно себе почувають споживачі продукції).

Для узагальнення особливостей позиціонування підприємства ТДВ «Медобори» на локальному ринку розглянемо карти позиціонування за чинниками «рівень цін – якість продукції», «рівень цін – асортимент продукції» (рис.4.1 – 4.2).

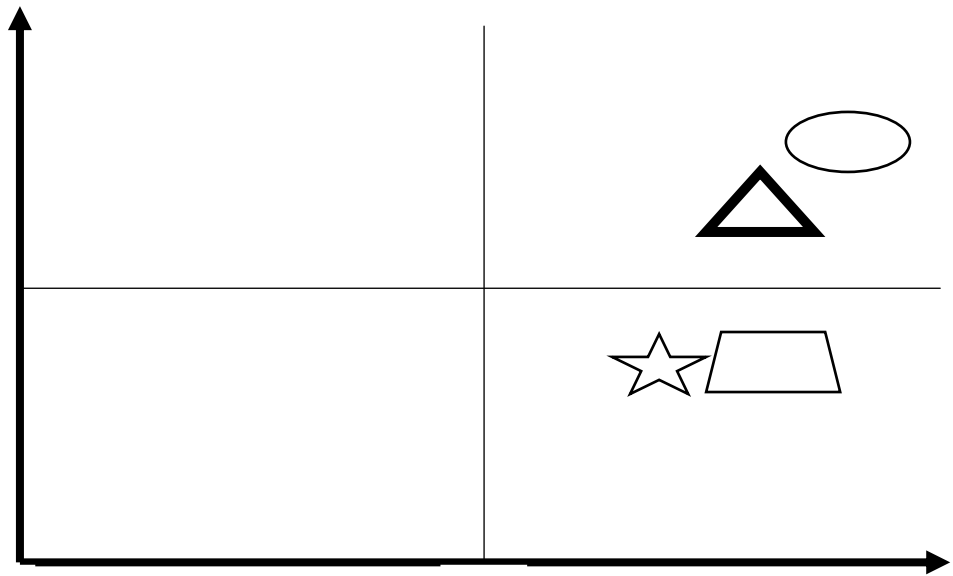

Рис. 4.1. Позиціонування підприємства ТДВ «Медобори»
(матриця «рівень цін – асортимент товарів»)

Дослідивши рис.4.1. і рис. 4.2. необхідно відмітити, що підприємства, які перебувають на стадії народження (відродження) знаходяться у кластері А, та позиціонують себе як підприємства з помірно високою якістю, помірно високим рівнем цін і помірно широким асортиментом; підприємства, які перебувають на стадії зростання позиціонують у кластері В, - з високою якістю, середнім рівнем цін і широким асортиментом; підприємства, які перебувають на стадії зрілості позиціонують у кластері С, - з помірно високою якістю, помірно високим рівнем цін і помірно широким асортиментом; підприємства, які перебувають на стадії старіння позиціонують у кластері D, - з помірно високою

якістю, помірно високим рівнем цін і помірно широким асортиментом товарів.

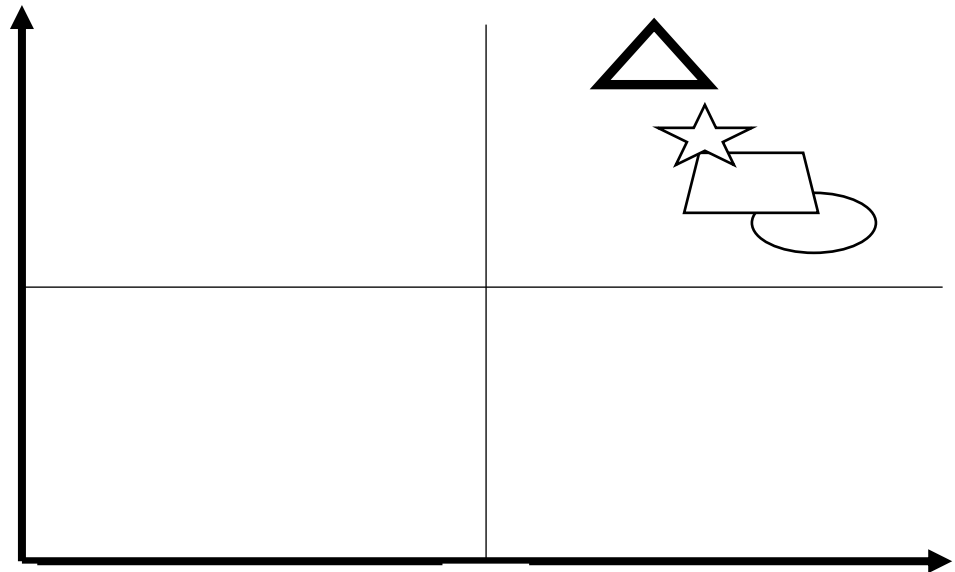

Рис. 4.2. Позичіонування підприємства ТДВ «Медобори»
(матриця «рівень цін – якість продукції»)

За даними схем позиціонування підприємство входить до правого верхнього кута (кластер А) тобто підприємства, які перебувають на стадії народження (відродження), позиціонують себе як підприємства з помірно високою якістю, помірно високим рівнем цін і помірно широким асортиментом. Відповідно підприємство має в подальшому дбати за рівень якості своєї продукції, зростання асортименту та помірні ціни, які задовольнятимуть споживача.

Стратегії ринкового позиціонування для підприємства ТДВ «Медобори»:

- за рівнем позиціонування - позиціонування у межах сільськогосподарської галузі національної економіки;
- позиціонування за об'єктом, відносно котрого відбувається диференціація – відбувається використання стратегії, котра направлена на позиціонування окремої товарної категорії;
- позиціонування за відношенням до торгових марок-

конкурентів. Торгова марка підприємства ТДВ «Медобори» не є лідером і позиціонується як марка-клон;

- позиціонування за розміщенням товарної категорії - підприємство виводить на ринок марку, котра буде направлена на лідерство в межах відповідного різновиду товару;

- позиціонування за розміщенням відносно існуючих марок на локальному ринку марок;

- позиціонування за типом властивостей товару, на який опирається підприємство. Обираємо стратегію позиціонування специфічно відчутних властивостей товару, яка відноситься до категорії позиціонування на основі раціональних критеріїв шляхи створення в підсвідомості споживача сильного взаємозв'язку між продуктом, його визначаючими характеристиками і вигодами від використання;

- стратегія позиціонування по кількості вибраних позицій. Для ТДВ «Медобори» такою стратегією позиціонування є багатогранна стратегія, основні переваги марки – це модельний ряд, гарантія і сервісне обслуговування;

- стратегії позиціонування за етапністю реалізації. Для підприємства ТДВ «Медобори» за етапності проведення позиціонування є багаторівневим;

- стратегія за відношенню до ринкової позиції. На даному етапі життєвого циклу товару підприємство повинне розробляти стратегію позиціонування товару.

Виходячи з проведеного аналізу обираємо для ТДВ «Медобори» стратегію позиціонування за типом властивостей товару. Ціль даного позиціонування для підприємства ТДВ «Медобори» – забезпечити в уяві споживача іміджу марки.

Під час реалізації даної стратегії буде використовуватися такий тип позиціонування як позиціонування на основі специфічних відчутних властивостей товару. В даному випадку підприємство шукатиме шляхи створення в підсвідомості споживача сильного взаємозв'язку між продуктом, його визначальними характеристиками і вигодами від його використання. Підприємство ТДВ «Медобори» постійно піклуватиметься про задоволення

потреб та бажань споживачів.

Висновки до розділу 4

Узагальнюючи результати дослідження представлені у розділі 4 необхідно відмітити наступне:

1. Вітчизняний зерновий ринок був та залишається важливою галуззю народного господарства в цілому та агропромислового комплексу зокрема. Зазначена галузь забезпечує продовольчу безпеку у нашій країні та реалізує експорт зерна та зернопродуктів в зарубіжні країни, що приносить додаткову валютну виручку та стимулює регулювання валютного курсу в державі.

2. Протягом досліджуваного періоду спостерігається зростання урожайності сільськогосподарських культур в цілому, та зернових та зернобобових культур зокрема, що обумовлено підживленням ґрунтів, використанням новітніх засобів їх обробки, стимулювання живлення рослин та якісний захист від шкідників, що в цілому дало значний ефект.

Спостерігалось зростання обсягів виробництва зернобобових та зернових культур в нашій країні, відбувалося за рахунок зростання їх питомої ваги в загальній посівній площі сільськогосподарських угідь, а також збільшення їх урожайності.

3. На сучасному етапі в аспекті державного регулювання ринку зерна важливо сформувати та задіювати раціональні та ефективні механізми державного регулювання, що стимулюватиме зростання рівня закупівельних цін, зниження собівартості в галузі та стимулюватиме активність держави реалізовувати механізми закупівлі зернової продукції для власних потреб тим самим забезпечуючи зростання попиту на зернову продукцію.

4. Основними конкурентами на локальному ринку є ТОВ «Тернопільська зернова компанія», ПП «Край», ТОВ «Агробізнес». Результати оцінювання свідчать про високі конкурентні можливості (поряд із підприємством ТОВ «Тернопільська зернова компанія») підприємства ТДВ «Медобори» на локальному ринку, при цьому підприємство лідирує за чинниками – якість

продукції (яка є дуже високою), персонал підприємства (який є досить кваліфікований) та комфорт (комфортно себе почувають споживачі продукції).

РОЗДІЛ 5

ОБГРУНТУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ

5.1 Прогнозування ефективності впровадження системи планування потреб та підвищення оборотності оборотних коштів підприємства

На основі запропонованих в розділі 3 заходів дослідимо особливості формування системи планування потреб в оборотних коштах підприємства у перспективному періоді, що дасть можливість збільшувати швидкість обороту оборотного капіталу підприємства. Зокрема, протягом досліджуваного періоду підприємство ТДВ «Медобори» за рахунок приросту оборотності активів планує збільшувати обсяги реалізації продукції на 12,5% щороку до 2021 року (середньорічний темп інфляції в країні).

Розрахуємо зміну обсягів реалізації продукції та зміну товарних запасів підприємства використовуючи метод екстраполяції – трендовий аналіз (рис.5.1).

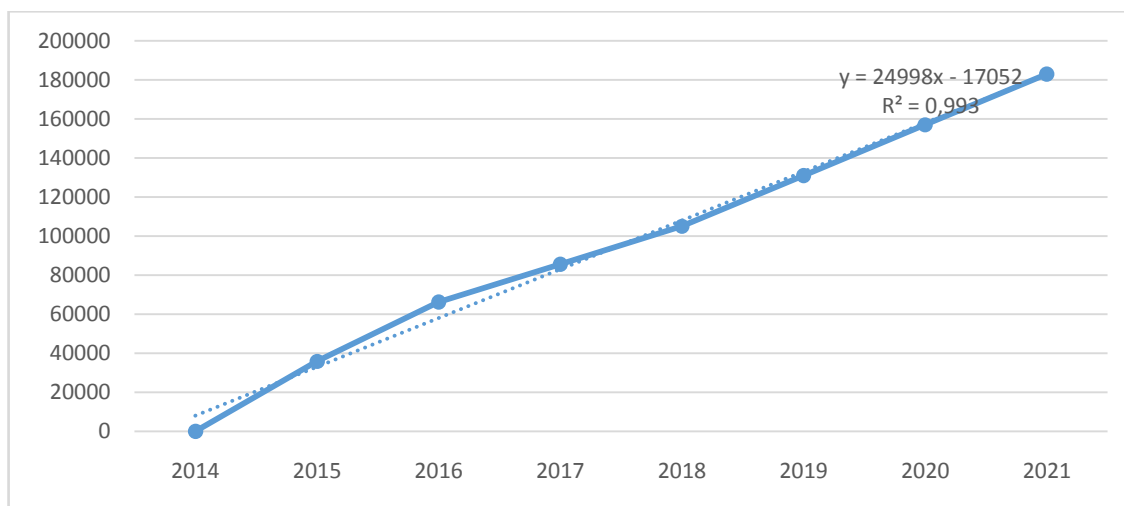

Рис.5.1. Прогнозування обсягів реалізації продукції з урахування підвищення оборотності оборотних активів ТДВ «Медобори»

Рівняння тренду ($y=25972x-19396$) вказує на потенційне зростання обсягів реалізації продукції у перспективному періоді, при цьому обсяги

зростання складатимуть 25975 тис.грн. та 12,5% від обсягу реалізації щорічно, врахуємо це при прогнозуванні обсягів реалізації продукції ТДВ «Медобори». Дані представимо в таблиці 5.1.

Враховуючи даний факт дослідимо необхідний обсяг запасів підприємстваТДВ «Медобори» у перспективному періоді побудуємо 5.1.

Таблиця 5.1

Розрахунок необхідного обсягу товарних запасів підприємства ТДВ
«Медобори» у перспективному періоді

Показник	2018	2019	2020	2021	Відхилення		
	(факт)	(план)	(план)	(план)	2019/ 2018	2020/ 2018	2021/ 2018
Обсяг реалізації продукції, тис.грн.	105007	130982	156957	182932	25975	51950	77925
Обсяг закупівлі партії у натуральних одиницях, т.	2640,96	4000	6000	10000	1359	3359	7359
Загальна потреба в товарах за період у натуральних одиницях, т.	2600	4000	6000	10000	1400	3400	7400
Загальна потреба в товарах за період, тис.грн.	13733	21200	31800	53000	7467	18067	39267
Залишок товарних запасів (резерв) на кінець року	40,96	100	200	300	59,04	159,04	259,04
Загальні витрати на транспортування, тис.грн.	117,60	178,57	267,86	446,43	60,97	150,26	328,83
Загальні витрати на зберігання, тис.грн.	92,50	140,11	210,16	350,26	47,61	117,66	257,76
Загальні витрати на транспортування та утримання товарів за період, тис.грн.	210,10	318,68	478,01	796,69	108,58	267,91	586,59

Далі здійснимо прогнозування обсягів запасів та готової продукції, що залишатиметься на складі, при цьому планується скорочувати обсяг запасів за рахунок методів стимулювання збуту на 20% щорічно (рис.5.2).

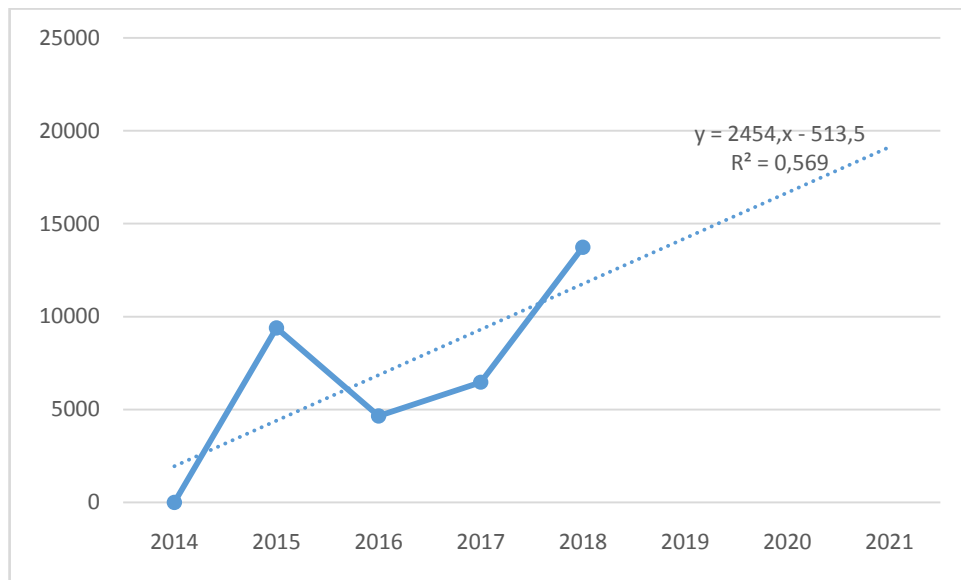

Рис.5.2. Прогнозування обсягів товарних запасів підприємства
ТДВ «Медобори»

У відповідності до представленої лінії тренду товарних запасів ($y = 2454,5 + 513,5$) планується приріст розміру товарних запасів на 2454,5 тис.грн. та зменшення розміру товарних запасів на 15,4% щорічно за рахунок активізації маркетингового інструментарію.

Отже, протягом прогнозного періоду підприємству необхідно буде збільшити обсяги реалізації продукції на 50% щорічно та з урахуванням тенденції приросту у відповідності до представленого рівняння екстраполяції, що вплине на необхідність збільшення товарних запасів розмір яких зростатиме навіть із врахуванням 15,4% планового їх скорочення.

При цьому зростатиме загальна потреба в товарах від фактичного рівня на 13733 тис.грн. у 2018 р. до 53000 тис.грн. за прогнозний період 2021 р. Відповідно керівництву підприємства, слід акумулювати необхідний обсяг товарних запасів в натуральних одиницях, при цьому у базовому періоді показник становив 4000 тон у 2019 році, 6000 тон., у 2020 році та 10000 т. у 2021 році.

Поряд із зростанням рівня закупівлі необхідних товарних запасів спостерігатиметься наявність витрат на транспортування та зберігання. Показник у 2019 році становитиме 318,68 тис.грн., у 2020 році 478,01 тис.грн., у 2021 році 796,69 тис.грн.

Поряд із цим важливим фактором є наявність понаднормової кількості власних товарних запасів, які значно збільшують і нераціонально використовуються на підприємстві ТДВ «Медобори». В плановому році планується зростання товарних запасів на фоні зростання обсягів реалізації, проте оптимізація складування вимагає поступове скорочення товарних запасів на 20% щорічно. Тому у прогностичному періоді необхідно скоротити кількість запасів використовуючи їх для реалізації продукції споживачам ТДВ «Медобори» на ринкових умовах (таблиця 5.2).

Таблиця 5.2

Використання товарних запасів підприємства ТДВ «Медобори» у
перспективному періоді

Показник	2018	2019	2020	2021	Відхилення		
	(факт)	(план)	(план)	(план)	2019/ 2018	2020/ 2018	2021/ 2018
Залишок товарних запасів на початок періоду	40,96	100	200	300	59,04	159,04	259,04
Надходження товарних запасів в процесі реалізації продукції	174,55	205,66	232,11	256,42	31,11	57,56	81,87
Використання у комерційних цілях	145,65	187,45	202,4	215,64	41,8	56,75	69,99
Реалізація понаднормових товарних запасів (20% обсягу запасів)	8,19	20	40	60	11,81	31,81	51,81
Забезпечення потреби у товарних резервах на наступний період	41,67	58,21	129,71	180,78	16,54	88,04	139,11
Формування резерву товарів	20	40	60	100	20	40	80

Залишок товарних запасів на кінець період	100	200	300	500	100	200	400
--	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----

Протягом досліджуваного періоду планується збільшувати залишок товарних запасів для більшої їх реалізації та формування резерву. Зокрема дані таблиці 5.2. засвідчують поступове зростання залишку товарних запасів на початок та кінець досліджуваного періоду – 100 тис.грн. фактичний залишок у 2018 році (на кінець року), протягом 2018-2019 рр. спостерігатиметься збільшення залишку на 100 тис.грн., а також за період 2018-2021 рр. на 400 тис.грн., що обумовлюватиметься політикою зростання запасів на досліджуваному підприємстві для формування резервного фонду.

За рахунок зростання обсягів реалізації очікується приріст надходження та використання товарних запасів, зокрема показник надходження зростатиме на 31,11 тис.грн. за період 2018-2019 рр. та зростатиме на 57,56 тис.грн. за період 2018-2020 рр., та за період 2018-2021 рр. на 81,87 тис.грн.

Також прогнозується реалізацію понаднормових товарних запасів підприємства ТДВ «Медобори»(на рівні 20% від обсягу товарних запасів на складі), якщо у наступному 2019 році показник реалізації становитиме 8,19 тис.грн., то у 2020 році показник збільшиться до рівня 20 тис.грн. через загальне збільшення формування залишків товарних запасів та у 2020 році – 40 тис.грн. і 80 тис.грн. у 2021 році. Необхідний резерв для поточних комерційних потреб встановлено на рівні 58,21 тис.грн. у 2019 році та 129,71 тис.грн. у 2020 році та 180,78 тис.грн. у 2021 році.

В подальшому важливе значення для вивільнення та залучення оборотних коштів в господарський процес матиме скорочення рівня дебіторської заборгованості. В цілому, з метою скорочення розміру вже існуючої дебіторської заборгованості ТДВ «Медобори»пропонується провести її інвентаризацію, оцінити ймовірність її стягнення і розробити найбільш ефективні в кожному конкретному випадку заходи інкасації. А щодо кредитування клієнтів у майбутньому, то необхідно розробити методи

Залишок дебіторської заборгованості на кінець періоду	26959	23001	15457	4151	-3958	-11502	-22808
---	-------	-------	-------	------	-------	--------	--------

Отже, протягом аналізованого періоду підприємством ТДВ «Медобори» заплановано ряд заходів із оптимізації розміру дебіторської заборгованості, оскільки специфіка діяльності вимагає формування дебіторської заборгованості в межах запланованого рівня. Так, зокрема щорічно укладаються договори на постачання товарів та відтермінування розміру дебіторської заборгованості, що позитивно впливатиме на розмір реалізації товарів. Вивільнені в результаті реалізації більш гнучкішою і раціональнішою політики управління дебіторською заборгованістю оборотні кошти ТДВ «Медобори» підуть на: погашення кредитів банків; зниження рівня кредиторської заборгованості; формування маркетингового потенціалу; поповнення власного капіталу для підвищення фінансової стійкості підприємства.

Узагальнюючи результати прогнозування необхідно відмітити наступні стратегічні цілі, які повинне досягнути підприємство ТДВ «Медобори» у прогностному періоді: зменшити залишковий рівень товарних запасів та дебіторської заборгованості, оптимізувати грошові потоки та сформуванню необхідну суму грошових коштів у прогностному періоді для повноцінної організації інвестиційної та фінансової діяльності.

5.2. Оптимізація структури оборотних коштів підприємства в перспективному періоді

Реалізація механізму оптимізації активів на досліджуваному підприємстві передбачає активізацію сукупності методів та прийомів в аспекті формування структури оборотних коштів та її оптимізації, що забезпечуватиме виконання запланованих показників та дотримання фінансової дисципліни, зазначене забезпечить приріст обсягів реалізації

продукції, оптимізацію рівня дебіторської заборгованості та стимулюватиме зростання прибутковості діяльності даного підприємства.

На нашу думку, реалізація зазначеного процесу повинна ґрунтуватися на основних принципах оптимізації оборотних коштів підприємства ТДВ «Медобори» та їх структури. Основними принципами повинні стати – створення необхідного обсягу оборотних коштів для забезпечення постійності та безперервності виробничого процесу, формування структури оборотного капіталу для забезпечення найбільшої ефективності фінансово-господарської діяльності, необхідним є якісне управління та зважене на ризики розміщення оборотних коштів, подальше формування та поповнення оборотного капіталу без втрати достатнього рівня ліквідності та платоспроможності підприємства, узгодженість управління оборотним капіталом із цілями та стратегією розвитку досліджуваного підприємства.

Оптимізація структури оборотних активів досліджуваного підприємства передбачатиме визначення мінімального обсягу оборотних коштів та ефективне співвідношення їх складових, що б стимулювало забезпечення достатнього рівня платоспроможності та ліквідності підприємства ТДВ «Медобори» у перспективному періоді.

Одним із важливих критеріїв реалізації ефективного управління оборотними коштами підприємства ТДВ «Медобори» є встановлення відповідності їх складових забезпеченню показників ліквідності. Відповідно проаналізуємо ліквідність досліджуваного підприємства за період 2014-2018 рр., дані представивши у таблиці 5.4.

Таблиця 5.4

Оцінка показників ліквідності оборотного капіталу ТДВ «Медобори»
за період 2014-2018 рр.

Показник	Рік					Відхилення 2018 р. до 2014 р., +/-
	2014	2015	2016	2017	2018	
Коефіцієнт покриття	0,085	0,753	0,592	1,237	1,049	0,964

Коефіцієнт швидкої ліквідності	0	0,41	0,39	0,898	0,969	0,969
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	1,000	0,00	0,005	0,143	0,001	-0,999

Аналізуючи дані таблиці 5.4., необхідно відмітити, що розмір та структура оборотних коштів підприємства ТДВ «Медобори» не є оптимальними, оскільки представлені показники ліквідності діяльності підприємства значно нижчі ніж нормативні вимоги. При цьому, зростаюча динаміка показника – коефіцієнта покриття орієнтує на те, що у підприємства сформовано виробничі запаси, котрі не використовуються у виробничому процесі.

Значення коефіцієнту швидкої ліквідності вказують на те, що значні розміри фінансових ресурсів спрямовуються на управління дебіторською заборгованістю, що є досить ризиковим явищем, оскільки впливає на зниження показника ліквідності та платоспроможності даного підприємства. Результати дослідження абсолютної ліквідності (показник значно нижче нормативно) засвідчують недостатність наявних коштів для реалізації фінансово-господарської діяльності підприємства і не достатність ліквідних коштів для погашення зобов'язань.

Відповідно, організація оборотних коштів наТДВ «Медобори» потребує удосконалення, а саме їх оптимізації. Таким чином, необхідно формувати таку структуру оборотного капіталу, який б стимулював повноцінне виконання виробничої програми підприємства, а також забезпечував виконання поточних фінансових зобов'язань.

Науковцями О.М.Филипенком та В.А. Гросулом [84, с.77] для реалізації оптимізації оборотних коштів підприємства був запропонований методичний підхід, в основі якого були включені ряд параметрів, що відображають особливості управління оборотними коштами, при цьому отримується ряд значень структури капіталу при різних показниках коефіцієнту загальної ліквідності (табл. 5.5).

Таким, чином, результати дослідження засвідчують необхідність оптимізації структури оборотних активів, відповідно слід забезпечувати зростання частки запасів до 72%, що стимулюватиме приріст коефіцієнту покриття до 2,5 пункти.

Таблиця 5.5

Формування структури оборотних активів для різних нормативних значень коефіцієнта покриття підприємства ТДВ «Медобори»

Показник	Значення коефіцієнта покриття (K_p)			
	1,05 (факт)	1,5	2,0	2,5
Частка запасів у структурі оборотних активів, %	43,72	54	65	72
Частка дебіторської заборгованості у структурі оборотних активів, %	48,68	33	25	20
Частка високоліквідних активів у структурі оборотних активів, %	0,12	13	10	8

З метою вибору з оптимального із поданих варіантів значення структури оборотних коштів представлених для ТДВ «Медобори» було проведено визначення вартісних показників у розрізі статей оборотного капіталу та розраховано значення показників ліквідності за кожної варіації їх частки в загальній структурі оборотних коштів. Дані представлені у таблиці 5.6.

Таблиця 5.6

Вихідні дані для вибору та обґрунтування оптимальної структури оборотних активів ТДВ «Медобори»

Показник	Значення коефіцієнта покриття (K_p)			
	$K_p = 1,05$ 2018 рік	$K_p = 1,5$	$K_p = 2$	$K_p = 2,5$
Сума оборотних активів, всього тис. грн. в т.ч.	55385	55385	55385	55385
Запаси, тис. грн.	24213	29908	36000	39877
Дебіторська заборгованість, тис. грн.	26959	18277	13846	11077
Гроші та поточні фінансові інвестиції, тис. грн.	67	7200	5539	4431
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,97	0,94	0,94	0,87
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,00	0,14	0,10	0,08

Результати дослідження оптимізації оборотних коштів досліджуваного підприємства засвідчують, те що забезпечення вимог формування оптимальної структури оборотних коштів підприємства лежить в площі максимізації показників ліквідності та платоспроможності. При цьому, під час обрання найбільш прийемливого варіанту структура оборотних коштів необхідно враховувати потреби підприємства в оборотних активах та визначати реальні можливості підприємства ТДВ «Медобори», щодо досягнення даних параметрів. Відповідно, результати аналізу свідчать про те, що при значенні показника покриття 1,5 структура є оптимально і забезпечує максимальні показники ліквідності та платоспроможності, відповідно необхідно змінити структуру оборотних активів збільшивши запаси на 5695 тис.грн., знизивши показник дебіторської заборгованості на 5936 тис.грн., та забезпечити зростання найбільш ліквідних активів до показника 7200 тис.грн.

Встановлення показника на рівні 1,5 забезпечуватиме ряд позитивних переваг, а саме: підприємство виконуватиме всі вимоги в аспекті досягнення ліквідності і матиме значні можливості щодо зміни вартості відповідних статей. Поряд із цим, зменшення розміру оборотних коштів можливе лише за рахунок погашення дебіторської заборгованості. Мінімізація розміру дебіторської заборгованості обумовлює необхідність побудови ефективної системи контролю за її управлінням та вимагає реалізацію механізмів своєчасної її оплати. Залежно від рівня вагомості клієнтів для підприємства ТДВ «Медобори» слід сформувавши разі своєчасної та повної оплати за реалізовану продукцію додаткову систему знижок; запровадити систему часткової та повної передплати за постачання виготовленої продукції новим покупцям та реалізовувати постійний контроль рівня їх платоспроможності на основі фінансової звітності; активно застосовувати акредитивну форму розрахунків у співпраці із іноземними споживачами.

Висновки до розділу 5

Узагальнивши результати дослідження представлені в розділі 5 слід відмітити наступне:

1. За результатами прогнозування ефективності впровадження системи планування потреб на підприємстві ТДВ «Медобори» нами відмічено, що протягом прогнозного періоду підприємству необхідно буде збільшити обсяги реалізації продукції на 50% щорічно та з урахуванням тенденції приросту у відповідності до представленого рівняння екстраполяції, що вплине на необхідність збільшення товарних запасів розмір яких зростатиме навіть із врахуванням 15,4% планового їх скорочення.

При цьому зростатиме загальна потреба в товарах від фактичного рівня на 13733 тис.грн. у 2018 р. до 53000 тис.грн. за прогнозний період 2021 р. Відповідно керівництву підприємства, слід акумулювати необхідний обсяг товарних запасів в натуральних одиницях, при цьому у базовому періоді показник становив 4000 тон у 2019 році, 6000 тон., у 2020 році та 10000 т. у 2021 році.

Поряд із зростанням рівня закупівлі необхідних товарних запасів спостерігатиметься наявність витрат на транспортування та зберігання. Показник у 2019 році становитиме 318,68 тис.грн., у 2020 році 478,01 тис.грн., у 2021 році 796,69 тис.грн.

Поряд із цим важливим фактором є наявність понаднормової кількості власних товарних запасів, які значно збільшують і нераціонально використовуються на підприємстві ТДВ «Медобори». В плановому році планується зростання товарних запасів на фоні зростання обсягів реалізації, проте оптимізація складування вимагає поступове скорочення товарних запасів на 20% щорічно.

2. Важливо оптимізувати розмір дебіторської заборгованості. Даний факт обумовлює необхідність коригувальних дій до зниження розміру дебіторської заборгованості підприємства ТДВ «Медобори» у перспективному періоді, основними серед яких повинні стати: проведення зваженої на реалії економічних відносин політики комерційного

кредитування; формування мотиваційних чинників зниження рівня дебіторської заборгованості (знижки в разі дострокового погашення боргу, безкоштовна доставка продукції, переваги в подальшій оплаті за продукцію); реструктуризації рівня дебіторської заборгованості із використанням факторингових операцій.

3. Результати дослідження оптимізації оборотних коштів досліджуваного підприємства засвідчують, те що забезпечення вимог формування оптимальної структури оборотних коштів підприємства лежить в площі максимізації показників ліквідності та платоспроможності. При цьому, під час обрання найбільш приємливого варіанту структура оборотних коштів необхідно враховувати потреби підприємства в оборотних активах та визначати реальні можливості підприємства ТДВ «Медобори», щодо досягнення даних параметрів.

Відповідно, результати аналізу свідчать про те, що при значенні показника покриття 1,5 структура є оптимально і забезпечує максимальні показники ліквідності та платоспроможності, відповідно необхідно змінити структуру оборотних активів збільшивши запаси на 5695 тис.грн., знизивши показник дебіторської заборгованості на 5936 тис.грн., та забезпечити зростання найбільш ліквідних активів до показника 7200 тис.грн.

Встановлення показника на рівні 1,5 забезпечуватиме ряд позитивних переваг, а саме: підприємство виконуватиме всі вимоги в аспекті досягнення ліквідності і матиме значні можливості щодо зміни вартості відповідних статей. Поряд із цим, зменшення розміру оборотних коштів можливе лише за рахунок погашення дебіторської заборгованості. Мінімізація розміру дебіторської заборгованості обумовлює необхідність побудови ефективної системи контролю за її управлінням та вимагає реалізацію механізмів своєчасної її оплати. Залежно від рівня вагомості клієнтів для підприємства ТДВ «Медобори» слід сформулювати у разі своєчасної та повної оплати за реалізовану продукцію додаткову систему знижок; запровадити систему часткової та повної передплати за постачання виготовленої продукції новим

покупцям та реалізовувати постійний контроль рівня їх платоспроможності на основі фінансової звітності; активно застосовувати акредитивну форму розрахунків у співпраці із іноземними споживачами.

РОЗДІЛ 6

ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

6.1. Охорона праці на підприємстві ТДВ «Медобори»

Організація охорони праці на підприємстві ТДВ «Медобори» здійснює службу охорони праці. Служба охорони праці даного підприємства опрацьовує ефективну цілісну систему управління охорони праці підприємства; сприяє удосконаленню діяльності кожного структурного підрозділу і кожної посадової особи; проводить оперативно-методичне керівництво роботою з охорони праці; розробляє разом зі структурними підрозділами підприємства комплексні заходи щодо досягнення нормативів безпеки, гігієни праці та виробничого середовища (підвищення існуючого рівня охорони праці, якщо встановлені норми досягнуті), а також розділ «Охорона праці» у колективному договорі; проводить для працівників вступний інструктаж з питань охорони праці [94, с.227].

Інженер з охорони праці підприємства ТДВ «Медобори»:

–здійснює контроль за додержанням у підрозділах підприємства законодавчих та інших нормативних актів з охорони праці, за наданням робітникам встановлених пільг і компенсацій за умовами праці;

–вивчає умови праці на робочих місцях, готує і вносить пропозиції щодо розроблення і упровадження більш досконаlih конструкцій обгороджувальної техніки, запобіжних і блокувальних пристроїв, інших засобів захисту від впливу небезпечних і шкідливих виробничих факторів;

–разом з іншими підрозділами підприємства проводить роботу з атестації та сертифікації робочих місць і виробничого устаткування на відповідність вимогам охорони праці;

–бере участь у розробленні заходів щодо запобігання професійним захворюванням і нещасним випадкам на виробництві, поліпшення умов праці і доведення їх до вимог нормативних правових актів з охорони праці, а також

надає організаційну допомогу з виконання розроблених заходів;

– бере участь у розгляді питання про відшкодування роботодавцем шкоди заподіяної працівникам каліцтвом, професійним захворюванням або іншим пошкодженням здоров'я, пов'язаним з виконанням ними трудових обов'язків;

– проводить вступні інструктажі з охорони праці з усіма, хто приймається на роботу, приїздить у відрядження, учнями і студентами, які прибули на проходження виробничого навчання або практику;

– бере участь у складанні розділу «Охорона праці» колективного договору, у розслідуванні випадків виробничого травматизму, професійних і виробничо-обумовлених захворювань, вивчає їх причини, аналізує ефективність впроваджуваних заходів щодо їх запобігання;

– складає звітність з охорони праці за встановленими формами і у відповідні терміни.

Досліджуючи фінансування заходів охорони праці на підприємстві ТДВ «Медобори» необхідно відмітити, що спрямовується 0,5% від загального фонду оплати праці на підприємстві (таблиця 6.1).

Таблиця 6.1

Фінансування заходів охорони праці на підприємстві ТДВ Медобори»
за період 2014-2018 рр.

Фонд оплати праці, тис.грн.					Сума фінансування 0,5% від ФОП, тис.грн.					Абсолютне відхилення, тис.грн	
2014	2015	2016	2017	2018	2014	2015	2016	2017	2018	2018-2014	2018-2017
3	550	949	1309	2453	0,02	2,75	4,75	6,55	12,27	12,25	5,72

Досліджуючи обсяги фінансування заходів з охорони праці на підприємстві необхідно відмітити динаміку до зниження загального обсягу фінансування, зокрема якщо у попередньому періоді (2017 році) показник становив 6,55 тис. грн., то у звітному періоді (2018 році) складає 12,27 тис.

грн., відповідний показник збільшення за останніх три роки становить 5,72тис. грн. Використання коштів спрямовується на забезпечення заходів з охорони праці досліджуваного підприємства.

Нормування та контроль шуму на підприємстві ТДВ «Медобори» здійснюється згідно Постанові №37 від 01.12.99р. ДСН 3.3.6.037-99 «Санітарні норми виробничого шуму, ультразвуку та інфразвуку». Шум - це коливання звукової хвилі в звуковому діапазоні, що характеризується змінною частотою і амплітудою, непостійні в часі, які не несуть корисної інформації людині.

Шум також впливає безпосередньо на різні відділення головного мозку, змінюючи нормальні процеси вищої нервової діяльності працівників ТДВ «Медобори». Цей вплив може негативно позначитися навіть раніше, ніж виникнуть проблеми із сприйняттям звуків органами слуху. Характерним впливом шуму є скарги на підвищення втомлюваності, загальну слабкість, роздратування, апатію, послаблення пам'яті, пітливість та інші нездужання [33, с.114].

Практикою встановлено також вплив шуму на органи зору людини - зниження гостроти зору та зниження чутливості розрізнення кольорів. Страждає від шуму також вестибулярний апарат, порушуються функції шлунково-кишкового тракту, підвищується внутрішньочерепний тиск, порушуються процеси обміну в організмі та ін.

Шум, особливо непостійний (коливальний, переривчастий, імпульсний) погіршує здатність до виконання точних робочих операцій, утруднює сприйняття інформації. Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) відзначає, що найбільш чутливими до впливу шуму є такі операції, як збір інформації, складання і мислення.

Несприятливий вплив шуму на працюючу людину призводить до зниження продуктивності праці, створюються передумови для виникнення нещасних випадків та аварій. Все це визначає велике економічне і оздоровче значення заходів по боротьбі з шумом.

Рівень шуму на робочому місці програмістів, бухгалтерів і операторів ТДВ «Медобори» не повинен перевищувати 50дБ, а в залах обробки інформації на обчислювальних машинах - 65дБ. Для зниження рівня шуму стіни і стеля офісного приміщення ТДВ «Медобори» фанеровані звукопоглинальними матеріалами. Рівень вібрації в приміщенні понижений шляхом встановлення устаткування на спеціальні віброізолятори. Вікна офісу метало-пластикові, які не пропускають шуму з вулиці. Граничні рівні звуку, дБ, на робочих місцях підприємства ТДВ «Медобори» представлено у таблиці 6.2.

Таблиця 6.2

Граничні рівні звуку, дБ, на робочих місцях підприємства
ТДВ «Медобори» у 2018 році

Категорія напруженості праці	Категорія тяжкості праці			
	I. Легка	II. Середня	III. Важка	IV. Дуже важка
I. Мало напружений	80	80	75	75
II. Помірно напружений	70	70	65	65
III. Напружений	60	60	-	-
IV. Дуже напружений	50	50	-	-

Рівні шуму в приміщенні ТДВ «Медобори» на робочих місцях не перевищують: 50 дБл для працівників, що виконують найбільш відповідальні функції; 65 дБл для працівників, що виконують відповідальні функції; 75 дБл в приміщеннях, де розміщається гучне устаткування (принтери, кондиціонери та ін.). Для забезпечення нормованих рівнів шуму застосовуються шумопоглинаючі засоби (негорючі спеціальні перфоровані плити, панелі, мінеральна вата, підвісні стелі), дозволені органами санітарно-епідеміологічного нагляду[52, с.143].

Для підвищення ефективності діяльності з охорони праці на підприємстві ТДВ «Медобори» слід здійснити наступні заходи:

1. Запорукою зниження рівня виробничого травматизму і поліпшення стану охорони праці є піднесення економіки, що в сучасних умовах господарювання може бути досягнуто лише шляхом децентралізації

виробництва, запровадження на нерентабельних підприємствах посади найманого менеджера, який підзвітний і переобирається на зборах акціонерів.

2. Поліпшення стану охорони праці на підприємствах може бути досягнуто шляхом переходу від окремих розрізнених заходів до системи планомірного цілеспрямованого управління цією діяльністю з чітким визначенням для кожного структурного підрозділу підприємства переліку та змісту завдань і функцій управління.

3. З метою виконання планових та інших завдань роботи з охорони праці на підприємствах необхідно створювати фонди охорони праці, відраховуючи для цього 0,5 % від обсягу реалізації продукції (послуг).

4. На підприємстві доцільно здійснювати систематичне інженерне забезпечення системи управління охороною праці шляхом приведення виробничого обладнання, технологічних процесів, будівель і споруд, санітарно-гігієнічного стану, санітарно-побутового забезпечення у відповідність до вимог нормативних актів з охорони праці із застосуванням сучасних методів інжинірингу і реінжинірингу[48, с.89].

5. Для інструктажу й навчання працівників з охорони праці варто застосовувати сучасні методи активного навчання, виховання у працівників психології і культури безпеки, що унеможлиблює будь-які небезпечні дії.

6. Системний підхід — запорука успіху підприємства як в бізнесі, так і в галузі охорони праці.

6.2. Проведення оцінки можливості виникнення вторинних уражаючих факторів на об'єкті і заходи щодо їх обмеження та зниження уражаючої дії

Вторинними вражаючими факторами на підприємстві ТДВ «Медобори» пожежі, вибухи, затоплення, забруднення атмосфери та місцевості і т. ін. Втрати від вторинних вражаючих факторів у ряді випадків можуть значно

перебільшувати втрати, які одержує господарство в результаті дії первинних факторів, притаманних більшості надзвичайних ситуацій.

Джерела вторинних вражаючих факторів на об'єкті і в небезпечному віддаленні від нього повинні виявлятися заздалегідь з метою завчасного прийняття заходів, що направлені на виключення чи зменшення вражаючої дії.

Оцінка стійкості об'єктів до дії вторинних вражаючих факторів на підприємстві ТДВ «Медобори» проводиться в такій послідовності [119, с.95]:

- виявляють всі можливі джерела вражаючих факторів, як внутрішні, так і зовнішні;
- визначають найкоротшу відстань від об'єкта до кожного джерела вторинного ураження (на місцевості або на мапі чи плані);
- визначають характер вражаючої дії вторинного фактора (пожежа, затоплення, загазованість т. ін.);
- встановлюють чи вираховують час від моменту появи до моменту початку дії на об'єкт вторинного вражаючого фактора;
- визначають тривалість дії вражаючого фактора й можливі розміри втрат.

Одержані результати аналізують і роблять конкретні висновки для розробки організаційних, інженерно-технічних та технологічних заходів щодо виключення або обмеження дії на роботу об'єкта вторинних вражаючих факторів. Для об'єктів, які мають великі холодильники й подібні до них установки, захист від СДОР має велике значення, оскільки в цих установках застосовуються летючі речовини, наприклад аміак у великій кількості (декілька тон або десятки тон).

Основними заходами захисту від вторинних факторів на підприємстві ТДВ «Медобори» є такі: вивіз наднормативних запасів паливно-мастильних матеріалів та СДОР на безпечну відстань від об'єкта; заглиблення або обвалування ємностей з паливно-мастильними матеріалами та сильнодіючими речовинами, що підвищує стійкість ємностей і виключає

розтікання речовин на ґрунті, внаслідок чого зменшується радіус їх вражаючої дії; зміна технологічного процесу з метою заміни паливної та вибухової сировини; будівництво захисних дамб для запобігання затопленню території об'єкта; підготовка та раціональне розміщення засобів захисту, знезаражування території і обладнання від СДОР та ін.

Підвищення стійкості роботи ОГД досягається завчасним проведенням комплексу інженерно-технічних, технологічних та організаційних заходів, які спрямовані на максимальне зниження дії вражаючих факторів і створення умов для ліквідації наслідків НС.

Інженерно-технічні заходи — це комплекс робіт, що забезпечують підвищення стійкості виробничих будинків і споруд, обладнання, комунально-енергетичних систем [34, с.74]:

1. Захист основних виробничих фондів від вражаючих факторів, в тому числі і від вторинних, які виникають в умовах НС: підвищення протидії будинків, споруд і конструкцій об'єкта до вражаючих факторів та захист технологічного обладнання, верстатів, систем і комунікацій та інших засобів, що формують основу виробничого процесу.

2. Створення надійних систем електро-, водо- та теплозабезпечення об'єктів: - підвищення стійкості електрозабезпечення: розподіл схеми електромереж на незалежно працюючі частини; закільцювання електромереж та підключення їх до декількох джерел енергозабезпечення; - створення резерву дизельних електростанцій; - підвищення стійкості систем водопостачання: водопостачання від двох незалежних джерел, одне з яких підземне; захист вододжерел та резервуарів чистої води; створення обвідних ліній навколо водонапірних веж;

3. Підвищення стійкості систем газу, тепло- та паливо- забезпечення: розподільні газопроводи робити підземними та передбачати їх кільцювання: газорозподільні станції та опорні пункти обвідних газопроводів передбачати в підземному варіанті; встановлювати в основних вузлових точках систем газозабезпечення автоматичні вимикаючі пристрої, які спрацьовують при

аваріях.

4. Підвищення протипожежної стійкості: максимальне скорочення запасів паливо та вибухонебезпечних речовин; проведення профілактичних протипожежних заходів; підготовка сил і засобів пожежогасіння.

Технологічні заходи забезпечують підвищення стійкості роботи об'єкти шляхом зміни технологічного процесу, що сприяє спрощенню виробництва продукції та усуває можливість виникнення вторинних вражаючих факторів.

Організаційні заходи передбачають розробку і планування дій керівного складу служб і формувань ЦЗ щодо захисту робітників і службовців підприємства ТДВ «Медобори», проведення РІНР, відновлення виробництва, а саме:

1. Забезпечення надійного захисту робітників та службовців від вражаючих факторів сучасної зброї, аварії, катастрофи і стихійного лиха (досягається комплексним використанням чотирьох основних способів: укриттям людей в захисних спорудах; проведенням евакозаходів; радіаційно-хімічним захистом; медичним і біологічним захистом);

2. Висока підготовка керівного складу;

3. Своєчасне прийняття вірних рішень та постановка завдань підлеглим у відповідності до обстановки, що склалася

4. Стійке забезпечення всім необхідним для випуску запланованої продукції: наявність кількох джерел постачання та створення запасів сировини, палива, комплектуючих вузлів і деталей, обладнання на випадок дезорганізації постачання;

5. Підвищення надійності та оперативності управління виробництвом та ЦЗ: - підготовка захищених пунктів управління, обладнаних автоматизованими робочими місцями і сучасними засобами зв'язку з основними та резервними каналами, можливістю перебування на них тривалий термін; - забезпечення можливості своєчасного оповіщення, оперативного інформування та доведення команд до кожного працівника та службовця ОГ по основним та дублюючим каналам зв'язку та іншими

способами.

6. Підготовка до прискороного (негайного) відновлення порушеного виробництва: - розробка необхідної технічної та технологічної документації; - створення запасів матеріальних засобів для відновлювальних робіт; - наявність типових планів організації відновлювальних робіт для різних уражаючих факторів; - визначення черговості робіт по відновленню виробництва з урахуванням наявних ресурсів та місцевих умов.

6.3. Забезпечення управління ЦЗ та реагуванням на НС на підприємстві (цеху) відповідного профілю (за напрямками підготовки)

Від ефективності розроблення та впровадження в життя заходів із запобігання та ліквідації надзвичайної ситуації в разі її виникнення залежатиме життя та здоров'я персоналу та відвідувачів цих підприємств і розміри заподіяної шкоди. Відповідно до Кодексу цивільного захисту України, підготовка персоналу на підприємствах, незалежно від форм власності, до дій у надзвичайних ситуаціях здійснюється за спеціально розробленою схемою заходів захисту населення та територій.

Для підприємств (і у досліджуваному підприємстві ТДВ «Медобори») система заходів захисту від надзвичайних ситуацій включає: планування та здійснення необхідних заходів для захисту своїх працівників, об'єктів господарювання; розроблення планів локалізації та ліквідації аварій з подальшим погодженням з Державною службою України з надзвичайних ситуацій; підтримання у готовності до застосування сил і засобів із запобігання виникненню та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій; створення та підтримання матеріальних резервів для попередження та ліквідації надзвичайних ситуацій; забезпечення своєчасного оповіщення своїх працівників про загрозу виникнення або при виникненні надзвичайної ситуації. Наведені вище заходи мають загальний характер, вони не повністю враховують специфіку діяльності підприємства ТДВ «Медобори»,

чисельність працівників, обсяг і вид виробництва тощо.

Основною особливістю дій малих підприємств при загрозі або виникненні надзвичайних ситуацій є в першу чергу захист персоналу та відвідувачів [34, с.193].

Виходячи з цього, ст. 130 Кодексу цивільного захисту України передбачає, що на підприємствах з чисельністю персоналу 50 осіб і менше розробляються та затверджуються інструкції щодо дій при загрозі або виникненні надзвичайних ситуацій.

Крім того, у сфері промислового виробництва до малих підприємств можуть бути віднесені і такі, де чисельність працівників перевищує 50 осіб. Інструкції для таких підприємств розробляються за рішенням відповідного територіального органу Держслужби України з надзвичайних ситуацій.

Розроблена інструкція не повинна суперечити положенням та вимогам Кодексу цивільного захисту України. Інструкція розробляється та підписується посадовою особою підприємства з питань цивільного захисту, затверджується керівником підприємства та доводиться до всіх працівників під підпис. Крім Інструкції, на малому підприємстві розробляється План евакуації при пожежі або загрозі вибуху. Особливо це важливо для тих об'єктів, на території яких може знаходитись значна кількість відвідувачів.

Деякі конкретні заходи, не відображені в нормативних документах підприємства, потребують внесення до посадових інструкцій працівників. Крім того, на малому підприємстві необхідно розробляти й доводити до всіх працівників Порядок цілодобового оповіщення керівництва та працівників у випадку загрози або виникнення надзвичайної ситуації.

Всі працівники підприємства ТДВ «Медобори» повинні бути навчені діям, чітко знати свої обов'язки та неухильно їх виконувати. Це також стосується адміністрації малого підприємства, яка в екстремальній обстановці не може приймати помилкові рішення або віддавати необґрунтовані розпорядження.

Розроблення плану реагування суб'єкта господарювання здійснюється

підрозділами (посадовими особами) з питань цивільного захисту, які створюються (призначаються) керівниками зазначених суб'єктів господарювання.

План реагування суб'єкта господарювання визначає організаційні і практичні заходи та порядок дій, підрозділів (посадових осіб) з питань цивільного захисту та персоналу об'єкта суб'єкта господарювання при загрозі та/або виникненні надзвичайних ситуацій на ньому.

План реагування на підприємстві ТДВ «Медобори»(таблиця 6.2) є основним документом, що регламентує діяльність персоналу і підрозділів (посадових осіб) з питань цивільного захисту об'єкта, а також взаємодіючих територіальних підрозділів ДСНС, підрозділів ЦЗ територіальної підсистеми та її ланок, територіальних органів функціональних підсистем щодо реагування на НС на об'єктовому рівні.

Таблиця 6.2

Структура плану реагування на надзвичайні ситуації на підприємстві
ТДВ «Медобори»[34, с.196]

Складові частини плану	Структурні елементи плану та короткий зміст
I. Вступна частина	1. Обкладинка
	2. Титульний аркуш
	3. Зміст
	4. Перелік умовних позначень, символів, скорочень і термінів
II. Основна частина	Розділ . Загальні положення
	5.1. Призначення та мета плану
	5.2. Основні завдання суб'єкта господарювання щодо реагування на НС
	5.3. Введення плану в дію
	2. Оперативна частина
	Розділ I. Висновки з аналізу стану безпеки на об'єкті суб'єкта господарювання
	Розділ II. Органи управління та сили цивільного захисту, що залучаються до реагування на НС на об'єкті суб'єкта господарювання
	Розділ III. Порядок оповіщення адміністрації та персоналу про загрозу або виникнення надзвичайних ситуацій, а також їх укриття і захист від ураження
	Розділ IV. Організація реагування на НС
	Розділ V. Організація основних видів забезпечення дій у зоні НС
III. Додатки	Додатки включають матеріали, які є необхідними для повноти Державного плану реагування, але не можуть бути послідовно розміщені в основній частині плану через великий обсяг або способи відтворення

IV. Відомості про погодження плану та його коригування.	У цих відомостях поміщають інформацію з результатами погодження плану заінтересованими центральними та місцевими органами виконавчої влади, а також результати проведеного та узгодженого коригування завірені підписами відповідних посадових осіб
---	---

Діяльність щодо реагування на НС полягає в організації та координації робіт та заходів з: припинення дії або впливу небезпечних факторів, викликаних нею; рятування персоналу, населення, обладнання, і майна; локалізації зони надзвичайної ситуації; ліквідації або мінімізації її наслідків, які становлять загрозу життю або здоров'ю персоналу, населення, заподіяння шкоди території, навколишньому природному середовищу або майну.

Основні завдання щодо реагування на НС, які повинні бути визначені планом реагування на підприємстві ТДВ «Медобори», є:

а) при виникненні загрози та/або надзвичайної ситуації: здійснення оповіщення персоналу об'єкта, підпорядкованих та взаємодіючих органів управління та сил цивільного захисту, а також населення про загрозу виникнення надзвичайної ситуації та інформування про дії у разі її виникнення; організація спостереження та контролю за технологічними процесами, ситуацією на території об'єкта та/або за його межами, організація своєчасного усунення причин, що можуть призвести до аварії, а також здійснення постійного прогнозування можливості виникнення аварії та її масштабів; уточнення та здійснення заходів щодо захисту персоналу, населення і територій від можливих наслідків надзвичайних ситуацій; приведення у готовність наявних сил і засобів цивільного захисту, залучення у разі потреби додаткових сил і засобів відповідно до планів взаємодії;

б) при ліквідації наслідків надзвичайної ситуації: здійснення оповіщення взаємодіючих органів управління та сил цивільного захисту, а також населення про виникнення надзвичайної ситуації та інформування його про дії в умовах такої НС; призначення керівника робіт з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації та утворення у разі потреби спеціальної комісії з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації; визначення зони надзвичайної

ситуації та здійснення постійного прогнозування її можливого поширення та масштабів можливих наслідків; організація виконання робіт з локалізації і ліквідації наслідків надзвичайної ситуації, залучення для цього необхідних сил і засобів; здійснення безперервного контролю за розвитком надзвичайної ситуації та обстановкою на об'єкті і прилеглих до нього територіях, проведення (за необхідністю) негайної евакуації персоналу з небезпечних зон;

в) при відновленні нормальних умов функціонування об'єктів суб'єкта господарювання: проведення відновлювальних робіт за наслідками надзвичайних ситуацій.

Висновки до розділу 6

Узагальнюючи результати проведеного у розділі 6 дослідження необхідно відмітити наступне:

1. Організація охорони праці на підприємстві ТДВ «Медобори» здійснює служба охорони праці. Служба охорони праці даного підприємства опрацьовує ефективну цілісну систему управління охорони праці підприємства; сприяє удосконаленню діяльності кожного структурного підрозділу і кожної посадової особи; проводить оперативно-методичне керівництво роботою з охорони праці; розробляє разом зі структурними підрозділами підприємства комплексні заходи щодо досягнення нормативів безпеки, гігієни праці та виробничого середовища (підвищення існуючого рівня охорони праці, якщо встановлені норми досягнуті), а також розділ «Охорона праці» у колективному договорі; проводить для працівників вступний інструктаж з питань охорони праці. Дослідивши обсяги фінансування заходів з охорони праці на підприємстві ТДВ «Медобори» необхідно відмітити динаміку до зниження загального обсягу фінансування, зокрема якщо у попередньому періоді (2017 році) показник становив 6,55 тис. грн., то у звітному періоді (2018 році) складає 12,27 тис. грн., відповідний

показник збільшення за останніх три роки становить 5,72 тис. грн.

Економічний механізм управління охороною праці на підприємстві ТДВ «Медобори» повинен передбачати систему заохочень для тих працівників, які сумлінно дотримуються вимог охорони праці, не допускають порушень правил та норм особистої та колективної безпеки, беруть активну творчу участь у здійсненні заходів щодо підвищення рівня охорони праці на підприємстві.

2. Оцінка стійкості об'єктів до дії вторинних вражаючих факторів проводиться в такій послідовності: виявляють всі можливі джерела вражаючих факторів, як внутрішні, так і зовнішні; визначають найкоротшу відстань від об'єкта до кожного джерела вторинного ураження (на місцевості або на мапі чи плані); визначають характер вражаючої дії вторинного фактора (пожежа, затоплення, загазованість т. ін.); встановлюють чи вираховують час від моменту появи до моменту початку дії на об'єкт вторинного вражаючого фактора; визначають тривалість дії вражаючого фактора й можливі розміри втрат.

Основними заходами захисту від вторинних факторів є такі: вивіз наднормативних запасів паливно-мастильних матеріалів та СДОР на безпечну відстань від об'єкта; заглиблення або обвалування ємкостей з паливно-мастильними матеріалами та сильнодіючими речовинами, що підвищує стійкість ємкостей і виключає розтікання речовин на ґрунті, внаслідок чого зменшується радіус їх вражаючої дії; зміна технологічного процесу з метою заміни паливної та вибухової сировини; будівництво захисних дамб для запобігання затопленню території об'єкта; підготовка та раціональне розміщення засобів захисту, знезаражування території і обладнання від СДОР та ін.

3. План реагування суб'єкта господарювання є основним документом, що регламентує діяльність персоналу і підрозділів (посадових осіб) з питань цивільного захисту об'єкта, а також взаємодіючих територіальних підрозділів ДСНС, підрозділів ЦЗ територіальної підсистеми та її ланок, територіальних органів функціональних підсистем щодо реагування на НС на об'єктовому рівні. Діяльність щодо реагування на НС полягає в організації та координації робіт та

заходів з: припинення дії або впливу небезпечних факторів, викликаних нею; рятування персоналу, населення, обладнання, і майна; локалізації зони надзвичайної ситуації; ліквідації або мінімізації її наслідків, які становлять загрозу життю або здоров'ю персоналу, населення, заподіяння шкоди території, навколишньому природному середовищу або майну.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

В даній випускній кваліфікаційній роботі представлено теоретичні підходи та практичні дослідження визначення потреб підприємства ТДВ «Медобори» в оборотних коштах, оптимізація їх складу та забезпечення підвищення ефективності їх управління. За результатами дослідження нами визначено наступне:

1. Оборотні кошти являють собою кошти, що забезпечують безперервність процесу виробництва, реалізації продукції та одержання необхідного розміру прибутку; складаються з виробничих фондів та фондів обігу і приймають вартісну форму.

2. Оборотні кошти підприємств відіграють важливу роль в організації кругообігу фондів, так як підприємства, котрі працюють на основі комерційного розрахунку, повинні володіти значною майновою та оперативної самостійністю з тою умовою, щоб вести справу рентабельно і нести відповідальність за прийняті рішення.

3. За рахунок власних оборотних коштів покривається мінімальна потреба підприємства в оборотному капіталі, серед них виділяють такі: статутний фонд; відрахування від прибутку; цільове фінансування та цільові надходження; приріст постійних пасивів.

4. Об'єктом дослідження виступало підприємство - товариство з додатковою відповідальністю «Медобори», котре створено метою здійснення оптової торгівлі зернопродуктами і виробництва продуктів борошномельної промисловості. Підприємство відноситься до підприємств харчової галузі промисловості та займається виробництвом борошна (вищого

та першого гатунку). Основним видом діяльності підприємства ТДВ «Медобори» є оптова та роздрібна торгівля зерном та борошном і переробка зерна пшениці.

5. Узагальнивши результати аналізу основних техніко-економічних показників підприємства ТДВ «Медобори» необхідно відмітити підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства, про що свідчить збільшення показників доходів від реалізації та чистого прибутку фінансово-господарської діяльності, а на фоні зростання прибутковості збільшуються показники рентабельності активів та власного капіталу. До позитивних тенденцій також слід віднести зростання показників оборотних активів та власного капіталу досліджуваного підприємства, що свідчить про приріст виробничого потенціалу та зростання фінансової міцності (надійності) підприємства. Негативними тенденціями є зростання показників собівартості реалізації продукції та поступове зростання позичкового капіталу для фінансування фінансово-господарської діяльності підприємства.

6. Узагальнивши результати стану та структури оборотних коштів підприємства ТДВ «Медобори» необхідно відмітити зростання загального обсягу оборотних активів підприємства за рахунок приросту запасів та дебіторської заборгованості. Поряд із цим, в структурі оборотних активів необхідно відмітити наявність запасів, питома вага яких становила 43,72% та дебіторської заборгованості – 45,99%. В структурі оборотних активів спостерігається зниження питомої ваги запасів та зростання питомої ваги дебіторської заборгованості, що негативно впливає на якість оборотного капіталу та швидкість (ліквідність) його обертання.

7. Виходячи з проведеного аналізу грошових коштів на підприємстві ТДВ «Медобори», можна зробити висновок про підвищення ефективності організації управління оборотними коштами, приріст збалансованості надходження та витрачання грошових коштів. Проте рівень ефективності залишається на невисокому рівні, що обумовлює необхідність підвищення ефективності управління грошовими коштами на підприємстві.

8. Аналізуючи потреби підприємства у оборотних коштах слід відзначити, що норматив потреби в оборотних коштах на формування запасів підприємства ТДВ «Медобори» за період 2014-2018 рр. зростає із 957,75 тис.грн. у 2014 році до рівня 1801,05 тис.грн. у 2018 році, за весь досліджуваний період значення показника зростає на 1801,05 тис.грн., при цьому темп зростання показника становив 100%, протягом останніх двох років значення показника зростає на 1094,91 тис.грн., при цьому показник зростання становив 155,06%.

Протягом досліджуваного періоду змінюються одноденні витрати на утримування залишків товарів, якщо у базовому 2015 році значення показника становило 100,96 тис.грн., у 2018 році показник зростав до рівня 250,56 тис.грн., за досліджуваний період спостерігається зростання нормативу оборотних коштів у товарах, при цьому показник збільшувався на 149,6 тис.грн. за останні два роки або на 25,2%, а за весь досліджуваний період значення показника збільшується на 250,56 тис.грн. або на 100%. Відповідний показник – нормативу оборотних коштів в товарах у 2014 році складав 12,19 днів. і збільшується до рівня 17,28 днів у 2018 році, відповідне зростання показника за весь період становить 5,09 днів, а за останні два роки показник збільшується на 0,74 дня або на 4,47%.

Сукупний норматив обігових коштів, який визначає мінімальну потребу підприємства в оборотному капіталі збільшується, що свідчить про приріст ефективності використання оборотних активів та подальше нарощування сукупного рівня оборотного капіталу на підприємстві ТДВ «Медобори». Загальна норма всіх обігових коштів у базовому 2014 році становила 36865 тис.грн., у 2015 році показник знижується до 2,187 тис.грн., а у 2018 році показник становив 1,122 тис.грн.

Узагальнюючи результати проведеного дослідження необхідно відмітити зростання потреби досліджуваного підприємства в оборотному капіталі, що обумовлює приріст показників фінансово-господарської діяльності, а саме виробництва та реалізації продукції ТДВ «Медобори».В

аспекті підвищення ефективності формування та використання оборотного капіталу на підприємстві ТДВ «Медобори» нами запропоновано ряд заходів, зокрема:

А. Забезпечувати пришвидшення формування і використання оборотних коштів за рахунок забезпечення скорочення тривалості виробничого циклу за рахунок інтенсифікації виробництва, краща організація матеріально-технічного постачання, прискорення процесу відвантаження продукції, скорочення часу знаходження ресурсів в дебіторській заборгованості, підвищення рівня маркетингових досліджень, спрямованих на прискорення руху товарів від виробника до споживача;

Б. В аспекті оптимізації постачання необхідних матеріальних ресурсів (сировини та матеріалів) на підприємство ТДВ «Медобори» пропонується використовувати логістичну систему «Justintime» («Точно в строк»), яка дає можливість синхронізувати поставки необхідних ресурсів із виробничим процесом. Основні переваги використання даної системи для підприємства ТДВ «Медобори» – це короткий виробничий цикл, висока оборотність активів; відсутність або надзвичайно низький рівень витрат на зберігання виробничих і товарних запасів.

В. Важливим завданням вивільнення оборотного капіталу та ефективного його подальшого використання є раціоналізація управління дебіторською заборгованістю підприємства. В роботі запропонована модель даного управління, котра передбачає реалізацію 7 взаємопов'язаних етапів, зокрема: 1. Аналіз дебіторської заборгованості у попередньому періоді; 2. Формування принципів політики управління зобов'язаннями; 3. Визначення можливої суми фінансових засобів, які інвестують у дебіторську заборгованість по товарному та споживчому кредиту та визначення об'єму грошових коштів, якими розпоряджується організація для погашення боргів; 4. Формування системи умов із дебіторами; 5. Формування процедур інкасації дебіторської заборгованості; 6. Забезпечення використання форм рефінансування дебіторської заборгованості; 7. Побудова ефективної

системи контролю за рухом та своєчасною інкасацією дебіторської заборгованості.

Г. Актуальним на сьогодні завданням в аспекті постачання матеріальних ресурсів та товарів, а також забезпечувати зростання реалізації готової продукції є впровадження логістичних принципів та формування логістичної інфраструктури в межах даного підприємства. Зазначене дасть можливість мінімізувати витрати транспортування та складування продукції, створюватиме можливості оптимізації постачання товарів та тримання на складі готової продукції даного підприємства.

Д. Здійснювати повноцінний контроль за оборотністю оборотних коштів із закріпленням центрів відповідальності. В роботі запропонована модель такого контролю. При здійсненні контролю окремих складових оборотних коштів на підприємстві ТДВ «Медобори» слід розробляти спеціальну програму перевірки із зазначенням повного переліку контролюючих робіт, завдань, а також відповідальних за їх виконання виконавців. При складанні програми контролю слід враховувати, що вона повинна бути обґрунтованою та гнучкою, тобто враховувати умови роботи об'єкта, що контролюється, тенденції його розвитку, цілі контролю та витрати часу на його проведення.

Реалізація запропонованих заходів забезпечуватиме зростання оборотності оборотних коштів, вивільненню додаткових фінансових ресурсів та стимулюватиме зростання ділової активності досліджуваного підприємства.

За результатами прогнозування ефективності впровадження системи планування потреб на підприємстві ТДВ «Медобори» нами відмічено, що протягом прогнозного періоду підприємству необхідно буде збільшити обсяги реалізації продукції на 50% щорічно та з урахуванням тенденції приросту у відповідності до представленого рівняння екстраполяції, що вплине на необхідність збільшення товарних запасів розмір яких зростатиме навіть із врахуванням 15,4% планового їх скорочення. При цьому зростатиме загальна потреба в товарах від фактичного рівня на 13733 тис.грн. у 2018 р.

до 53000 тис.грн. за прогнозний період 2021 р. Відповідно керівництву підприємства, слід акумулювати необхідний обсяг товарних запасів в натуральних одиницях, при цьому у базовому періоді показник становив 4000 тон у 2019 році, 6000 тон., у 2020 році та 10000 т. у 2021 році.

Результати дослідження оптимізації оборотних коштів досліджуваного підприємства засвідчують, те що забезпечення вимог формування оптимальної структури оборотних коштів підприємства лежить в площі максимізації показників ліквідності та платоспроможності. При цьому, під час обрання найбільш прийомливого варіанту структура оборотних коштів необхідно враховувати потреби підприємства в оборотних активах та визначати реальні можливості підприємства ТДВ «Медобори», щодо досягнення даних параметрів.

Відповідно, результати аналізу свідчать про те, що при значенні показника покриття 1,5 структура є оптимально і забезпечує максимальні показники ліквідності та платоспроможності, відповідно необхідно змінити структуру оборотних активів збільшивши запаси на 5695 тис.грн., знизивши показник дебіторської заборгованості на 5936 тис.грн., та забезпечити зростання найбільш ліквідних активів до показника 7200 тис.грн.

Встановлення показника на рівні 1,5 забезпечуватиме ряд позитивних переваг, а саме: підприємство виконуватиме всі вимоги в аспекті досягнення ліквідності і матиме значні можливості щодо зміни вартості відповідних статей. Поряд із цим, зменшення розміру оборотних коштів можливе лише за рахунок погашення дебіторської заборгованості. Мінімізація розміру дебіторської заборгованості обумовлює необхідність побудови ефективної системи контролю за її управлінням та вимагає реалізацію механізмів своєчасної її оплати. Залежно від рівня вагомості клієнтів для підприємства ТДВ «Медобори» слід сформулювати у разі своєчасної та повної оплати за реалізовану продукцію додаткову систему знижок; запровадити систему часткової та повної передплати за постачання виготовленої продукції новим покупцям та реалізовувати постійний контроль рівня їх платоспроможності

на основі фінансової звітності; активно застосовувати акредитивну форму розрахунків у співпраці із іноземними споживачами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Архієреєв С.І., Жмінська Л.А. Визначення економічної сутності оборотних коштів та джерел їх формування. *Вісник НТУ „ХПІ”. Серія: Технічний прогрес і ефективність виробництва*. Х.: НТУ „ХПІ”. 2013. № 21 (994). С.171-178
2. Баранова В.Г., Гоцуляк С.М. Теоретичні засади управління оборотним капіталом. *Вісник соціально-економічних досліджень*. Одеса : ОДЕУ, 2008. № 30. – С. 32-36.
3. Білик М.Д., Білик Т.О. Фінансові результати діяльності малих підприємств: оцінка та прогнозування : монографія. Міністерство освіти і науки України, Київський нац. університет технологій та дизайну. К: КНУТД, 2012. 280 с.
4. Білик М.Н. Удосконалення методичних підходів до аналізу фінансового стану підприємства. *Економіка підприємства*. 2011. № 11. С. 27-34.
5. Бланк І.О. Фінансовий менеджмент : навч. посібник. К. : Ельга, 2008. 724 с.
6. Бодаренко О.С. Методологічні основи управління оборотними активами підприємств. *Інвестиції практика та досвід*. 2008. № 4. С. 40-44.
7. Бойчик І.М. Економіка підприємства: Навчальний посібник. К.: Атіка, 2014. 480 с.
8. Бондаренко О. С. Методологічні основи управління оборотними активами підприємств. *Інвестиції : практика та досвід*. 2008. №4. С. 40-44
9. Брігхем Євген Ф. Основи фінансового менеджменту : Пер. з англ. К.: Молодь, 1997. 1000 с.
10. Ващенко Н.В., Максимович Ю.І. Створення ефективної системи управління оборотними активами підприємства на основі діагностичного інструментарію. *Сталий розвиток економіки*. 2013. №3 (20). С.260 – 265
11. Власова Н. О., Михайлова О.В. Оборотні активи як елемент

ресурсного потенціалу підприємств роздрібної торгівлі. *Управління економічним потенціалом підприємства* : II всеукр. наук.–практ. конф., 15 жовт. 2010 р. : тези доп. X. : ХДУХТ, 2010. С. 133–134.

12. Власова Н.О., Чорна М.В., Михайлова О.В. Чинники формування оборотних активів підприємств роздрібної торгівлі. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. №8. С. 156 – 163

13. Гадзевич О.І., Стаднюк Т.В. Фінансовий аналіз: Методичні вказівки до індивідуальної роботи. Луцьк : ПП Іванюк В. П., 2013. 56 с.

14. Галушко О.С. Тенденції розвитку ринку кондитерських виробів та особливості трансформації у системі цінностей його учасників. *Актуальні проблеми економіки*. 2009. № 1. С. 15 - 21.

15. Гетьман О. О. Економіка підприємства: навч. посібник. К. : ЦУЛ, 2006. 488 с.

16. Глазов М.М. Аналіз і діагностика фінансово-господарської діяльності підприємства: Підручник СПб.: ТОВ «Андріївський видавничий дім», 2009. 448 с.

17. Городянська Л.В. Відтворення основних засобів на підприємствах України: теорія і практика обліку і аналізу: монографія. К.: КНЕУ, 2008. 224 с.

18. Господарський кодекс України від 16.01.2003. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення до ресурсу – 6.12.2019)

19. Грабовецький Б.Є. Економічний аналіз: навчальний посібник». Київ «Центр учбової літератури», 2009. 256 с.

20. Гуткевич С. О., Шаманська О. І. Управління економічними ресурсами підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2009. №7. С. 99-105

21. Дмитрієв В.В. Формування механізму управління грошовими потоками. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3967> (дата звернення до ресурсу – 6.12.2019)

22. Долинський В.П. Аналіз господарської діяльності підприємства:

Навчальний посібник. КНЕУ. К.: КНЕУ, 2010. 614 с.

23.ДоронінаМ.С., МартюшеваЛ.С., ГоровийД.А. Управління рухом оборотного капіталу підприємства: Монографія. Харків: ХНАДУ, 2009. 197 с.

24.Драгун Л. М., Левченко В. Ф., Бондаренко О. Л. Удосконалення аналізу ефективності використання обігових коштів підприємства. *Фінанси України*. 2012. № 12. С. 12 – 20.

25. Дробишева О.О., Похильченко І.М. Роль оборотних засобів у виробничому процесі. URL: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_6_136.pdf (дата звернення до ресурсу – 6.12.2019)

26. Дропа Я. Б. Оптимізація джерел формування оборотного капіталу за критерієм мінімізації його вартості та фінансових ризиків. *Вісник Львівської держ. фін. акад.* Львів: ЛДФА. 2016. №8. Сер.: Економічні науки. С. 365-371.

27. Дубровська Є.В. Дослідження сутності поняття «Дебіторська заборгованість» *Вісник Сумського державного університету. Сер. Економіка*. Суми: СумДУ, 2009. №2. С. 202 – 205.

28. Душило А. А. Оптимізація структури оборотного капіталу підприємства. *Регіональна економіка*. 2006. № 4. С. 24 – 30.

29. Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання: Підручник за ред. П. Я. Попович. Т., 2009. 456 с.

30. Сїбоженко О. Система управління оборотними активами підприємства / URL:<http://bulletin.uabs.edu.ua/store/eco/2013/28b1ed61768b25c56a7e51ca2bbd9742.pdf> (дата звернення до ресурсу – 6.12.2019)

31. Єропутова О.О., Ярошевська О.В. Підвищення ефективності використання оборотних коштів підприємства. URL: http://ier.donetsk.ua/publish/sbor/all_text/b2010/p1_18.pdf (дата звернення до ресурсу – 6.12.2019)

32. Загнітко А. Л., Гайбура Ю.А. Управління фінансовим результатом *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. №5. С.50–54

33. Запорожець О. І., Протоєрейський О. С., Франчук Г. М., Боровик І. М. Основи охорони праці. Підручник. К.: Центр учбової літератури, 2009.

264 с.

34. Запорожець О.І., Халмурадов Б.Д., Применко В.І. та ін. Безпека життєдіяльності: підручник. К.: «Центр учбової літератури», 2013. 448 с.

35. Ілишева М.М., Крилов С. І. Аналіз фінансового стану як основа цільового прогнозування фінансових потоків організації. *Економічний аналіз: теорія і практика*. 2005. № 8. С.11-15.

36. Казачков І.О., Даньченко О.Е. Напрямки удосконалення процесу управління оборотними коштами підприємства. URL: <http://www.upravlinnya-oborotnimi-aktivami-pidpriemstv.pdf>

37. Карпенко Г. В. Шляхи удосконалення фінансового стану підприємства. *Економіка держави*. 2010. №1. С.61-62

38. Клементьєва О. Ю. Удосконалення інтегральної оцінки фінансового стану промислового підприємства. URL: <http://nbuv.gov.ua>. (дата звернення до ресурсу – 6.12.2019)

39. Ключник О.С., Кондратюк О.В. Вдосконалення комплексної оцінки фінансового стану підприємства. *Науковий вісник Рівненського інституту ВНЗ «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»*. 2010. № 1. С. 120-127.

40. Ковальов В.В. Фінансовий аналіз: методи й процедури. К.: Фінанси і статистика, 2007. 560 с.

41. Ковальчук Н.О. Особливості управління оборотними активами на вітчизняних підприємствах URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Nvbdfa/2011_1/kovalch.pdf (дата звернення до ресурсу – 6.12.2019)

42. Кононенко О., Маханько О. Аналіз фінансової звітності. Х. : Фактор, 2008. 208 с.

43. Корніковський Д.О. Аналіз економічних факторів впливу на кондитерську промисловість України. *Економіка харчової промисловості*. 2014. № 4(24). С. 17-23.

44. Косова Т. Д., Сухарев П.М., Ващенко Л.О. Організація і методика

економічного аналізу. Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2011. 528 с.

45. Костирко Р. О. Фінансовий аналіз : навч. посібник. Харків : Фактор, 2007. 784 с.

46. Котляр М.Л. Оцінка фінансової стійкості на базі аналітичних коефіцієнтів. *Фінанси України*. 2005. №1. С 113-118

47. Крамаренко Г.О., Чорна О.Є. Фінансовий менеджмент: Підручник. Київ: Центр навчальної літератури, 2008. 520 с.

48. Кустріч Л. О. Підвищення рівня управління оборотним капіталом. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2013. № 3. Т. 1. С. 44-48

49. Лахтіонова Л.А. Фінансовий аналіз: Навчальний посібник. К.: Молодь, 2009. С. 197-198.

50. Литвин Б. М., Стельмах М. В. Фінансовий аналіз: Навчальний посібник. К.: «Хай-Тек Прес», 2011. 336 с.

51. Лівощко Т.В, Кузьменко О.В. Підвищення ефективності управління дебіторською заборгованістю підприємства URL: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_8_090.pdf (дата звернення до ресурсу – 6.12.2019)

52. Михайлова О. В. Класифікація оборотних активів як об'єкта управління. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг : зб. наук. пр. : у 2 ч. Х. : ХДУХТ, 2008. Вип. 2 (8), ч. 1. С. 150–157.*

53. Мойсеєнко І.П., Демчишин М.Я. Моделі аналізу економічної безпеки суб'єктів господарювання. *Актуальні проблеми економіки*. 2010. №10 (112). с. 64-73.

54. Москаленко В.П., Пластун О.Л. Комплексна оцінка фінансового стану підприємства як основа для діагностики його банкрутства. *Актуальні проблеми економіки*. 2006. № 6 (60). С. 180-191.

55. Мулкиджанян В.С. К вопросу о сущности и назначении оборотного капитала. *Известия ТРТУ. Тематический выпуск «Управление в экономических системах»*, 2006. №10. С.93- 97.

56. Офіційний сайт Державної служби статистики України

URL <http://www.ukrstat.gov.ua/>

57. Олександренко І. В. Методичні підходи до діагностики оборотних активів підприємства. *Бізнес-Інформ*. 2014. № 2 С. 277 – 283.

58. Павловська О.В. Удосконалення методів аналізу фінансового стану підприємства. *Фінанси України*. 2009. № 11. С. 55-61.

59. Паласюк Б. Логістичне управління підприємством: сутність і основні принципи. *Галицький економічний вісник*. 2017. № 3(36). С. 166-170.

60.Партута Т. О. Ефективність використання оборотних засобів підприємства. *Агросвіт*. 2012. №3. С. 62 – 68.

61.Пельтек Л.В., Писаренко С.М.Методологічні аспекти формування системи управління оборотними активами підприємства. *Вісник Запорізького національного університету*. 2011. №1(5). С.43-49

62. Петик М.І. Ефективність управління обіговими активами суб'єктів підприємництва. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2011. Вип.21(4).

63. Піскунов О. Г., Мтеленко Н. Г., Лободзинська Т. П. Еволюція підходів до комплексної оцінки фінансового стану підприємства. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. 2009. № 6. С. 80-88.

64. Пластун О.Л. Розвиток системи фінансової безпеки суб'єктів підприємництва сфери матеріального виробництва: дис. канд. екон. наук.: спец. 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит. Держ. Вищий навчальний заклад «У АБС НБУ». Суми, 2009. 250 с.

65.Поважний О. С., Крамзіна Н. О., Кваша Ю. В. Особливості визначення сутності та складу поняття «оборотні активи». *Економічний простір*. 2018. № 12/2. С. 41 – 52.

66. Податковий кодекс України №2755-VI від 02.12.2010 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення до ресурсу – 6.12.2019)

67. Поддєрьогін А.М. Фінансовий менеджмент: Підручник / Кер.кол.авт. і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін. К.: КНЕУ, 2008. 536 с.

68. Покропивний С.Ф. та інш. Економіка підприємства Підручник / За заг. ред. С. Ф. Покропивного. - Київ: КНЕУ, 2001. - 528с.
69. Посилкіна О.В., Сагайдак-Нікітюк Р.В., Загорій Г.В., Горбунова О.Ю., Юрченко А.П. Логістичний менеджмент фармацевтичного підприємства : монографія. Харків : НФаУ, 2011. 772 с.
70. Потійко Ю. Формування оптимального розміщення оборотних активів суб'єктів господарювання. *Фінанси України*. 2012. №7. С.80–88.
71. Проскурович О.В., Бойчук В. Моделювання адаптивного управління прибутком підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету : зб. наук. праць*. 2010. № 1. С. 71-76.
72. Рилєєв С., Юрій С. Напрямки удосконалення методики факторного аналізу ефективності використання оборотних активів. *Світ фінансів*. 2008. № 3. С. 13–134.
73. Руденко Г.Р. Оцінка ефективності логістичної діяльності на машинобудівних підприємствах на засаді таксономічного аналізу: інноваційний підхід. *Проблеми науки*. 2009. № 9. С. 40-43.
74. Сагайдак-Нікітюк Р.В. Методика оцінки ефективності логістичної діяльності фармацевтичного підприємства. *Логістика: проблеми і рішення*. 2017. № 6(37). С. 32-39.
75. Сікора І. Особливості методики оцінки оборотних активів на виробничому підприємстві. *Бух облік і аудит*. 2012. №9. С.13–18.
76. Слав'юк Р.А. Фінанси підприємств: Навч. посібник. Київ: ЦУЛ, 2007. 460 с.
77. Сорока Р. Механізм управління оборотним капіталом торговельних підприємств. *Регіональна економіка*. 2013. №4. С.200-204
78. Сумець О. М. Система оцінних показників ефективності логістичної діяльності підприємства. *Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка*. 2014. Т. 19, Вип. 3(2). С. 230-234.
79. Сумець О.М. Основні положення і принципи формування системи оцінних показників логістичної діяльності підприємств АПК. *Вісник*

економіки транспорту і промисловості (збірник науково-практичних статей). Випуск 45. Серія «Економічні науки». Харків : Українська державна академія залізничного транспорту, 2018. С 119-122.

80. Супрун О.М. Проблема прискорення обігу оборотних коштів на підприємстві. *Ефективна економіка*. 2013. №4. С.11-16

81. Тиха О. А. Управління фінансуванням основних засобів. *Економіка*. 2010. С. 7-10.

82. Тридід О.М., Азаренкова Г.М., Мішина С.В., Борисенко І.І. *Логістика: Навчальний посібник*. Київ: Знання, 2008. 566 с.

83. Управління оборотними активами на підприємствах роздрібної торгівлі : монографія. Х. : ХДУХТ, 2014. 258 с.

84. Фесюк І.В. Методичні засади планування потреби в оборотному капіталі підприємства у ринкових умовах. *Економіка і ринок: облік, аналіз, контроль*. – 2012. №13. С. 74 - 78

85. Філіна Г. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: Навчальний посібник. К.: ЦНЛ. 2012. 319 с.

86. Фінанси підприємств : Підручник / За ред. проф. А.М. Поддєрьогіна. 3-тє вид., перероб. та доп. К.: КНЕУ, 2000. 460с.

87. Череп А. В., Кириченко Л. А. Проблеми визначення фінансового стану підприємств в умовах фінансової кризи. *Актуальні проблеми економіки*. 2010. № 6. С. 233–236.

88. Чернописька Н.В. Методичні підходи оцінювання логістичної діяльності підприємства. *Вісник національного університету «Львівська політехніка»*. Серія «Логістика». № 623. 2018. С. 265-271.

89. Швець В., Борисюк О. Необоротні активи в системі кругообороту капіталу підприємства. *Економіка*. 2010. № 118. С. 53-55.

90. Швець Ю.О., Скворцова А.В. Управління оборотними активами. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2015. №13. с.127

91. Швець Ю.О., Скворцова А.В. Управління оборотними активами

підприємств. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент*. 2015. №13. С. 127-130.

92. Швиданенко Г.О. Діагностика діяльності підприємства: сутність і моделі. *Економіка підприємства: теорія та практика: Збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції 13-14 березня 2008*. К.: КНЕУ, 2008. С. 96-98.

93. Янковська В.В. Економічна сутність оборотних активів підприємства. URL: <http://pbo.ztu.edu.ua/article/viewFile/51630/47490> (дата звернення до ресурсу – 6.12.2019)

94. ЯремкоЗ. М., ТимошукС. В., ТретякО. І., Ковтун Р. М. Охорона праці: навч. посіб. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2010. 374 с.

95. Яришко О.В., Романюк Ю.Л. Система управління оборотними активами підприємств URL: http://www.rusnauka.com/5_SVMN_2013/Economics/3_126277.doc.htm (дата звернення до ресурсу – 6.12.2019)

96. Ясінська В. В., Бержанір І. А. Методичні аспекти комплексної оцінки фінансового стану підприємства. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції „Актуальні питання сучасної аграрної науки”, 15–16 листопада 2014 р. / [редкол: О. О. Непочатенко (відп. ред.) та ін.]. К.: 2014. С. 269–270.

97. Яцишин Н. Методика аналізу фінансового стану підприємства / Н. Яцишин. *Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: С. І. Шкарабан (голов. ред.) та ін.* – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету „Економічна думка”, 2013. Вип. 10. Ч. 4. С. 439–445.

98. Ящук Д.Л. Дослідження методології управління оборотними активами машинобудівних підприємств в умовах кризи. URL: http://archive.nbuu.gov.ua/portal/natural/Vetp/2010_32/10ydlsof.pdf (дата

звернення до ресурсу – 6.12.2019)

ДОДАТКИ**Додаток А**

**Інструментарій оцінки показників оборотності оборотних активів
підприємства[16, с.226]**

Назва показника	Порядок розрахунку	Позитивна зміна показника в динаміці
Коефіцієнт оборотності оборотних засобів	Відношення чистої виручки від реалізації продукції до середньорічної вартості оборотних активів	Збільшення
Тривалість одного обороту оборотних засобів, днів	Відношення часової бази (кількість днів в році, місяці, кварталі) до коефіцієнта оборотності оборотних засобів	Зменшення
Коефіцієнт оборотності запасів	Відношення собівартості реалізованої продукції до середньорічної вартості запасів	Збільшення
Тривалість одного обороту запасів, днів	Відношення часової бази (кількість днів в році, місяці, кварталі) до коефіцієнта оборотності запасів	Зменшення
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	Відношення чистої виручки від реалізації продукції до середньорічної вартості дебіторської заборгованості за товари, роботи і послуги	Збільшення
Тривалість одного обороту дебіторської заборгованості, днів	Відношення часової бази (кількість днів в році, місяці, кварталі) до коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості	Зменшення
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	Відношення собівартості реалізованої продукції до середньорічної вартості кредиторської заборгованості за товари, роботи і послуги	Збільшення
Тривалість одного обороту кредиторської заборгованості, днів	Відношення часової бази (кількість днів в році, місяці, кварталі) до коефіцієнта оборотності кредиторської заборгованості	Зменшення
Тривалість операційного циклу, днів	Сума кількості днів обертання запасів та дебіторської заборгованості	Зменшення

Коефіцієнт завантаження оборотних активів	Відношення середньорічної вартості оборотних активів до чистої виручки від реалізації продукції	Зменшення
---	---	-----------

Додаток Б

Інструментарій оцінки ефективності використання оборотних активів на підприємстві [16, с.227]

Показник	Оцінка
Ододенна реалізація	Чистий дохід від реалізації продукції / 365
Тривалість обороту виробничих запасів (ТО _{ВЗ})	Чистий дохід від реалізації продукції / виробничі запаси
Тривалість обороту незавершеного виробництва (ТО _{НВ})	Чистий дохід від реалізації продукції / незавершене виробництво
Тривалість обороту готової продукції (ТО _{ГП})	Чистий дохід від реалізації продукції / готова продукція
Тривалість обороту ДЗ (ТО _{ДЗ})	Чистий дохід від реалізації продукції / ДЗ
Тривалість обороту КЗ (ТО _{КЗ})	Чистий дохід від реалізації продукції / КЗ
Тривалість обороту ГК (ТО _{ГК})	Чистий дохід від реалізації продукції / ГК
Тривалість обороту товарів (ТО _Т)	Чистий дохід від реалізації продукції / Товари
Тривалість обороту інших оборотних активів (ТО _{І.О.А.})	Чистий дохід від реалізації продукції / інші оборотні активи
Тривалість виробничого циклу	ТВЦ = ТО _{ВЗ} + ТО _{НВ} + ТО _{ГП}
Тривалість операційного циклу	ТОЦ = ТО _{ВЗ} + ТО _{ГП} + ТО _{ДЗ}
Тривалість фінансового циклу	ТФЦ = ТОЦ + ТО _{КЗ} + ТО _{ДЗ} + ТО _{ВЗ}

Додаток В

Інструментарій оцінки оборотності виробничих запасів на підприємстві [16, с.228]

Показник	Оцінка
Оборотність виробничих запасів	Чистий дохід від реалізації продукції / виробничі запаси
Строк збереження виробничих запасів	Виробничі запаси / 365 * Собівартість реалізованої продукції
Період обертання сировини і матеріалів	Сировина та матеріали * 365 / Оборотність сировини і матеріалів
Тривалість виробничого циклу	Залишки незавершеного виробництв * 365 / Собівартість виробленої продукції

Додаток Г

Інструментарій оцінки оборотності використання дебіторської заборгованості [16, с.228]

Показник	Оцінка
Коефіцієнт відволікання оборотних активів у дебіторську заборгованість	Дебіторська заборгованість / Оборотні активи
Кількість оборотів дебіторської заборгованості	Обсяг реалізації продукції / Дебіторська заборгованість
Середній період інкасації дебіторської заборгованості, днів	365 / Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості
Коефіцієнт простроченої дебіторської заборгованості	Сума ДЗ неоплачена в строк / Загальна сума дебіторської заборгованості
Середній «вік» простроченої дебіторської заборгованості, днів	Залишок дебіторської заборгованості / Середньоденна реалізація продукції

Додаток Д

Інструментарій оцінки оборотності грошових коштів на підприємстві [16, с.228]

Показник	Оцінка
Коефіцієнт участі грошових коштів	Грошові кошти / Оборотні активи
Період обороту грошових коштів, днів	Залишок грошових коштів / Одноденна виручка від реалізації продукції
Кількість оборотів грошових коштів	Обсяг реалізації продукції / Грошові кошти
Оборотність грошових коштів	365 / Кількість оборотів грошових коштів

Додаток Ж

ФІНАНСОВИЙ ЗВІТ
суб'єкта малого підприємства

Підприємство	<u>ТФВ "Цероборек"</u>	Дата (рік, місяць, число)		КОДИ
Територія	<u>с. Желеске</u>	за ЄДРПОУ		01
Організаційно-правова форма господарювання		за КОАТУУ		<u>39430679</u>
Вид економічної діяльності		за КОПФГ		<u>6121681401</u>
Середня кількість працівників, осіб	<u>1</u>	за КВЕД		<u>250</u>
Одиниця виміру: тис. грн з одним десятковим знаком				<u>01.46.</u>
Адреса, телефон				

1. Баланс
на 31.12 2014 р.

Форма № 1-м

Код за ДКУД

1801006

Актив	Код рядка	На початок звітнього року	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Незавершені капітальні інвестиції	1005	-	-
Основні засоби:	1010	-	-
первісна вартість	1011	-	<u>297,0</u>
знос	1012	(-)	(-)
Довгострокові біологічні активи	1020	-	<u>7,0</u>
Довгострокові фінансові інвестиції	1030	-	-
Інші необоротні активи	1090	-	-
Усього за розділом I	1095	-	<u>304,0.</u>
II. Оборотні активи			
Запаси:	1100	-	-
у тому числі готова продукція	1103	-	-
Поточні біологічні активи	1110	-	-
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1125	-	-
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135	-	-
у тому числі з податку на прибуток	1136	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	-	-
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	-
Гроші та їх еквіваленти	1165	-	<u>28,0</u>
Витрати майбутніх періодів	1170	-	-
Інші оборотні активи	1190	-	-
Усього за розділом II	1195	-	<u>28,0.</u>
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	-	-
Баланс	1300	-	<u>332,0.</u>

Продовження додатка 1

Пасив	Код рядка	На початок звітнього року	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	—	2,0
Додатковий капітал	1410	—	—
Резервний капітал	1415	—	—
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	—	1,0
Неоплачений капітал	1425	(—)	(—)
Усього за розділом I	1495	—	3,0
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення			
1595			
III. Поточні зобов'язання			
Короткострокові кредити банків	1600	—	—
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610	—	13,0
товари, роботи, послуги	1615	—	—
розрахунками з бюджетом	1620	—	—
у тому числі з податку на прибуток	1621	—	—
розрахунками зі страхування	1625	—	—
розрахунками з оплати праці	1630	—	1,0
Доходи майбутніх періодів	1665	—	—
Інші поточні зобов'язання	1690	—	315,0
Усього за розділом III	1695	—	329,0
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття			
1700			
Баланс	1900	—	352,0

2. Звіт про фінансові результати
за _____ 2017 р.Форма № 2-м
Код за ДКУД

1801007

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	2,0	
Інші операційні доходи	2120		
Інші доходи	2240		
Разом доходи (2000 + 2120 + 2240)	2280	2,0	
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(1,0)	( )
Інші операційні витрати	2180	( )	( )
Інші витрати	2270	( )	( )
Разом витрати (2050 + 2180 + 2270)	2285	(1,0)	( )
Фінансовий результат до оподаткування (2280 – 2285)	2290	1,0	
Податок на прибуток	2300	( )	( )
Чистий прибуток (збиток) (2290 – 2300)	2350		

Керівник

Головний бухгалтер

В. С. [Signature]
[Signature]
[Signature]

Сосновський,
[Signature]
[Signature]

Підприємство <u>Товариство з обмеженою відповідальністю</u>	Дата (рік, місяць, число)	КОДИ
Територія <u>Земля «Горі»</u>	за ЄДРНОУ	01
Організаційно-правова форма господарювання <u>ТОВ</u>	за КОАТУУ	39430679
Вид економічної діяльності <u>250</u>	за КОТМ	661681401
Середня кількість працівників <u>20</u>	за КВ	250
Адреса, телефон <u>с. Земля 0355733-6-16</u>		

Одиниця виміру: тис. грн. без десяткового знака (окрім розділу IV Звіту про фінансові результати / Звіту про сукупний дохід) (форма N 2), грошові показники якого наводяться в гривнях з копійками)

Складено (зробити позначку «v» у відповідній клітинці):
за положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку
за міжнародними стандартами фінансової звітності

Баланс (Звіт про фінансовий стан)
на 31 грудня 2016р.

Актив	Код рядка	Форма № 1 Код за ДКУ Д	
		На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	—	—
первісна вартість	1001	—	—
накопичена амортизація	1002	—	—
Незавершені капітальні інвестиції	1005	—	—
Основні засоби	1010	297	8661
первісна вартість	1011	297	8661
знос	1012	—	—
Інвестиційна нерухомість	1015	—	—
первісна вартість інвестиційної нерухомості	1016	—	—
знос інвестиційної нерухомості	1017	—	—
Довгострокові біологічні активи	1020	7	1695
первісна вартість довгострокових біологічних активів	1021	—	—
накопичена амортизація довгострокових біологічних активів	1022	—	—
Довгострокові фінансові інвестиції, які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	—	—
інші фінансові інвестиції	1035	—	—
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	—	—
Відстрочені податкові активи	1045	—	—
Гудвіл	1050	—	—
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	—	—
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	—	—
інші необоротні активи	1090	—	—
Усього за розділом I	1095	304	10356
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	—	12791
виробничі запаси	1101	—	4303
незавершене виробництво	1102	—	3400
готова продукція	1103	—	2088
товари	1104	—	—
Поточні біологічні активи	1110	—	4096
Депозити нерестраховані	1115	—	—
Векселі одержані	1120	—	—
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	—	1389

Дебіторська заборгованість за розрахунками:			
За виданими авансами	1130	-	-
З бюджетом	1135	-	55
у тому числі з податку на прибуток	1136	-	-
Дебіторська заборгованість за розрахунками з нарахованих доходів	1140	-	-
Дебіторська заборгованість за розрахунками із внутрішніх розрахунків	1145	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	-	4321
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	-
Гроші та їх еквіваленти	1165	28	2
готівка	1166	-	-
рахунки в банках	1167	-	-
Витрати майбутніх періодів	1170	-	470
Частка перестраховика у страхових резервах	1180	-	-
у тому числі в:			
резервах довгострокових зобов'язань	1181	-	-
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	-	-
резервах незароблених премій	1183	-	-
інших страхових резервах	1184	-	-
Інші оборотні активи	1190	-	-
Усього за розділом II	1195	28	26 124
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	-	-
Баланс	1300	332	36 480
	Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду
	1	2	3
	I. Власний капітал		
Зареєстрований (паіовий) капітал	1400	2	1200
внески до незареєстрованого капіталу	1401	-	-
Капітал у дооцінках	1405	-	-
Додатковий капітал	1410	-	-
емісійний дохід	1411	-	-
накопичені курсові різниці	1412	-	-
Резервний капітал	1415	-	1
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	1	939
Неоплачений капітал	1425	(-)	(338)
Вилучений капітал	1430	(-)	(-)
Інші резерви	1435	-	-
Усього за розділом I	1495	3	1802
	II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення		
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	-	-
Пенсійні зобов'язання	1505	-	-
Довгострокові кредити банків	1510	-	-
Інші довгострокові зобов'язання	1515	-	-
Довгострокові забезпечення	1520	-	-
довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	-	-
Цільове фінансування	1525	-	-
благодійна допомога	1526	-	-
Страхові резерви	1530	-	-
у тому числі:			
резерв довгострокових зобов'язань	1531	-	-
резерв збитків або резерв належних виплат	1532	-	-
резерв незароблених премій	1533	-	-
інші страхові резерви	1534	-	-
Інвестиційні контракти	1535	-	-
Призовий фонд	1540	-	-
Резерв на виплату джек-поту	1545	-	-
	1505	-	-

Продовження додатка 1

III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600		
Векселі видані	1605		
Поточна кредиторська заборгованість за:			
Довгостроковими зобов'язаннями	1610	13	
Товари, роботи, послуги	1615		31536
Розрахунками з бюджетом	1620		100
у тому числі з податку на прибуток	1621		
Розрахунками зі страхування	1625		12
Розрахунками з оплати праці	1630	1	30
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	1635		
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з учасниками	1640		
Поточна кредиторська заборгованість із внутрішніх розрахунків	1645		
Поточна кредиторська заборгованість за страховою діяльністю	1650		
Поточні забезпечення	1660		
Доходи майбутніх періодів	1665		
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670		
Інші поточні зобов'язання	1690	315	3000
Усього за розділом III	1695	329	34678
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	-	-
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	-	-
Баланс	1900	332	36480

Керівник

Бухгалтер

В.Сей

Сосновський В.В.

Баліцька Ч.Р.

Підприємство Товариство з додатковою відповідальністю "Медобори" Дата (рік, місяць, число) 2015 12 31
 (найменування) за ЄДРПОУ 39430679

КОДИ		
2015	12	31
39430679		

Консолідований звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)
 за Рік 2015 р.

Форма N2-к Код за ДКУД 1801008

I. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	35822	-
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(34795)	(-)
Валовий: прибуток	2090	1027	-
збиток	2095	(-)	(-)
Інші операційні доходи	2120	516	-
Адміністративні витрати	2130	(189)	(-)
Витрати на збут	2150	(-)	(-)
Інші операційні витрати	2180	(-)	(-)
Фінансовий результат від операційної діяльності:			
прибуток	2190	1354	-
збиток	2195	(-)	(-)
Доход від участі в капіталі	2200	-	-
Інші фінансові доходи	2220	120	-
Інші доходи	2240	27	-
Фінансові витрати	2250	(562)	(-)
Втрати від участі в капіталі	2255	(-)	(-)
Інші витрати	2270	(-)	(-)
Фінансовий результат до оподаткування:			
прибуток	2290	939	-
збиток	2295	(-)	(-)
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	-	-
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	-	-
Чистий фінансовий результат:			
прибуток	2350	939	-
збиток	2355	(-)	(-)

II. СУКУПНИЙ ДОХІД

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	-	-
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	-	-
Накопичені курсові різниці	2410	-	-
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	-	-
Інший сукупний дохід	2445	-	-
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	-	-
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	-	-
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	-	-
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	939	-
Чистий прибуток (збиток), що належить:			
власникам материнської компанії	2470	-	-
неконтрольованій частці	2475	-	-
Сукупний дохід, що належить:			
власникам материнської компанії	2480	-	-
неконтрольованій частці	2485	-	-

III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	29928	-
Витрати на оплату праці	2505	550	-
Відрахування на соціальні заходи	2510	262	-
Амортизація	2515	-	-
Інші операційні витрати	2520	5565	-
Разом	2550	36305	-

IV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600	-	-
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	-	-
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	-	-
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	-	-
Дивіденди на одну просту акцію	2650	-	-

Керівник

Головний бухгалтер

Сосновський Валерій Володимирович

Балішка Іванна Романівна

Підприємство

ТІДІВ "Медобори"
(Найменування)Дата (рік, місяць, число)
за ЄДРПОУКОДИ
2016 12 31
39430679Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)
за грудень 2016 р.

Форма № 2 Код за ДКУД

1801003

I. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	66249	35822
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(63424)	(34495)
Валовий:			
прибуток	2090	2825	1027
збиток	2095	(-)	(-)
Інші операційні доходи	2120	1310	516
Адміністративні витрати	2130	(199)	(189)
Витрати на збут	2150	(-)	(-)
Інші операційні витрати	2180	(-)	(-)
Фінансовий результат від операційної діяльності:			
прибуток	2190	2757	1354
збиток	2195	(-)	(-)
Дохід від участі в капіталі	2200	-	-
Інші фінансові доходи	2220	-	120
Інші доходи	2240	330	27
Фінансові витрати	2250	(-)	(562)
Втрати від участі в капіталі	2255	(-)	(-)
Інші витрати	2270	(578)	(-)
Фінансовий результат до оподаткування:			
прибуток	2290	2212	939
збиток	2295	(-)	(-)
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	-	-
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	-	-
Чистий фінансовий результат:			
прибуток	2350	2212	939
збиток	2355	(-)	(-)

II. СУКУПНИЙ ДОХІД

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	—	—
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	—	—
Накопичені курсові різниці	2410	—	—
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	—	—
Інший сукупний дохід	2445	—	—
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	—	—
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	—	—
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	—	—
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	2212	939

III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	56691	29928
Витрати на оплату праці	2505	949	550
Відрахування на соціальні заходи	2510	195	262
Амортизація	2515	420	—
Інші операційні витрати	2520	8245	5565
Разом	2550	66800	3630

IV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600	—	—
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	—	—
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	—	—
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	—	—
Дивіденди на одну просту акцію	2650	—	—

Керівник

Головний бухгалтер

В. В.
 Голова комісії з питань статистики
 В. В. Кошарнік С. А.

Товариство з додатковою виробничістю
"Черобом"

Підприємство _____ дата (рік, місяць, число) 2016 12 31
Територія Зеленивська с.р. за ЄДРПОУ 39430673
Організаційно-правова форма господарювання 250 за КОАТУУ 612168140
Вид економічної діяльності Розвертальна сфера за КОПФГ
Середня кількість працівників 43 за КВЕД 0146
Адреса, телефон С. Зелене Тусемлинський р-н Тернопільська обл. 48230
Одиниця виміру: тис. грн. без десяткового знака (окрім розділу IV Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) (форма № 2), грошові показники якого наводяться в гривнях з копійками)

Складено (зробити позначку «v» у відповідній клітинці) за положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку за міжнародними стандартами фінансової звітності

V

Баланс (Звіт про фінансовий стан)
на 31 грудня 2016 р.

Актив	Форма № 1 Код за ДКУД		1801001
	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	-	-
первісна вартість	1001	-	-
накопичена амортизація	1002		
Незвершені капітальні інвестиції	1005		417
Основні засоби	1010	8661	20117
первісна вартість	1011	8661	20837
знос	1012		720
Інвестиційна нерухомість	1015		
первісна вартість інвестиційної нерухомості	1016		
знос інвестиційної нерухомості	1017		
Довгострокові біологічні активи	1020	1695	229
первісна вартість довгострокових біологічних активів	1021		
накопичена амортизація довгострокових біологічних активів	1022		
Довгострокові фінансові інвестиції:			
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030		
інші фінансові інвестиції	1035		
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040		
Відстрочені податкові активи	1045		
Гудвіл	1050		
Відстрочені аквізиційні витрати	1060		
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065		
Інші необоротні активи	1090		
Усього за розділом I	1095	10356	21063
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	12491	4066
виробничі запаси	1101	4303	2702
незавершене виробництво	1102	3400	2910
зотова продукція	1103	2088	1954
товари	1104	-	-
Поточні біологічні активи	1110	4096	4623
Депозити: перестрахування	1115	-	-
Векселі одержані	1120	-	-
Дебіторська заборгованість за продукцією, товарами, роботами, послугами	1125	1389	8929

Дебіторська заборгованість за розрахунками:				
За виданими авансами	1130	-	-	
З бюджетом	1135	55	17	
у тому числі з податку на прибуток	1136	-	-	
Дебіторська заборгованість за розрахунками з нарахованих доходів	1140	-	-	
Дебіторська заборгованість за розрахунками із внутрішніх розрахунків	1145	-	-	
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	4324	3061	
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	-	
Гроші та їх еквіваленти	1165	2	127	
готівка	1166	-	1	
рахунки в банках	1167	-	126	
Витрати майбутніх періодів	1170	470	470	
Частка перестраховика у страхових резервах	1180	-	-	
у тому числі в:				
резервах довгострокових зобов'язань	1181	-	-	
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	-	-	
резервах незароблених премій	1183	-	-	
інших страхових резервах	1184	-	-	
Інші оборотні активи	1190	-	-	
Усього за розділом II	1195	26124	24293	
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	-	-	
Баланс	1300	36480	45356	
	Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
	1	2	3	4
I. Власний капітал				
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	1200	1200	
внески до незареєстрованого капіталу	1401	-	-	
Капітал у дооцінках	1405	-	-	
Додатковий капітал	1410	-	-	
емісійний дохід	1411	-	-	
накопичені курсові різниці	1412	-	-	
Резервний капітал	1415	1	940	
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	939	2212	
Неоплачений капітал	1425	(338)	(-)	
Вилучений капітал	1430	(-)	(-)	
Інші резерви	1435	-	-	
Усього за розділом I	1495	1802	4352	
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення				
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	-	-	
Пенсійні зобов'язання	1505	-	-	
Довгострокові кредити банків	1510	-	-	
Інші довгострокові зобов'язання	1515	-	-	
Довгострокові забезпечення	1520	-	-	
довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	-	-	
Цільове фінансування	1525	-	-	
благодійна допомога	1526	-	-	
Страхові резерви	1530	-	-	
у тому числі:				
резерв довгострокових зобов'язань	1531	-	-	
резерв збитків або резерв належних виплат	1532	-	-	
резерв незароблених премій	1533	-	-	
інші страхові резерви	1534	-	-	
Інвестиційні контракти	1535	-	-	
Призовий фонд	1540	-	-	
Резерв на виплату джек-поту	1545	-	-	

Продовження додатка 1

III. Поточні зобов'язання (забезпечення)			
Короткострокові кредити банків	1600	—	—
Векселі видані	1605	—	—
Поточна кредиторська заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	1610	—	—
Товари, роботи, послуги	1615	31536	40646
Розрахунками з бюджетом	1620	100	85
у тому числі з податку на прибуток	1621	—	—
Розрахунками зі страхування	1625	10	10
Розрахунками з оплати праці	1630	30	47
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	1635	—	—
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з учасниками	1640	—	—
Поточна кредиторська заборгованість із внутрішніх розрахунків	1645	—	—
Поточна кредиторська заборгованість за страховою діяльністю	1650	—	—
Поточні забезпечення	1660	—	—
Доходи майбутніх періодів	1665	—	216
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	—	—
Інші поточні зобов'язання	1690	3000	—
Усього за розділом III	1695	34678	41004
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття			
1700	1700	—	—
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду			
1800	1800	—	—
Баланс	1900	36480	45356

Керівник

Головний бухгалтер

Соловський В.В.

Волочко

Головний бухгалтер

Волочко

Додаток 1
до Національного положення (стандарту)
бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності"

Підприємство Товариство з Додатковою Відповідальністю Медобора за ЄДРПОУ
Територія Зеленіська сільська рада за КОАТУУ
Організаційно-правова форма господарювання за КОПФГ
Вид економічної діяльності Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур за КВЕД

КОДИ				
2	0	1	7	12 3 1
39430679				
6121681401				
250				
01.11				

Середня кількість працівників 34

Адреса, телефон с. ЗЕЛЕНЕ, ГУСЯТИНСЬКИЙ РАЙОН, ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛ., 48230 33616

Одиниця виміру: тис. грн. без десяткового знака (окрім розділу IV Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) (форма №2), грошові показники якого наводяться в гривнях з копійками)

Складено (зробити позначку "ч" у відповідній клітинці):
за положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку
за міжнародними стандартами фінансової звітності

✓

Баланс (Звіт про фінансовий стан)

на 31 грудня 2017 р.

Форма №1 Кол за ДКУД 1801001

А К Т И В	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	-	-
первісна вартість	1001	-	-
накопичена амортизація	1002	-	-
Незавершені капітальні інвестиції	1003	717	2 128
Основні засоби	1010	20 117	23 066
первісна вартість	1011	20 837	25 376
знос	1012	720	2 310
Інвестиційна нерухомість	1013	-	-
первісна вартість	1016	-	-
знос	1017	-	-
Довгострокові біологічні активи	1020	229	498
первісна вартість	1021	-	-
накопичена амортизація	1022	-	-
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за метою участі в капіталі інших підприємств	1030	-	-
інші фінансові інвестиції	1035	-	-
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	-	-
Відстрочені податкові активи	1045	-	-
Гудвіл	1050	-	-
Відстрочені аквизиційні витрати	1060	-	-
Участок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	-	-
Інші необоротні активи	1090	-	-
Усього за розділом I	1095	21 063	25 692
II Оборотні активи			
Запаси	1100	7 066	9 628
Виробничі запаси	1101	2 702	3 338
Незавершене виробництво	1102	2 410	3 158
Готова продукція	1103	1 954	3 132
Товари	1104	-	-
Поточні біологічні активи	1110	4 623	4 739
Депозити перестрахування	1113	-	-
Векселі одержані	1120	-	-
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	8 829	16 671
Дебіторська заборгованість за розрахунками:			
за виданими авансами	1130	-	-
з бюджетом	1133	17	14
у тому числі з податку на прибуток	1136	-	-
з нарахування доходів	1140	-	-
із внутрішніх розрахунків	1143	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	1153	3 061	-
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	-
Гроші та їх еквіваленти	1163	127	5 201
Готівка	1166	1	-
Рахунки в банках	1167	126	5 201
Витрати майбутніх періодів	1170	470	-
Актив перестрахування у страхових резервах	1180	-	-
у тому числі в:	1181	-	-
резервах довгострокових зобов'язань			
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	-	-

резервах незароблених премій	1183	-	-
інших страхових резервах	1184	-	-
Інші оборотні активи	1190	-	-
Усього за розділом II	1195	24 293	36 253
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	-	-
Баланс	1300	45 356	61 945

Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	1 200	1 200
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	-	-
Капітал у дооцінках	1405	-	-
Додатковий капітал	1410	-	-
Емісійний дохід	1411	-	-
Накопичені курсові різниці	1412	-	-
Резервний капітал	1415	940	3 152
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	2 212	28 288
Неоплачений капітал	1425	(-)	(-)
Вилучений капітал	1430	(-)	(-)
Інші резерви	1435	-	-
Усього за розділом I	1495	4 352	32 640
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	-	-
Пенсійні зобов'язання	1505	-	-
Довгострокові кредити банків	1510	-	-
Інші довгострокові зобов'язання	1515	-	-
Довгострокові забезпечення	1520	-	-
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	-	-
Цільове фінансування	1525	-	-
Благодійна допомога	1526	-	-
Страхові резерви	1530	-	-
у тому числі:	1531	-	-
резерв довгострокових зобов'язань			
резерв збитків або резерв належних виплат	1532	-	-
резерв незароблених премій	1533	-	-
інші страхові резерви	1534	-	-
Інвестиційні контракти	1535	-	-
Призовий фонд	1540	-	-
Резерв на виплату джек-поту	1545	-	-
Усього за розділом II	1595	-	-
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	-	5 000
Векселі видані	1605	-	-
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610	-	-
товари, роботи, послуги	1615	40 646	21 613
розрахунками з бюджетом	1620	85	532
у тому числі з податку на прибуток	1621	-	-
розрахунками зі страхування	1625	10	31
розрахунками з оплати праці	1630	47	129
за одержаними авансами	1635	-	-
за розрахунками з учасниками	1640	-	-
із внутрішніх розрахунків	1645	-	-
за страховою діяльністю	1650	-	-
Поточні забезпечення	1660	-	-
Доходи майбутніх періодів	1665	216	2 000
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	-	-
Інші поточні зобов'язання	1690	-	-
Усього за розділом III	1695	41 004	29 305
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	-	-
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	-	-
Баланс	1900	45 356	61 945

Керівник

Сосновський Валерій Володимирович

Головний бухгалтер

Баліцька Іванна Романівна

† Визначається в порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері статистики.

Згідно з рішенням
співзасновників

І. Савіновська

Підприємство Товариство з Додатковою Відповідальністю Медобори
(найменування)

Дата (рік, місяць, число)
за СДРПОУ

КОДИ		
2	0	1
7	1	2
3	1	
39430679		

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)
за рік 2017 р.

Форма N2 Код за ДКУД **1801003**

I. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	85 558	66 249
Чисті зароблені страхові премії	2010	-	-
Премії підписані, валова сума	2011	-	-
Премії, передані у перестраховання	2012	-	-
Зміна резерву незароблених премій, валова сума	2013	-	-
Зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій	2014	-	-
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(49 483)	(63 424)
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070	-	-
Валовий:			
прибуток	2090	36 075	2 825
збиток	2095	(-)	(-)
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105	-	-
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110	-	-
Зміна інших страхових резервів, валова сума	2111	-	-
Зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	2112	-	-
Інші операційні доходи	2120	2	131
Дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2121	-	-
Дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2122	-	-
Адміністративні витрати	2130	(378)	(199)
Витрати на збут	2150	(-)	(-)
Інші операційні витрати	2180	(-)	(-)
Витрати від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2181	-	-
Витрати від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2182	-	-
Фінансовий результат від операційної діяльності:			
прибуток	2190	35 699	2 757
збиток	2195	(-)	(-)
Доход від участі в капіталі	2200	-	-
Інші фінансові доходи	2220	16	-
Інші доходи	2240	-	33
Дохід від благодійної допомоги	2241	-	-
Фінансові витрати	2250	(787)	(-)
Втрати від участі в капіталі	2255	(-)	(-)
Інші витрати	2270	(6 640)	(578)
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275	-	-
Фінансовий результат до оподаткування:			
прибуток	2290	28 288	2 212
збиток	2295	(-)	(-)

Продовження додатка 2

Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	-	-
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	-	-
Чистий фінансовий результат:			
прибуток	2350	28 288	2 212
збиток	2355	(-)	(-)

II. СУКУПНИЙ ДОХІД

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	-	-
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	-	-
Накопичені курсові різниці	2410	-	-
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	-	-
Інший сукупний дохід	2445	-	-
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	-	-
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	-	-
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	-	-
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	28 288	2 212

III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	41 668	56 691
Витрати на оплату праці	2505	1 309	949
Відрахування на соціальні заходи	2510	288	195
Амортизація	2515	1 589	720
Інші операційні витрати	2520	2 026	8 245
Разом	2550	46 880	66 800

IV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600	-	-
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	-	-
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	-	-
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	-	-
Дивіденди на одну просту акцію	2650	-	-

В.С. Сосновський Валерій Володимирович

Головний бухгалтер Баліцька Іванна Романівна

Здано до офісу
статистичної
Головний бухгалтер
І. Савіковська

Додаток 1
до Національного положення (стандарту)
бухгалтерського обліку 1 "Звітність вимоги до фінансової звітності"

Підприємство	Товариство з Додатковою Відповідальністю "Медобори"	Дата (рік, місяць, число)	КОДИ
Територія	ТЕРНОПІЛЬСЬКА	за ЄДРПОУ	2 0 1 8 1 2 3 1
Організаційно-правова форма господарювання	Товариство з додатковою відповідальністю	за КОАТУУ	39430679
Вид економічної діяльності	Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і нівонія олійних культур	за КОПФГ	6121681401
Середня кількість працівників	34	за КВЕД	250
Адреса, телефон	с. ЗЕЛЕНЕ, ГУСЯТИНСЬКИЙ РАЙОН, ТЕРНОПІЛЬСЬКА обл., 48230		01.11
Одиниця виміру: тис. грн. без десяткового знака (окрім розділу IV Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) (форма №2), грошові показники якого наводяться в гривнях з копійками)		33616	
Складено (зробити позначку "ч" у відповідній клітинці): за положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку за міжнародними стандартами фінансової звітності			V

Баланс (Звіт про фінансовий стан)
на 31 грудня 2018 р.

Форма №1 Код за ДКУД 1801001

А К Т И В	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	-	-
первісна вартість	1001	-	-
накопичена амортизація	1002	-	-
Незакінчені капітальні інвестиції	1005	2 128	3 486
Основні засоби	1010	23 066	72 374
первісна вартість	1011	25 376	78 715
знос	1012	2 310	6 341
Інвестиційна нерухомість	1015	-	-
первісна вартість	1016	-	-
знос	1017	-	-
Довгострокові біологічні активи	1020	498	527
первісна вартість	1021	-	-
накопичена амортизація	1022	-	-
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	-	-
інші фінансові інвестиції	1035	-	-
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	-	-
Відстрочені податкові активи	1045	-	-
Гудвіл	1050	-	-
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	-	-
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	-	-
Інші необоротні активи	1090	-	-
Усього за розділом I	1095	25 692	76 387
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	9 628	24 213
Виробничі запаси	1101	3 338	13 733
Незакінчене виробництво	1102	3 158	10 480
Готова продукція	1103	3 132	-
Товари	1104	-	-
Поточні біологічні активи	1110	4 739	4 146
Депозити перестрахування	1115	-	-
Векселі одержані	1120	-	-
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	16 671	26 959
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	-	-
з бюджетом	1135	14	-
у тому числі з податку на прибуток	1136	-	-
з нарахованих доходів	1140	-	-
із внутрішніх розрахунків	1145	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	-	-
Поточні фінансові інвестиції	1160	-	-
Гроші та їх еквіваленти	1165	5 201	67
Готівка	1166	-	-
Рахунки в банках	1167	5 201	67
Витрати майбутніх періодів	1170	-	-
Частка перестраховика у страхових резервах	1180	-	-
у тому числі в: резервах довгострокових зобов'язань	1181	-	-
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	-	-

резервах незароблених премій	1183	-	-
інших страхових резервах	1184	-	-
інші оборотні активи	1190	-	-
Усього за розділом II	1195	36 253	55 385
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибутті	1200	-	-
Баланс	1300	61 945	131 772

Пасив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
I	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	1 200	1 200
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	-	-
Капітал у довідках	1405	-	-
Додатковий капітал	1410	-	23 304
Емісійний дохід	1411	-	-
Накопичені курсові різниці	1412	-	-
Резервний капітал	1415	3 152	31 440
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	28 288	23 026
Неоплачений капітал	1425	(-)	(-)
Видучений капітал	1430	(-)	(-)
Інші резерви	1435	-	-
Усього за розділом I	1495	32 640	78 970
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	-	-
Пенсійні зобов'язання	1505	-	-
Довгострокові кредити банків	1510	-	-
Інші довгострокові зобов'язання	1513	-	-
Довгострокові забезпечення	1520	-	-
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	-	-
Цільове фінансування	1525	-	-
Благодійна допомога	1526	-	-
Страхові резерви	1530	-	-
у тому числі:	1531	-	-
резерв довгострокових зобов'язань		-	-
резерв збитків або резерв належних виплат	1532	-	-
резерв незароблених премій	1533	-	-
інші страхові резерви	1534	-	-
Інвестиційні контракти	1535	-	-
Тристоронній фонд	1540	-	-
Резерв на виплату джек-поту	1545	-	-
Усього за розділом II	1595	-	-
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	5 000	12 088
Векселі видані	1605	-	-
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610	-	-
товари, роботи, послуги	1615	21 613	37 099
розрахунками з бюджетом	1620	532	450
у тому числі з податку на прибуток	1621	-	-
розрахунками зі страхування	1625	31	35
розрахунками з оплати праці	1630	129	130
за одержаними авансами	1635	-	-
за розрахунками з учасниками	1640	-	-
із внутрішніх розрахунків	1645	-	-
за страховою діяльністю	1650	-	-
Поточні забезпечення	1660	-	-
Доходи майбутніх періодів	1665	2 000	3 000
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	-	-
Інші поточні зобов'язання	1690	-	-
Усього за розділом III	1695	29 305	52 802
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибутті			
Активні частки в недержавному пенсійному фонді	1800	-	-
Баланс	1900	61 945	131 772

Керівник

Головний бухгалтер

В.С.
Логот

Сосновський Валерій Володимирович

Бадіцька Іванна Романівна

статистик
Логот В.С.

Визначено за підписом, здійсненому центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері статистики.

Підприємство Товариство з Додатковою Відповідальністю "Медобори"
(найменування)

Дата (рік, місяць, число)
за ЄДРПОУ

КОДИ		
2	0	1 8 1 2 3 1
39430679		

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)
за рік 2018 р.

Форма №2 Код за ДКУД **1801003**

I. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	105 007	85 558
Чисті зароблені страхові премії	2010	-	-
Премії підписані, валова сума	2011	-	-
Премій, передані у перестраховання	2012	-	-
Зміна резерву незароблених премій, валова сума	2013	-	-
Зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій	2014	-	-
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(79 346)	(49 483)
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070	-	-
Валовий:			
прибуток	2090	25 661	36 075
збиток	2095	(-)	(-)
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105	-	-
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110	-	-
Зміна інших страхових резервів, валова сума	2111	-	-
Зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	2112	-	-
Інші операційні доходи	2120	546	2
Дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2121	-	-
Дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2122	-	-
Адміністративні витрати	2130	(819)	(378)
Витрати на збут	2150	(-)	(-)
Інші операційні витрати	2180	(179)	(-)
Витрати від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2181	-	-
Витрати від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2182	-	-
Фінансовий результат від операційної діяльності:			
прибуток	2190	25 209	35 699
збиток	2195	(-)	(-)
Доход від участі в капіталі	2200	-	-
Інші фінансові доходи	2220	51	16
Інші доходи	2240	-	-
Дохід від благодійної допомоги	2241	-	-
Фінансові витрати	2250	(1 542)	(787)
Втрати від участі в капіталі	2255	(-)	(-)
Інші витрати	2270	(692)	(6 640)
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275	-	-
Фінансовий результат до оподаткування:			
прибуток	2290	23 026	28 288
збиток	2295	(-)	(-)

Продовження додатка 2

Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	-	-
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	-	-
Чистий фінансовий результат:			
прибуток	2350	23 026	28 288
збиток	2355	(-)	(-)

II. СУКУПНИЙ ДОХІД

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	-	-
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	-	-
Накопичені курсові різниці	2410	-	-
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	-	-
Інший сукупний дохід	2445	-	-
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	-	-
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	-	-
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	-	-
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	23 026	28 288

III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Матеріальні затрати	2500	64 490	41 668
Витрати на оплату праці	2505	2 453	1 309
Відрахування на соціальні заходи	2510	539	288
Амортизація	2515	4 030	1 589
Інші операційні витрати	2520	1 482	2 026
Разом	2550	72 994	46 880

IV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ

Назва статті	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Середньорічна кількість простих акцій	2600	-	-
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	-	-
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	-	-
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	-	-
Дивіденди на одну просту акцію	2650	-	-

Керівник

Головний бухгалтер

B. G.
Корж

Сосенський Валерій Володимирович

Балійка Іванна Романівна

Сосенський Валерій Володимирович
Балійка Іванна Романівна